

370.69
B' ΕΛΛ
1ST

300

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΒΙΟΙ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ, ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΟΥΛΕΥΣΑΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

Εγκριθέντες κατά τὸν νόμον Β'ΤΤ' τῆς 12 'Ιουλίου 1895 ἐπὶ πέντε σχολικὰ ἔτη
ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1896—1897.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ
1896

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΘΕΩΑΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΒΙΟΓΡ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΟΥΛΕΥΣΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΗΣ Β. ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΑΙ ΜΙΑΣ

Εκδόθη κατά τον νόμον Β.Τ. τ. 17, Ιουλίου 1895 επί πέρας σχολικού έτη
προς τον σχολικόν έτος 1896 - 1897.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΝΙΩΤΟΥ
1896

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΣΥΓΓΡΗΤΟΥ

ΒΙΟΙ

ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ, ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΟΥΛΕΥΣΑΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΑΧΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

κατὰ τὸν νόμον ΒΤΓ' τῆς 12' Ιουλίου 1895 ἐπὶ πέντε σχολικὰ ἔτη
ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1896—1897.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

1896

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν μονογραφίαν

ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Ῥωμύλος.

Ὁ Ῥωμύλος ἐγεννήθη κατὰ τὸν μῦθον ἐν τῷ Λατίῳ τῆς μέσης Ἰταλίας ἐκ τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ῥέας Σιλβίας. Ἀφοῦ δ' ἔφθασεν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, ἔκτισε τῷ 754 π. Χ. παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως τὴν πόλιν Ῥώμην καὶ ἀνηγορεύθη ἐν αὐτῇ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ὀλίγων ὀπαδῶν του. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἐκήρυξε τὴν Ῥώμην ἄσυλον. Οὕτω λοιπὸν συνέρρευσαν εἰς τὴν νέαν πόλιν πάντες οἱ φυγάδες τῶν γειτόνων ἐθνῶν. Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ὁ Ῥωμύλος εἶχεν ἀνάγκην καὶ γυναικῶν· καὶ ἐπειδὴ διὰ παρακλήσεων δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τοιαύτας, ἤρπασε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του πολλὰς παρθένους ἐκ τῆς Σαβίνης χώρας. Ἡ ἄρπαγὴ ὅμως αὕτη περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Τίτον Τάτιον, ὅστις ἦτο βασιλεὺς τῆς σαβινικῆς πόλεως Κύρεως. Ὁ πόλεμος δ' ἐκεῖνος ἐτελείωσε διὰ συμβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Τίτος Τάτιος ἀφῆκε τὴν Κύριν καὶ μετόφησε μετὰ τῶν Κυριτῶν του ὡς σύμμαχος τοῦ Ῥωμύλου εἰς τοὺς λόφους Κυρινάλιον καὶ Καπιτώλιον, τοὺς κειμένους ἀπέναντι τοῦ Παλατινοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατόικουν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἐκαστος δὲ τῶν συμμάχων τούτων βασιλέων εἶχε παρ' ἑαυτῷ συνέδριον ἐξ ἑκατὸν μελῶν, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο σύγκλητος ἢ βουλή, ἢ γερουσία. Ἀποθανόντος δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ Τίτου Τατίου, οἱ Κυριταὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀπετέλεσαν μίαν πολιτείαν ὑπὸ μόνον τὸν Ῥωμύλον. Μετὰ τινα δ' ἔτη ἀπέθανε καὶ ὁ Ῥωμύλος, ἀναληφθεὶς, ὡς λέγεται, εἰς τὸν οὐρανὸν τῷ 716 π. Χ.

Λεύκιος Ταρκύνιος Σούπερβος.

Ὁ Λεύκιος Ταρκύνιος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ταρκυνίου τοῦ Πρίσκου. Γενόμενος δὲ βασιλεὺς τῷ 535 π. Χ., ἠνάγκασε τὸ πλῆθος νὰ

κτίση μεγάλα οικοδομήματα· τότε ἐπεράτωσε τὰς ὑπονόμους τῆς Ῥώμης καὶ τὸν μέγαν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, τῶν ὁποίων τὰ θεμέλια εἶχε θέσει ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ εἰς τινα θάλαμον τοῦ ναοῦ ἐκείνου κατέθηκε τὰ τρία Σιβύλλεια βιβλία, τὰ ὁποῖα περιεῖχον, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ πεπρωμένον τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας.

Ἄλλ' ὁ Ταρκύνιος, ἐν ᾧ ἐπολέμει ἐπιτυχῶς ἐναντίον γειτόνων λαῶν, ἐξεθρονίσθη ἔνεκα τῆς διαγωγῆς τοῦ υἱοῦ του Σέξτου. Ὁ Σέξτος ἡμέραν τινα ὕβρισε τὴν ἐνάρετον Λουκρητίαν, ἥτις ἦτο σύζυγος τοῦ ἐξαδέλφου του Ταρκυνίου Κολατίνου. Ἡ δὲ Λουκρητία, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσει μετὰ τὴν ὕβριν ἐκείνην, ἐνέπηξεν εἰς τὸ στήθος τῆς ἐγχειρίδιον καὶ ἀπέθανε. Τότε ὁ Ἰούνιος Βροῦτος, ὅστις ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἑπαρχος, ἐξήγαγε τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ τοῦ στήθους τῆς ἀτυχοῦς Λουκρητίας καὶ, ἐπιδείξας αὐτὸ εἰς τὸ πλῆθος, ὤμοσε πόλεμον κατὰ τοῦ Ταρκυνίου. Ἐντεῦθεν ἐξεργάγη τῷ 410 π. Χ. ἐπανάστασις τῶν πατρικίων καὶ τῶν δημοτικῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ βασιλεία κατηργήθη καὶ ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἀνετέθη εἰς δύο ἄρχοντας, αἵτινες ὠνομαζόντο ὕπατοι.

Ὁ Ταρκύνιος, βλέπων ὅτι καὶ ὁ στρατός του ἔκλινε πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, ἔφυγεν εἰς τὴν Τυρρηνίαν μεθ' ὄλων τῶν οἰκείων του. Ἐκεῖθεν δὲ ἠγωνίσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη, διὰ ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του. Πρῶτον ἐπέισε τὸν βασιλέα τοῦ Κλουσίου Πορσήναν νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ ἔπειτα τὸν Ὀκτάβιον Μαμίλιον, ὅστις ἦτο ἡγεμὼν τοῦ ἐν Λατίφ Τούσκλου. Ἄλλ' εἰς μάτην· διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, οὔτε ὁ Πορσήνας, οὔτε ὁ Μαμίλιος. Τέλος δὲ ὁ Ταρκύνιος, ἀπολέσας πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πόλιν τῆς Καμπανίας Κύμην καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τῷ 496 π. Χ.

Μάρκος Φούριος Κάμιλλος

Ὁ Κάμιλλος ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ κατέστη περιώνυμος διὰ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε μαχόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του. Τῷ 401 π. Χ. ἐξελέχθη ὕπατικός χιλιάρχος καὶ ἐστάλη, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν στρατιάν, ἥτις ἀπὸ τεισάρων ἑτῶν ἐπολιόρκει τὴν πλουσίαν καὶ ἰσχυρὰν πόλιν τῆς Τυρρη-

νίας, τοὺς Οὐήιους. Ὁ Κάμιλλος, ἐλθὼν, ἐνίκησε τοὺς Οὐήιεντανούς καί, πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων τῆς Καπίννης καὶ τοῦ Φαλερίου, οἵτινες εἶχον βοηθήσει τοὺς πολιορκουμένους, ἐλεηλάτησε τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν.

Μετὰ τινα ὁ ἔτη ὁ Κάμιλλος ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ἐμπροσθεν τῶν Οὐήιων τῷ 392 π.Χ. ὡς διδάκτωρ. Ἡ δικτατορία ἦτο ἀρχὴ ἑκτακτος μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ διήρκει μόνον ἐπὶ ἕξ μῆνας. Ὁ Κάμιλλος, νικήσας τοὺς Καπιννάτας καὶ τοὺς Φαλίσκους, οἵτινες ἐβόηθον τοὺς Οὐήιεντανούς, προσέβλεπε τοὺς Οὐήιους μετὰ τσσαύτης ὁρμῆς, ὥστε ἡ πόλις αὕτη ἐκυριεύθη, πρὶν λήξει ἡ δικτατορία. Ἄλλ' ὁ ὑπερήφανος νικητὴς διὰ τὴν ἄνισον διανομὴν τῶν λαφύρων ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους καὶ τῶν δημάρχων, οἵτινες ἦσαν προστάται αὐτοῦ. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου προσεκλήθη τῷ 391 π.Χ. ὑπὸ τοῦ δημάρχου Λευκίου Ἀπουλίου, διὰ νὰ δώσῃ λόγον, ἀλλ' ὁ Κάμιλλος ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς δίκης· διότι δὲν κατεδέχετο ν' ἀπολογηθῆ ἰνώπιον τοῦ δήμου. Ἀναχωρῶν δ' ἐκ τῆς Ῥώμης, ηὔχθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ μετανοήσωσι τάχιστα οἱ ἀχάριστοι συμπολιταὶ του διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ νὰ ποθήσωσιν αὐτόν.

Ὀλίγους δὲ μῆνας μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Καμίλλου, ἡ Ῥώμη ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Οἱ Γαλάται εἶχον ὑπερβῆ τὰς Ἄλπεις, καθ' ὃν χρόνον ἐπολιορκούντο οἱ Οὐήιοι, καὶ εἶχον καταλάβει τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Γαλατία. Οἱ δὲ βάρβαροι οὗτοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ μένωσιν ἤσυχοι, ἐστράτευσαν κατὰ τῆς Ῥώμης. Παρὰ τὸν χεῖμαρον Ἀλλίαν ἐνίκησαν τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν τῷ 390 π. Χ. καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην ἀμαχητί· διότι οἱ πολῖται εἶχον φύγει ἐκ τῆς πόλεως, πλὴν τῶν συγκλητικῶν καὶ μαχίμων τινῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔμειναν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Καπιτωλίου. Οἱ Γαλάται, ἀφ' οὗ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν, ἐπολιόρκησαν τὸ Καπιτώλιον, ἵνα βιάσωσι τοὺς ἐν αὐτῷ νὰ παραδοθῶσιν διὰ τῆς πείνης.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ οἱ διασωθέντες τῶν Ῥωμαίων εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν πόλιν Ἀρδεάν, εἰς τὴν ὁποίαν διέμενεν ὁ ἐξοριστὸς Κάμιλλος. Ἐκεῖ δὲ ἀνηγόρευσαν τὸν Κάμιλλον δικτάτωρα καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἐπέλθῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἐπολιόρκουν τὸ Καπιτώλιον. Ἄλλ' ὁ Κάμιλλος, ὡς λέγεται,

δὲν ἐδέχετο τὴν δικτατωρίαν ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς συγκλήτου ὅθεν ὁ τολμηρὸς Πόντιος Κομίνιος νύκτα τινά, διαφυγὼν τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν, ἀνέβη εἰς τὸ Καπιτώλιον καί, λαβὼν τὴν ἐγκρισιν τῆς συγκλήτου, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀρδέαν καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Κάμιλλον. Τότε πλέον ὁ Κάμιλλος ἐστράτευσε κατὰ τῶν Γαλατῶν καί, νικήσας αὐτούς ὀλοσχερῶς, ἠνάγκασε τοὺς περισωθέντας νὰ φύγωσιν εἰς τὴν πατρίδα των.

Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τῶν Γαλατῶν, ὁ λαὸς, βλέπων τὰ ἐρείπια τῆς Ρώμης, ἐπεθύμησε νὰ μεταικήσῃ εἰς τοὺς Οὐήιους. Ἄλλ' ὁ γηραιὸς Κάμιλλος ἀντέστη εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην καὶ κατώρθωσε νὰ μεταπέισῃ τὸν λαόν. Ὁ λαὸς λοιπόν, μεταπεισθεὶς, ἤρχισε ν' ἀνοικοδομῆ τὴν πόλιν μετὰ τσοσούτης σπουδῆς, ὥστε ἡ ἀνοικοδόμησις ἐπερατώθη ἐντὸς ἔτους. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν δὲ ταύτην ὁ Κάμιλλος ἐπωνομάσθη δεύτερος μετὰ τὸν Ῥωμύλον κτίστης τῆς Ρώμης. Ἄλλ' ὁ δῆμος ἐκ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν οἰκιῶν περιέπεσεν εἰς χρέη μεγάλα καὶ διὰ τοῦτο ἐπῆλθον ἔριδες μεταξύ τῶν δύο τάξεων, τῶν πατρικίων καὶ τῶν δημοτικῶν. Τέλος δὲ μετὰ δεκαετῆ πάλην ὁμονόησαν μεταξύ των καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁμονοίας ταύτης ὁ Κάμιλλος, ὅστις ἔτυχε καὶ τότε νὰ εἶνε δικτάτωρ, ἔκτισε ναὸν τῆς Ὁμονοίας κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Καπιτωλίου λόφου τῷ 367 π. Χ. καὶ μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπέθανε.

Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός.

Ὁ πόπλιος Σκιπίων, ὁ μέγιστος τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐγεννήθη ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ 234 π. Χ. Νεὸς δ' ἔτι ἐλλκυσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν διορίσθη χιλιάρχος, ἔπειτα δέ, τῷ 211 π. Χ., ἐξελέχθη ὑπάτος καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου ὁ ὁμώνυμος πατὴρ αὐτοῦ εἶχε φονευθῆ, μαχόμενος ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀπόλεσαν τὴν Σικελίαν τῷ 241 π. Χ., ἀλλ' ὕστερον ἀνεπλήρωσαν τὴν ζημίαν αὐτήν, κυριεύσαντες τὴν Ἰσπανίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰβηρος τοῦ νῦν Ἑβρου. Ὁ Σκιπίων, κυριεύσας τῷ 210 π. Χ. τὸν Καρθαγένην, ἔγεινε κύριος ὄχι μόνον πλουσιῶν λαφύρων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν βιμῆρων Ἰσπανῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Καρχηδόνιοι ἐφύ-

λαττον ἐν τῇ πόλει ἐκείνη πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Τοὺς ἡμέρους δὲ τούτους ὁ Σκιπίων ἀπέστειλεν ἐλευθέρους εἰς τὰς πατρίδας τῶν καὶ οὕτω προσεῖλκυσε εἰς ἑαυτὸν τοὺς Ἴσπανοὺς. Βοηθούμενος λοιπὸν ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων, ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους ἐν πολλαῖς μάχαις καὶ ἔγινε κύριος σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἰσπανίας τῷ 206 π.Χ.

Ὁ Σκιπίων, μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς Ἰσπανίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τῷ 205 π.Χ. ἐξελέχθη ὕπατος. Τότε ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἵνα βιάσῃ τοὺς Καρχηδονίους ν' ἀνακαλέσωσι τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἀπὸ τοῦ 218 π. Χ. καὶ εἶχε νικήσει πολλάκις τοὺς Ῥωμαίους. Ὄθεν ἀπέπλευσε ἐκ τῆς Σικελίας τῷ 204 π. Χ. μετὰ πολλῆς ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως. Ἀποβάς δὲ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν Ἄννωνα καὶ τὸν ἠχμαλώτισε. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην, ὁ Σκιπίων ἐπολιόρκησε τὴν Ἰτύκην. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπῆρχοντο κατ' αὐτοῦ δύο στρατοί, ὁ μὲν εἰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβαν, ὁ δὲ ἄλλος ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Νουμιδίας Σύφακα, ὅστις ἦτο σύμμαχος τῆς Καρχηδόνος, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τόπον ὄχρῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰτύκης. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ δὲ τοῦ Σκιπίωνος εὐρίσκετο ὁ ἄλλος βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας, ὁ πανοῦργος Μασσανάσσης, ὅστις διὰ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης φιλίαν του εἶχεν ἀπολέσει τὸ κράτος του, ἀφαιρεθὲν ὑπὸ τοῦ Σύφακος.

Ὁ Σκιπίων, κατὰ συμβουλήν τοῦ Μασσανάσσου, ἤρχισε νὰ πραγματεύηται περὶ εἰρήνης μετὰ τῶν δύο ἐχθρικῶν στρατηγῶν, οἵτινες εἶχον τὰ στρατοπέδα τῶν χωριστά. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἤλάττωσε τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν ἐχθρῶν, ἐπῆλθε τὴν νύκτα κατὰ τῶν στρατοπέδων, καὶ ἔβαλε πῦρ εἰς τὰ χαρακώματα, τὰ ὁποῖα συνέκειντο ἐκ καλάμων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης πυρκαϊᾶς ἠδυνήθη νὰ κάμῃ φοβεράν σφαγὴν. Μετὰ δὲ τοῦτο ἔστειλεν εἰς τὴν Νουμιδίαν τὸν Μασσανάσσην, ἵν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Σύφακος τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Ὁ Μασσανάσσης, νικήσας καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν Σύφακα, ἀνέκτησε τὸ βασίλειόν του καὶ περιέλαβεν εἰς αὐτὸ καὶ τὸ τοῦ Σύφακος. Τότε πλέον ἡ Καρχηδὼν ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Ἀννίβας ὑπήκουσε εἰς τὴν φωνὴν τῆς

πατρίδος του· ὅθεν τὸ φθινόπωρον τοῦ 203 π. Χ. ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Ζάμαν, ἀπέχουσαν πέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς Καρχηδόνας.

Μετ' ὀλίγον δὲ ἦλθε καὶ ὁ Σκιπίων εἰς τὴν Ζάμαν καὶ ἐστρατοπέδευσε ἀπέναντι τοῦ Ἀννίβου. Ὁ δὲ Ἀννίβας, πρὶν συναφθῆ μάχῃ, προέτεινε εἰς τὸν Σκιπίωνα συνέντευξιν, ἣτις ἔγεινε δεκτὴ ὑπ' αὐτοῦ. Ὅθεν συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ δύο μέγιστοι στρατηγοὶ τῶν δύο ἰσχυροτάτων πολιτειῶν τῆς Δύσεως. Ὁ Ἀννίβας ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὁ Σκιπίων ἀπέκρουσε αὐτὴν· ὥστε τὴν ἐπιούσαν τῆς συνεντεύξεως (19 Ὀκτωβρίου 202 π. Χ.) συνεκροτήθη μάχῃ κρατερᾷ, καθ' ἣν οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἥτταν ἔσπευσε εἰς τὴν Καρχηδόνα καὶ ἔπεισε τὴν Κυβέρνησιν αὐτῆς νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τοῦ Σκιπίωνος εἰρήνην. Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης ἡ Καρχηδὼν ἀνεδέχθη νὰ παραδώσῃ τὰ πολεμικὰ της πλοῖα πλὴν δέκα, νὰ πληρώσῃ δέκα χιλιάδας τάλαντα ἐντὸς πενήτηκοντα ἑτῶν καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ κηρύττῃ πόλεμον κατ' οὐδενὸς ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Ρώμης. Ὁ δὲ Σκιπίων, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην, ἐτέλεσε λαμπρότατον θρίαμβον καὶ ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆν συγκλήτου Ἀφρικανός.

Ὁ Ἀφρικανός, μετὰ τὴν ταπεινώσιν τῶν Καρχηδονίων, διετέλεσεν ὡς ταμίης τῷ 199 π. Χ. καὶ ὡς ὑπατος τῷ 194 π. Χ. Μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τῆς ὑπατείας ταύτης (193 π. Χ.) ἐστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπου ἔλυσε διαφορὰν τινα τοῦ Μασσανάσσου καὶ τῶν Καρχηδονίων. Ἐπειτα δὲ μετέβη ὡς τοιοῦτος καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν μέγαν, παρὰ τῷ ὁποίῳ διέτριβε τότε ὡς φυγὰς ὁ περιώνυμος Ἀννίβας. Λέγεται δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀντιόχου ἔγεινε καὶ ὁ ἐξῆς διάλογος. Ὅτε ὁ Ἀφρικανὸς ἠρώτησε τὸν Ἀννίβαν «Τίς ἦτο ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν»; Ὁ Ἀννίβας ἀπεκρίθη «Ἀλέξανδρος ὁ μέγας». «Τίς δὲ ὁ δεῦτερος»; «Ὁ Πύρρος». «Καὶ τίς ὁ τρίτος»; «Ἐγὼ» ἀπήντησεν ὁ Καρχηδόνιος. «Τί λοιπὸν θὰ ἔλεγες, ἂν μὲ ἐνίκας»; ἠρώτησεν ὁ Ἀφρικανὸς μετ' ἐκπλήξεως. «Θὰ ἰθεώρουν ἑμαυτὸν ὑπέρτερον καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Πύρρου καὶ παντὸς ἄλλου στρατηγοῦ» ἀπεκρίθη ὁ Ἀννίβας.

Ὅτε ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων ἐξελέχθη τῷ 190 π. Χ. ὕπατος καὶ διετάχθη νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ὁ Ἀφρικανὸς ἠκολούθησε τὸν ἀδελφόν του Λεύκιον ὡς ἀνθύπατος καὶ σύμβουλος αὐτοῦ. Ὁ Λεύκιος, διαβάς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐνίκησε τὸν Ἀντιόχον καὶ ἠνάγκασε αὐτὸν νὰ δεχθῆ εἰρήνην ἐπονείδιστον. Ἄλλ' οἱ ἀδελφοὶ Σκιπίωνες, ἐπανελθόντες εἰς τὴν Ρώμην, κατηγορήθησαν παρὰ τῶν δημάρχων, ὅτι ἐδωροδοκῆσαν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Καὶ ὁ μὲν Λεύκιος κατεδικάσθη εἰς μέγα χρηματικὸν πρόστιμον, ὁ δὲ Πόπλιος ἠθωώθη τῆς τοιαύτης κατηγορίας, ἀναμνήσας τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ κατορθώματα (185 π. Χ.). Ἐκτοτε δὲ ὁ Ἀφρικανὸς ἀπεχώρησεν εἰς τὸ ἀγροκηπιὸν του, τὸ ὁποῖον ἔκειτο παρὰ τὸ Λίτερνον τῆς Καμπανίας, καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τὸ 183 π. Χ. ἐκ λύπης διὰ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ῥωμαίων.

Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Αἰμιλιανὸς.

Ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανὸς ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, γεννηθεὶς τῷ 185 π. Χ., υἱοθετηθῆ δὲ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν τοῦ Ἀφρικανοῦ. Τῷ 168 π. Χ. ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως καὶ συνέδεσε τότε μετὰ τοῦ ἱστοριογράφου Πολυβίου τοῦ Μεγαλοπολίτου στενὴν φιλίαν. Ἀφοῦ δ' ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μετέβη εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὡς χιλιάρχος καὶ ἐφόρευσε ἐν μονομαχίᾳ Ἰσπανόν τινα πολεμιστὴν, ὅστις εἶχεν ἠράκλειον ρώμην· ἔπειτα δ' ἔλαβε τὸν τευχικὸν στέφανον, ὅστις ἐδίδετο εἰς τὸν πρῶτον ἀναβαίνοντα ἐπὶ τὰ πολιορκούμενα τεῖχη, τὸ ὁποῖον οὗτος ἐπραξεν. Ἐπίσης δὲ ὡς χιλιάρχος διέβη τῷ 149 π. Χ. εἰς τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τῶν ὑπάτων Μαρκίου Κηνησωρίνου καὶ Μανιλίου Νέπωτος, οἵτινες εἶχον ἐντολὴν παρὰ τῆς συγκλήτου νὰ πολιορκήσωσι τὴν Καρχηδόνα. Ὁ Σκιπίων, φέρων τὸν βαθμὸν τούτον, ἐπέδειξε τὴν ἐκτακτον αὐτοῦ ἀξίαν ὄχι μόνον ὡς ἀξιωματικὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς. Αὐτὸς ἔσωσε τὴν ὑπατικὴν στρατιάν, ἣτις ἐκινδύνευσε νὰ σφαγῆ ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων Καρχηδονίων, βοηθῆσας αὐτὴν διὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ὁ Καρχηδόσιος στρατηγὸς Φαμέας νητομόλησε πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν μετὰ τῶν δις-

χιλίων καὶ διακοσίων ἰππέων του. Τέλος δὲ εἴλκυσε τὴν ἀγάπην τοῦ βασιλέως Μασσανάσσου ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὗτος ἀποθνήσκων τῷ 148 π. Χ. διώρισε τὸν Αἰμιλιανὸν ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης του καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα νὰ διανείμῃ τὸ βασίλειον τῆς Νουμίδας εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱούς. Ἐνεκκ λοιπὸν τούτων καὶ διὰ τὰς ἀτυχίας, τὰς ὁποίας ὑφίσταντο τὰ ῥωμαϊκὰ ὄπλα περὶ τὴν Καρχηδόνα, ὁ ῥωμαϊκὸς δῆμος ἐξέλεξε τὸν Αἰμιλιανὸν ὕπατον, ἂν καὶ δὲν εἶχεν οὗτος τὴν πρὸς τοῦτο νόμιμον ἡλικίαν, καὶ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπολιόρκει τὴν Καρχηδόνα.

Ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανός, ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν τοῦ καρχηδονικοῦ πολέμου, ἔτρεψε τὰ πράγματα πρὸς ὄφελος τῶν Ῥωμαίων. Ἀποκλείσας τὴν Καρχηδόνα ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, διέταξε τὴν ἀνοιξιν τοῦ 146 π.Χ. ἔφοδον γενικὴν κατ' αὐτῆς. Οἱ Ῥωμαῖοι κατέλαβον τὸν λιμένα καὶ τὴν ἀγορὰν. Ἄλλ' οἱ Καρχηδόνοι δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη· ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν οὕτως, ὥστε αἱ ὁδοί, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὴν ἀκρόπολιν Βύρσαν, ἐκαλύφθησαν ὑπὸ πτωμάτων. Τέλος δὲ ὁ ἀγὼν περιωρίσθη εἰς τὴν Βύρσαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ δὲ Σκιπίων, πρὶν διατάξῃ ἔφοδον κατ' αὐτῆς, διεκήρυξεν ὅτι δὲν θὰ φονεύσῃ ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον παραδοθῆ θεληματικῶς. Καὶ παρεδόθησαν οὕτω πενήτηντα χιλιάδες ἀνδρῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἀσδρούβας, τὸν ὁποῖον οἱ συμπολιταὶ του πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀνακηρύξει στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἄλλ' ἡ σύζυγος αὐτοῦ, βλέπουσα τὸν ἄνδρα τῆς ἀπὸ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ νὰ κλίνη τὸ γόνυ ἐμπροσθεν τοῦ Σκιπίωνος, ἐτιμώρησε τὸν δειλόν, ῥιφθεῖσα μετὰ τῶν υἱῶν τῆς εἰς τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔκαie τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Πῦρ εἶχον βάλει εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι αὐτόμολοι, διότι δὲν ἠλπίζον συγχώρησιν παρὰ τοῦ αὐστηροῦ Σκιπίωνος.

Κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ νικητοῦ ἐβλήθη πῦρ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα, τὸ ὁποῖον διήρκεσεν ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας. Ὁ δὲ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὅστις εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν Σκιπίωνα εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, διηγεῖται ὅτι ὁ νικητὴς συνεκινήθη ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ ἀπήγγειλε μετὰ δραχρῶν τοὺς ἄμερικους ἐκείνους στίχους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἐκτωρ, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, προήγα-

γάλλε τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Οἱ στίχοι δ' ἐκείνοι εἶνε οἱ ἐξῆς α' Ἔσσεται ἡμαρ, ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλη Ἴλιος ἰσὴ καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἑυμελίω Πριάμοιο». Ὁ δὲ Σκιπίων, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυβίου διατι ἐνεθυμήθη τοὺς στίχους ἐκείνους, ἀπεκρίθη ὅτι ἀνελογίζετο τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς Ῥώμης. Ἡ Καρχηδών, ἡ ὁποία εἶχε περὶ τὰς ἑπτακοσίας χιλιάδας κατοίκων, κατεστράφη οὕτως, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος, ὁ Σκιπίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐτιμήθη διὰ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ δευτέρου Ἀφρικανοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σκιπίων ἐξελέχθη καὶ πάλιν ὕπατος τῷ 134 π. Χ. καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν· διότι τὰ ῥωμαϊκὰ ὄπλα ἀπετύγχανον, πολιορκοῦντα τὴν Νουμαντίαν. Φθάσας δ' ἐκεῖ, ἐπηνώρθωσε δι' αὐστηρῶν ἀσκήσεων τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἠλλαξε σύστημα πολέμου· ἀντὶ τῶν ματαίων καὶ ὀλεθρίων ἐφόδων κατὰ τῆς Νουμαντίας, τὰς ὁποίας ἔκαμνον οἱ προκατοχοὶ του, περιέκλεισε τὴν πόλιν διὰ διπλῆς τάφρου καὶ τείχους. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Νουμαντία, ἀφοῦ ἀντίστη ἐπὶ δεκαπέντε μῆνας ἡρωικῶς, παρεδόθη ἐπὶ τέλος εἰς τὸν Σκιπίωνα τῷ 133 π. Χ. Ὁ Σκιπίων, εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐξέλεξε πεντήκοντα ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, διὰ νὰ κοσμήσῃ τὸν θρίαμβόν του, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξηνδραπόδισεν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπέθανεν ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων στρατηγῶν, δολοφονηθεὶς τῷ 132 π. Χ. ὡς ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ.

Μάρκος Πόρκιος Κάτων ὁ πρεσβύτερος.

Ὁ Κάτων ἐγεννήθη ἐν Τούσκλῳ τῷ 235 π. Χ. ἐκ γονέων γεωπόνων. Ἀφοῦ δὲ μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῇ πατρίδι του, ἦλθεν εἰς τὴν Ῥώμην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατρικίου Βαλερίου Φλάκκου, ὅστις μεγάλως ἐτίμα αὐτὸν διὰ τὸν σταθερόν του χαρακτήρα καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Κάτων διέπρεψεν ὡς δικανικὸς ρήτωρ καὶ ἀνῆλθε βαθμηδὸν εἰς τ' ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Τῷ 208 π. Χ. ἔγεινε χιλιάρχος καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην κατὰ τῶν Καρχηδονίων, ἧτις συνεκροτήθη τῷ 207 π. Χ. ἐν τῇ Ὀμβρικῇ· τῷ δὲ 205 π. Χ. διωρίσθη ταμίας καὶ ἠκολούθησε τὸν Σκιπίωνα εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Τῷ 199 π. Χ. ἐξελέχθη δημοτικὸς ἀγορανόμος καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος πραιτωρ, ἦτοι στρατηγὸς Ὡς τοιοῦτος δ' ἐστάλη εἰς τὴν νῆσον Σαρδῶ καὶ ἐδίωξεν ἐκεῖθεν διὰ διατάγματος τοῦ Ῥωμαίου ἐκείνου, οἵτινες μετήρχοντο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τοκιστοῦ.

Ὁ Κάτων ἐξελέχθη τῷ 195 π. Χ. ὕπατος καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνέκτισε τὴν Ἰσπανίαν, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει ἀπὸ τῆς Ῥώμης· μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέλαθε νὰ καταπολεμήσῃ τὴν πολυτέλειαν τῶν γυναικῶν. Ἄλλ' εἰς μάτην ἠγωνίσθη· διότι τὸ κακὸν εἶχε ριζοβολήσει. Διωρισθεὶς δὲ τῷ 184 π. Χ. κήσωρ, ἦτοι τιμητής, ἐδείξε τοιαύτην αὐστηρότητα ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ, ὥστε ἠξιώθη τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Κηνωρίου, ἦτοι τοῦ Τιμητοῦ. Βραδύτερον δέ, σταλείς εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἵνα κρίνῃ παράπονά τινα τῶν Καρχηδονίων κατὰ τοῦ βασιλέως Μασσανάσσου, ἐξεπλάγη ἐκ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Καρχηδόνος, ἥτις ἦτο ἀντίζηλος τῆς Ῥώμης· διὰ τοῦτο ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε νὰ ζητῇ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἐκείνης. Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου, ὁ Κάτων κατηγορήθη καὶ εἰσέχθη εἰς δίκην πεντηκοντάκις περίπου, χωρὶς ὅμως νὰ καταδικασθῇ ποτέ. Ἀπέθανε δὲ ὁ χρηστὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τῷ 194 π. Χ. εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἑξ ἑτῶν. Πρὸς τμηὴν δ' αὐτοῦ ἰδρύθη ἀνδριάς ἐν τῷ ναῶ τῆς Ὑγιείας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν, ἡ ὁποία ἐφανέρωνεν, ὅτι ὁ Κάτων διὰ χρηστῶν καὶ σωφρόνων μέτρων εἶχεν ἐπαναφέρει τὴν πολιτείαν εἰς τὴν ὀρθὴν ἑδόν, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀπομακρύνει αὐτὴν ἡ διαφθορὰ τῶν ἡθῶν.

Γάϊος Μάριος.

Ὁ Γάϊος Μάριος, ὁ περιώνυμος στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐγεννήθη εἰς τὸ Κερεατε, χωρίον τοῦ Λατίου, ἐκ γονέων ἀγροτῶν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Νουμαντίας διεκρίθη ὡς χιλιάρχος ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Σκιπίωνος Αἰμιλιανοῦ. Τῷ 119 π. Χ. ἔγεινε δῆμαρχος καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη διωρίσθη πραιτωρ. Ἐπειτα δ' ἐστάλη ὡς ἀντιστράτηγος εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ διεκρίθη ἐκεῖ, ἐξολοθρεύσας τοὺς ληστὰς οἵτινες ἐβλαπτον τὴν χώραν ἐκείνην. Ἀφοῦ δ' ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ἠκολούθησεν ὡς ὕπαρχος τὸν ὕπατον Μέτελλον, ὅστις ἐστέλλετο εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Νουμιδίας Ἰουγούρθα (109 π. Χ.). Ἐν τινι μάχῃ, καθ' ἣν ὁ Ἰου-

γούρθας ήττήθη, ό Μάριος διεκρίθη πολύ. Έκ τής περιστάσεως δ' εϊκείνης απέκτησε μεγάλην δύναμιν έν τῷ στρατῷ. Έν ᾧ δὲ ό πόλεμος διήρκει, ό Μάριος ἐζήτησε παρά του Μετέλλου τήν ἄδειαν νά ἐπιστρέψῃ εἰς τήν Ῥώμην, ὅπως ἐπιζητήσῃ τήν ὑπατείαν κατά τὰς ὑπατικές ἀρχαισεσίας. Ό Μέτελλος ἀπέκρουσε κατ' ἀρχάς τήν αἴτησιν του Μαρίου, ἀλλ' ἐπί τέλους ἠναγκάσθη νά δώσῃ τήν ζητουμένην ἄδειαν. Ό Μάριος, ἂν καί ἐφθασεν εἰς τήν Ῥώμην ἐπτά ἡμέρας πρό των ἐκλογῶν, έν τούτοις κατώρθωσε νά ἐκλεχθῇ ὕπατος καί ν' ἀναλάβῃ αὐτός ἀντί του Μετέλλου τήν διοίκησιν του ἰουγουρθικοῦ πολέμου.

Ό Μάριος, ἐπανελθὼν εἰς τήν Ἀφρικὴν, ἐνίκησε τόν Ἰουγούρθαν έν μάχῃ καί τόν ἠνάγκασε νά καταφύγῃ εἰς τόν βασιλέα τῆς Μαυριτανίας Βόκχον, ὅστις ἦτο πενθερός καί σύμμαχος αὐτοῦ. Ἀλλ' ό Βόκχος, δωροδοκηθεὶς ὑπὸ του ταμίου του Μαρίου Σύλλα, παρέδωκε τόν γαμβρὸν εἰς τούς Ῥωμαίους (106 π. Χ.). Ό Ἰουγούρθας ἀκούθησας τόν θρίαμβον του Μαρίου έν Ῥώμῃ, ἐρρίφθη ἔπειτα εἰς φοβεράν φυλακὴν καί ἀπέθανεν ἐκεῖ ἐξ ἀσιτίας.

Μετά δὲ ταῦτα ό Μάριος διεκρίθη καί εἰς τόν πόλεμον κατά των Κίμβρων καί των Τευτόνων. Οι Κίμβροι καί οι Τεύτονες ἐξώρμησαν τῷ 113 π.Χ. ἐκ των βορείων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καί εἰσήλασαν εἰς τήν Γαλατίαν. Νικήσαντες δ' ἐπανειλημμένως τὰ Ῥωμαϊκά στρατεύματα, ἐπένευσαν τρόπον μέγαν εἰς τήν Ῥώμην. Τότε δὲ οι Ῥωμαῖοι ἐξέλεξαν τόν ἀγρότην Μάριον ὕπατον ἐπὶ τέσσαρα συνεχῆ ἔτη, ἵνα σώσῃ τήν πολιτείαν. Ό Μάριος, ἀναλαβὼν τήν ἀρχήν, ἐνίκησε τούς μὲν Τεύτονες έν τῇ νοτίῳ Γαλατίᾳ τῷ 102 π. Χ., τούς δὲ Κίμβρους έν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ τῷ 101 π. Χ. Μετά δὲ τήν ἐξολόθρευσιν των βαρβάρων ἐκείνων, ό Μάριος ἐπανῆλθεν εἰς τήν Ῥώμην καί ἀνηγορεύθη τρίτος κτίστης τῆς Ῥώμης μετά τόν Ῥωμύλον καί τόν Κάμιλλον καί ἐκ των λαφύρων, τὰ ὅποια ἔφερεν εἰς τήν πόλιν, ἔκτισε ναόν τῆς Τιμῆς καί τῆς Ἀρετῆς.

Ό Μάριος, μετά τὰς περιφανεῖς ἐκείνας νίκας, ἐξελέχθη ὕπατος καί ἕκτην φοράν (100 π. Χ.). Ἀλλ' ἀπὸ τούτου του χρόνου ἐζήτησε διὰ παντοίων τρόπων νά καταστρέψῃ τήν δύναμιν των ἀριστοκρα-

τικῶν καὶ πρὸς τοῦτο συνεμάχησε μετ' ἀγρίων τινῶν καὶ κακοποιῶν δημαγωγῶν. Ἔνεκα δὲ τῆς συμμαχίας ταύτης ἐξεργάγησαν ἐν τῇ Ῥώμῃ φοβερὰ ταραχαί, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Μάριος ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑποτάξει οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι τοῦ Ταύρου. Τότε δὲ ὁ Σύλλας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, ἀπέκτησε τοσαύτην δύναμιν, ὥστε τῷ 88 π. Χ. ἐξελέχθη ὕπατος καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, ὅστις εἶχε φονεύσει ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὡς ὀγδοήκοντα χιλιάδας Ῥωμαίων. Ἄλλ' ὁ δῆμαρχος Σουλπίκιος ἐπέτυχεν ν' ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ Σύλλα ἡ στρατηγία κατὰ τοῦ Μιθριδάτου καὶ ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸν Μάριον, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ῥώμην. Ἐντεῦθεν δὲ προέκυψεν αἱματηρὸς πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Μάριος ἠττήθη καὶ μόλις ἐσώθη, φυγὼν εἰς τὴν Ἀφρικὴν,

Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ Μαρίου, ὁ Σύλλας ἐνήργησε τὰς ὑπατικές ἐκλογάς, καθ' ἃς ἐξελέχθησαν ὕπατοι ὁ Ὀκτάβιος καὶ ὁ Κίνας· ἔπειτα δὲ, τῷ 87 π. Χ., ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν ὁ Μιθριδάτης εἶχε καταστήσει θέατρον τοῦ πολέμου. Ἡ Ἑλλάς εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. Ἄλλ' εὐθύς ὡς ἀνεχώρησεν ὁ Σύλλας ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὁ Μάριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ὑπάτου Κίνας, ὅστις ἐτύγγανε φίλος αὐτοῦ. Οὗτοι δὲ, ἀφοῦ ἐνήργησαν φοβερὰν σφαγὴν κατὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἤρπασαν καὶ τὴν ὑπατείαν. Ἄλλ' ὁ Μάριος, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐβδόμην ταύτην ὑπατείαν, ἀπέθανεν τῷ 86 π. Χ. εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα ἐτῶν.

Σύλλας ὁ δικτάτωρ

Ὁ Σύλλας ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῷ 136 π. Χ. ἐκ γονέων ἀφανῶν. Τὴν νεότητα αὐτοῦ διῆλθεν ἐν ἀσωτίᾳ. Ἄλλ' ἔλθων εἰς ἡλικίαν, μετέβαλε δίκαιαν καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιζητῇ δημοσία ἀξιώματα. Τῷ 107 π. Χ. ἔγεινε ταμίας τοῦ ὑπάτου Μαρίου, ὅστις ἐπολέμει ἐν τῇ Ἀφρικῇ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα, καὶ διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ, καθ' ἣν ὁ Ἰουγούρθας ἠττήθη. Μετὰ δὲ τὴν νίκην, ὁ Σύλλας ἔπεισε διὰ χρημάτων τὸν βασιλεῖα τῆς Μαυριτανίας Βόκχον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰουγούρθας εἶχε καταφύγει μετὰ τὴν ἥτταν αὐτοῦ, νὰ παρὰδῶσῃ εἰς αὐτὸν τὸν

ἡττηθέντα. Τῷ 91 π.Χ. ἐξελέχθη διὰ παντοίων μέσων ἀστικός πραιτωρ, ἦτοι ἀστυδικῆς, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐστάλη ὡς ἀντιστρατήγος εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ῥωμαίων Ἀσίαν. Ἐκεῖ δὲ εὕρισκόμενος, ἐπανήγαγεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Καππαδοκίας τὸν Ἀρισβαρζάνην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκθρονίσει ὁ Μιθριδάτης, καὶ συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῶν Πάρθων. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σύλλας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ διεκρίθη πολὺ.

Ὁ Σύλλας, διακριθεὶς ἐν τῷ συμμαχικῷ πολέμῳ, ἐξελέχθη ὑπατος τῷ 88 π. Χ. καὶ ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου. Ἄλλ' ἢ δημοτικὴ μερίς, τῆς ὁποίας προέστατο ὁ Μάριος, ἀφῆρσεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Σύλλα, καὶ τὴν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Μάριον. Ἄλλ' ὁ Σύλλας, ὅστις ἐστρατοπέδευεν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐπῆλθεν ἀμέσως ἐναντίον τῆς Ῥώμης καὶ, κυριεύσας αὐτὴν, προέγραψε δώδεκα ἀρχηγούς τῆς δημοτικῆς μερίδος. Ἐκ τούτων δὲ μόνον εἰς ἐφρονεῖθη, οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ Μαρίου ἐσώθησαν. Ὁ δὲ Σύλλας, ἀφοῦ ἐνίσχυσεν τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα, ἀπῆλθε τῷ 87 π. Χ. εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκοντο οἱ στρατοὶ τοῦ Μιθριδάτου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀρχέλαον, καὶ ἐπολιόρησε τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἀριστίωνος, καὶ τὸν Πειραιᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε κλεισθῆ ὁ Ἀρχέλαος.

Διαρκούσης δὲ τῆς πολιορκίας, ὁ Σύλλας ἔκοψε τὰ δένδρα τῆς Ἀκαδημίας, διὰ νὰ κατασκευάσῃ πολιορκητικὰς μηχανάς, καὶ ἐσύλησε τοὺς ναοὺς τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἵνα ἐκ τῶν ἀναθημάτων αὐτῶν κόψῃ νομίσματα πρὸς πληρωμὴν τῶν στρατιωτῶν του. Τέλος δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 86 π. Χ. ἐκυριεύσε τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐλεηλάτησεν ἀμφοτέρας τὰς πόλεις ταύτας. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν αὐτῶν, ὁ Σύλλας μετέβη εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου εἶχε διασωθῆ ὁ Ἀρχέλαος μετὰ τῆς περισωθείσης στρατιάς του, καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν παρὰ τὴν Χαϊρώνειαν. Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ἐνίκησεν παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὸν νέον στρατόν, ὅστις εἶχε σταλῆ ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀρχελάου (85 π. Χ.). Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν νίκην, ὁ Σύλλας διέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην ἐπιζήμιον τῷ 84

π. Χ. Ἐπειτα δ' ἐτράπη κατὰ τοῦ Φιμβρίου, τὸν ὁποῖον ἡ δημοτικὴ μερὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαρίου, εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἵνα πολεμήσῃ καὶ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου καὶ κατὰ τοῦ Σύλλα. Ὁ δὲ Φιμβρίας, βλέπων τὸν στρατὸν του ν' αὐτομολῇ πρὸς τὸν Σύλλαν, ἠναγκάσθη ν' αὐτοκτονήσῃ.

Ὁ Σύλλας, διευθετήσας τὰ πράγματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου προσεβλήθη ὑπὸ ἀρθρίτιδος· ὅθεν μετέβη εἰς τὰς θέρας τῆς Αἰδηψοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἰάθη ἐκεῖ, ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, παραλαβὼν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην τοῦ φιλοσόφου Ἀπελλικῶντος. Οἱ δὲ ὕπατοι Κίννας καὶ Κάρβων, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῆς συγκλήτου, ἐξώπλισαν πολυάριθμον στρατὸν, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Σύλλα εἰς τὸ Βρεντήσιον. Ἀλλ' ὁ μὲν Κίννας ἐφρονέυθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ὁ δὲ Κάρβων ἐτράπη εἰς φυγὴν, πρὶν ἰδῆ τὸν ἐχθρόν. Οὕτω λοιπὸν ὁ Σύλλας ἄνευ ἐμποδίου ἀπέβη εἰς τὸ Βρεντήσιον τὴν ἀνοιξιν τοῦ 83 π. Χ. Στηριζόμενος δὲ εἰς στρατὸν ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων μαχητῶν ἐπεχείρησεν νέον ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀντιπάλων του. Πορευόμενος δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, ἐνίκησεν αὐτοὺς πανταχοῦ καὶ τέλος ἔγεινε κύριος τῆς πόλεως ἐκείνης τῷ 82 π. Χ. καὶ ἐπωνόμασεν ἑαυτὸν εὐτυχῆ· διότι ἐφρόνει πάντοτε ὅτι ἡ αὔξησις του ἐχρεωστεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὴν τύχην.

Ὁ δὲ Σύλλας, ἀφοῦ ἔγεινε κύριος τῆς Ῥώμης, ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἐπιζῶντας ἐχθροὺς του· πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη τοὺς λεγομένους πίνακας προγραφῶν. Εἰς τοὺς πίνακας ἐνεγράφοντο τὰ ὀνόματα ἐκείνων, τῶν ὁποίων ὁ φόνος εἶχεν ἀποφασισθῆ. Οὕτω λοιπὸν ἐφρονέυθη μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων. Ὁ δὲ Σύλλας, θέλων νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐκδικήσεις του ἰσχύρ νομιμότητος, ἀνέδειξεν ἑαυτὸν δικτάτωρα ἐπὶ ἀόριστον χρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα περιώρισε τὴν δύναμιν τῶν δημάρχων καὶ ἐνίσχυσε τὴν τῆς συγκλήτου διὰ διαφορῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν. Ἀφοῦ δὲ εἰρήνευσε διὰ τῶν στρατηγῶν του καὶ τὰς ἐπαρχίας, καθὼς εἶχεν εἰρηνεύσει τὴν Ἰταλίαν, παρητήθη τὴν δικτατωρίαν τῷ 79 π. Χ. καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὸ παρὰ τὴν Κύμην ἀγροκήπιόν του· ἐκεῖ δὲ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Σύλλας ἀπέθανεν, ἐν ᾧ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀπομνημονευμάτων αὐτοῦ.

Πομπήιος ὁ μέγας.

Ὁ Πομπήιος ἐγεννήθη τῷ 107 π. Χ. ἐκ τοῦ Πομπηίου Στρατώνος, ὅστις εἶχε διαπρέψει ὡς στρατηγός. Ἦτο δεκαεξ ἑτῶν, ὅτε κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ σάσιν τινά, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξεγείρει ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ πατρός του ὁ Κίννας. Μαθὼν δέ, ὅτι ὁ Σύλλας ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου, ἐστρατολόγησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ πλείστους ἄνδρας καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Βρενθήσιον εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 83 π. Χ. Ἐν τῷ ἐμφυλίῳ δ' ἐκείνῳ πολέμῳ, τὸν ὁποῖον ὁ Σύλλας ἐπολέμησε κατὰ τῶν Μαριανῶν, ὁ Πομπήιος διέπρεψε καὶ προσηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα στρατηγός αὐτοκράτωρ, ἤτοι στρατηγός μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Μετὰ δὲ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἰταλίας, ὁ Πομπήιος ἐστάλη εἰς τὴν Σεκελίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλοὶ Μαριανοί. Ἀφοῦ δ' ἐνίκησεν αὐτοὺς ὁλοσχερῶς καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ προσηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα μέγας.

Ὁ Πομπήιος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα, ἐστάλη ὡς ἀνθύπατος εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἵνα πολεμήσῃ ὑπὸ τὸν ὕπατον Μετέλλου κατὰ τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ Σερτωρίου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μαριανῶν. Ἐκεῖ δὲ ἠττήθη καὶ περιέπεσεν εἰς μέγαν κίνδυνον, ἀλλ' ἐσώθη ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς ἐγκαίρου βοήθειας τοῦ Μετέλλου. Τέλος δὲ τῷ 72 π. Χ., δολοφονηθέντος τοῦ Σερτωρίου, ὁ Πομπήιος ἐνίκησε καὶ ἤχμαλώτισε τὸν Περπένην, ὅστις εἶχεν ἐνεργῆσαι τὸν φόνον τοῦ περιφήμου ἐκείνου στρατηγοῦ, καὶ εἶχε διαδεχθῆ αὐτὸν εἰς τὴν στρατηγίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄθλιος Περπένης ἤθελε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, παρέδωκεν εἰς τὸν Πομπήιον τὰς πρὸς τὸν Σερτώριον ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεδεικνύετο ἡ ἐνοχὴ πολλῶν συγκλητικῶν. Ἄλλ' ὁ Πομπήιος ἔκαυσεν αὐτάς, χωρὶς νὰ τὰς ἀναγνώσῃ, καὶ διέταξε τὴν σφαγὴν τοῦ αἰχμαλώτου Περπένηνα.

Ὁ Πομπήιος, ἀφοῦ ἐπανέφερε τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν διὰ τὴν Ἰταλίαν. Καθ' ὁδὸν δ' ἐξωλόθρευσε πέντε χιλιάδας δούλων ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἔφευγον διὰ τῶν Ἀλπεων εἰς τὰς πατρίδας των. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, ἐπεζήτησε τὴν ὑπατείαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ ἐξελέχθη ὕπατος μετὰ τοῦ βαθυπλοῦτου

Κράσσου (70 π.Χ.). Μετά δὲ τὴν λήξιν τῆς ὑπατείας, ὁ Πομπήιος δὲν ἔλαβε καμμίαν ἐπαρχίαν κατὰ τὰ εἰθισμένα πρὸς διοίκησιν, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῇ Ρώμῃ, ἕως οὐ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ στρατηγία τοῦ πολέμου κατὰ τῶν πειρατῶν. Οἱ πειραταί, ὄντες κύριοι σχεδὸν ἀπάσης τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἠμπόδιζον τὴν σιταγωγίαν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ ὑπατοὶ Σεργίλιος καὶ Μέτελλος, οἵτινες εἶχον ἐκστρατεύσει πρότερον ἐναντίον τῶν πειρατῶν τούτων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαλειψῶσιν αὐτούς. Τέλος δὲ τῷ 67 π. Χ. ἀνεδείχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ Πομπήιος διὰ τρία ἔτη. Ἀφοῦ δὲ οὗτος ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ταύτην ἐξουσίαν καὶ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα, ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἐπιφόβων ἐκείνων πειρατῶν καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς τριῶν μηνῶν νὰ καθαρῖσῃ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἀπὸ τῶν λυμεῶνων τούτων.

Ὁ Πομπήιος, μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν πειρατῶν, διέμεινεν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τότε δὲ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τοῦ δευτέρου μιθριδατικοῦ πολέμου. Ὁ Πομπήιος πρῶτον συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῶν Πάρθων καὶ ἔπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὸν Πόντον, Ἀφοῦ δ' ἐνίκησε τὸν Μιθριδάτην παρὰ τὸν Λύκον ποταμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας τῷ 66 π.Χ. ἔκτισεν ἐν τῷ τόπῳ τῆς μάχης πρὸς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ἐκείνης νίκης πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Νικόπολιν. Ὁ Μιθριδάτης, μετὰ τὴν ἥτταν, κατέφυγεν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ καὶ βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην τὸν Β', ὅστις ἦτο ὁ ἰσχυρότατος τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ μὴ γενόμενος δεκτός, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Τιγράνης εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τὸν Πομπήιον, ἔφυγεν εἰς τὴν Κολχίδα.

Ὁ Πομπήιος, δὲν κατεδίωξε τὸν Μιθριδάτην, ἀλλ' ἐστράτευσεν εἰς τὴν Παλαιστίνην διότι ἐν αὐτῇ ἤριζον οἱ ἀδελφοὶ Μακκαβαῖοι, ὁ Ὑρκανὸς καὶ ὁ Ἀριστόβουλος, περὶ τοῦ θρόνου. Ἀφοῦ δ' ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸν μὲν Ἀριστόβουλον ἠχμαλώτισεν, τὸν δὲ Ὑρκανὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρώσῃ ἐτήσιον φόρον εἰς τὴν Ρώμην (53 π. Χ.). Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τούτον ὁ Πομπήιος ἔμαθεν, ὅτι ὁ Μιθριδάτης εἶχεν αὐτοκτονήσει, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φαρνάκου. Πάραυτα λοιπὸν μετέβη εἰς τὸν Πόντον, ἵνα διευθετησῇ τὰ πράγματα αὐτοῦ. Ἐνῶ δ' εὕρισκετο ἐν τῇ Ἀμιῳ, ἦλθεν ἐκεῖ ὁ Φαρνάκης, φέρων εἰς αὐτὸν τὸ πτώμα τοῦ πα-

πρός του. Ἄλλ' ὁ Πομπήιος ἐδείχθη φιλανθρωπότερος τοῦ υἱοῦ, διατάξας νὰ ταφῆ ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἐν τιμῇ καὶ νὰ κατατεθῆ εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλείων τοῦ Πόντου. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀφίσας εἰς τὸν Φαρνάκην τὸ βασιλεῖον τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ διευθετήσας τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὅπως ἤθελεν, ἀνεχώρησεν ἐκείθεν διὰ τὴν Ἰταλίαν τῷ 61 π. X.

Ὁ Πομπήιος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην, ἐζήτησε παρὰ τῆς συγκλήτου νὰ ἐπικυρώσῃ τὰ ἀσιατικὰ πράγματα, τὰ ὅποια εἶχε διευθετήσῃ κατὰ τὴν θέλησίν του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύγκλητος ἤρ-
νειτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν αἴτησιν ταύτην, ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς Καίσαρος καὶ τοῦ βαθυπλοῦτου Κράσσου πρὸ τῶν ὑπατικῶν ἐκλογῶν οὕτω λοιπὸν ἀπετελέσθη ἡ πρώτη λεγομένη τριαρχία, ἡ τριανδρία, ἧτις ἐμελλε νὰ διοικήσῃ τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὰ συνθεμιμένα ὁ Καῖσαρ ἐξελέχθη ὕπατος καὶ ἐνήργησε νὰ ἐπικυρωθῶσι τὰ ὅσα εἶχε πράξει ὁ Πομπήιος ἐν τῇ Ἀσίᾳ (59 π. X.). Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ὁ Καῖσαρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες τῷ ἐδόθησαν, ἧτοι ἡ ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατία καὶ ἡ πέραν αὐτῶν Ναρβωνίτις καὶ ἡ Ἰλλυρία.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Καίσαρος, ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσ-
σος ἀπεφάσισαν ν' ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τῆς Ρώμης διὰ τοῦ δημάρχου Κλωδίου τοὺς δύο προΐσταμένους τῶν ἀριστοκρατικῶν, τὸν Κάτωνα τὸν νεώτερον καὶ τὸν Κικέρωνα. Καὶ ὁ μὲν Κικέρων κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν, ὁ δὲ Κάτων ἐστάλη, ἵνα κατακτήσῃ τὴν Κύπρον. Ἄλλ' ἔπειτα ὁ Κλωδῖος ἐστρεψε τὰς δολοφονικὰς του ἐνεργείας κατὰ τοῦ Πομπηίου· ὅθεν ὁ Πομπήιος, φοβηθεὶς, συνεμάχησε μετὰ τῶν συγκλητικῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κικέρωνος διὰ τοῦ δημάρχου Μίλωνος τῷ 57 π. X Ἄλλ' ἡ συμμαχία τοῦ Πομπηίου μετὰ τῶν συγκλητικῶν διελύθη τὸ ἀκόλουθον ἔτος, ὅτε ὁ Κάτων ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Κύπρου, τὴν ὁποίαν εἶχε κατακτήσει. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Κάτωνος, οἱ τρίαρχοι ἐφοβήθησαν· ὅθεν, συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῷ 55 π. X., συμφώνησαν νὰ μένωσιν ἠνωμένοι ἐπὶ μίαν πενταετίαν. Κατὰ τὰ συμπεφωνημένα ὁ μὲν Πομπήιος καὶ ὁ Κράσος ἐξελέχθησαν ὕπατοι διὰ τὸ ἔτος 54 π. X., ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐπαρχίας του. Ὅτε δ' ἐπῆλθε τὸ τέλος τῆς ὑπατείας, ὁ μὲν

Κράσσος ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας, ὁ δὲ Πομπήιος τὴν τῆς Ἰσπανίας. Καὶ ὁ μὲν Κράσσος μετέβη εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐφρονεῦθη τῷ 53 π. X., πολεμῶν κατὰ τῶν Πάρθων, ὁ δὲ Πομπήιος ἔμεινεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, διοικῶν τὴν Ἰσπανίαν διὰ τῶν ὑπάρχων του. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ Κράσσου διέρρηξε τὰς σχέσεις τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Καίσαρος· διότι ἀμφοτέροι ἐπεθύμουν τὴν μοναρχίαν.

Ὁ Πομπήιος, μένων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἠρέθιζε τὰ πάθη τῶν φατριῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιτύχῃ τὴν δικτατορίαν. Καὶ τῷ ὄντι ἐπέτυχεν ὅτι ἤλπιζεν. Ἡ σύγκλητος ἀνέδειξεν αὐτὸν ὑπατον ἄνευ συνυπάτου, ἵνα σώσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τῆς ἀναρχίας, ἣτις προέκυψεν ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Κλωδίου, ὅστις διεπράχθη ὑπὸ τοῦ Μίλωνος ἐν ἀρχῇ τοῦ 52 π. X. Ὁ Πομπήιος, ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, ἠδυνήθη νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πόλιν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Ὁ δὲ Πομπήιος, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὑπατείας του, ἐνήργησε παρὰ τῇ συγκλήτῳ ν' ἀνακληθῇ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν του. Ὅταν δὲ ἠρωτᾶτο, πῶς ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἀντιζήλου του κατὰ τῆς Ρώμης, ἀπήντα ὅτι ἤρκει εἰς αὐτὸν νὰ κρούσῃ τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδός του, ἵνα ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῆς στρατιώτας. Ἄλλ' ὅτε ὁ Καῖσαρ τῷ 49 π. X. ἐστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ρώμης, τότε ἐνόησε τὴν ἀδυναμίαν του· διὰ τοῦτο καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως μετὰ τῶν ὁμοφρονούντων συγκλητικῶν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὅπου ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ στρατὸν καὶ χρήματα. Ὁ δὲ Καῖσαρ, γενόμενος κύριος ὅλου τοῦ δυτικοῦ κράτους, ἐστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Πομπηίου. Παρὰ τὸ Δυρράχιον τῆς Ἰλλυρίας συνεκρότισε πρὸς αὐτὸν τὸν Μάϊον τοῦ 48 π. X. μάχην μεγάλην, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐκεῖ δ' ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Πομπήιος. Γενομένης δὲ ἄλλης μεγάλης μάχης τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν Φαρσάλῳ, ὁ Πομπήιος ἠττήθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον τὸν Δίονυσον, τοῦ ὁποῖου ὁ πατὴρ Αὐλητῆς ἐχρεώσται εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον. Ἄλλ' οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἀνηλικίου βασιλέως, ἀντὶ νὰ δεχθῶσι φιλοφρόνως τὸν εὐεργέτην, ἐφόνευσαν αὐτόν, ἐν ᾧ ἀπέβαινεν εἰς τὴν ζηράν.

Γάϊος 'Ιούλιος Καῖσαρ.

Ὁ Καῖσαρ διεκρίθη ὡς στρατηγός, ὡς πολιτικός, ὡς ἱστοριογράφος καὶ ὡς ῥήτωρ. Ἐγεννήθη ἐν Ρώμῃ τὸν 'Ιούλιον τοῦ 100 π. X. ἐκ τοῦ Γαίου 'Ιουλίου καὶ τῆς Αὐρηλίας, οἵτινες ἀνήκον εἰς ἀρχαιοτάτον εὐγενῆ οἶκον. Ἐμορφώθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ τῷ 83 π. X. συνεζεύχθη μετὰ τῆς Κορνηλίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Κίννα. Ὅτε δὲ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα νὰ χωρίσῃ σὴνσύζυγόν του, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν ἐκείνην, διὰ τὸ ὅποιον καὶ προεγράφη. Ἄλλ' ἔπειτα ἔτυχε χάριτος.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα (78 π. X.), ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ συνεμεριζετο τὴν δυσἀρέστησιν τοῦ δήμου κατὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν. Ἐπειδὴ δ' εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τούτων, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ρώμης διὰ τὴν Ρόδον, ἐν ἧς ἀκροαθῆ τὸν ῥήτορα Ἀπολλώνιον Μόλωνα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν πλοῦν συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν. Ἀποῦ δὲ ἠλευθερώθη ἀντὶ πολλῶν λύτρων, κατεδίωξε τοὺς πειρατὰς καὶ, συλλαβῶν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἐθανάτωσεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταυρῷ.

Ὁ Καῖσαρ ἤρχισε τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ἀπὸ τοῦ 68 π. X. ὡς ταμίης ἐν τῇ Λυσιτανίᾳ, τῇ σημερινῇ Πορτογαλίᾳ. Μετὰ τρία ἔτη διετέλεσεν ἐντιμότερος ἀγορανόμος καὶ διεσκέδασε τὸν φιλοθεάμονα δῆμον διὰ τοσοῦτων πολυτελῶν ἀγώνων, ὥστε ἔγεινε κατὰ χρεως. Τῷ 63 π. X. ἀνεδείχθη ποντίφιξ, ἥτοι μέγιστος ἀρχιερεὺς, καὶ τῷ 62 πραιτωρ καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐστάλη ὡς ἀντιστρατηγὸς εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἀποῦ ἐγγυήθη ὁ Κράσσος διὰ τὰ χρέη αὐτοῦ. Ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ ἀνεδείχθη νικητὴς τῶν Λυσιτανῶν καὶ τῶν Καλαϊκῶν καὶ ἀπέκτησεν οὕτω μεγάλην δόξαν καὶ πλοῦτον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξώφλησε τὰ χρέη του καὶ παρεσκευάσε τὴν ἐπιτεῦξιν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σχεδίων. Ἐπανεθῶν δ' ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Ρώμην, ἀπετέλεσε τῷ 60 π. X. μετὰ τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Κράσσου τὴν πρώτην λεγομένην τριαρχίαν καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς τούτων ἐξελέχθη ὑπατος διὰ τὸ ἔτος 59 π. X. Ὁ Καῖσαρ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχήν, ὑπεστήριξε τὸν λαὸν διὰ διαφόρων νόμων κατὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ κατώρθωσε ν' ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν

λήξιν τῆς ὑπατείας ἢ διοικήσεις τριῶν ἐπαρχιῶν, ἦτοι τῆς ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν Γαλατίας καὶ τῆς πέραν αὐτῶν Ναρθωνίτιδος καὶ τῆς Ἰλλυρίας.

Ὁ Καῖσαρ ἐπεχείρησεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ναρθωνίτιδος νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἑλληνικὴν Γαλατίαν καὶ ἐπέτυχε τοῦτο δι' ἀγῶνων ἡρακλείων ἐντὸς ὀκτώ ἐτῶν (58—50 π. Χ.). Οἱ Ἑλουήτιοι, ἦτοι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Ἑλβετῶν, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ζῶσιν ἀνέτως εἰς τὴν ὄρεινὴν αὐτῶν χώραν, ἀφῆκαν αὐτὴν καὶ ἐτράπησαν πρὸς δυσμὰς, διὰ νὰ εὗρωσιν εὐφροτέραν γῆν. Οἱ δὲ Αἰδοῦοι, ἐπειδὴ ἠπειλήθησαν ὑπ' αὐτῶν, προσεκάλεσαν τὸν Καῖσαρα εἰς βοήθειαν. Ὁ Καῖσαρ ἐπῆλθεν ἀμέσως ἐναντίον τῶν Ἑλουητίων καὶ κατέστρεψε τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ περισωθέντας ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ὄρη των. Ἄλλ' ὁ Καῖσαρ τότε εὗριθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Γερμανὸν ἡγεμόνα Ἀριόβιστον. Ὁ Ἀριόβιστος, διαβάς τὸν Ρῆνον τῷ 61 π. Χ. μετὰ πολλοῦ πλήθους Σουήθων, εἶχεν ἰδρῦσει κράτος ἐν τῇ μέσῃ Γαλατίᾳ. Ὁ δὲ Καῖσαρ, παρουσιασθεὶς ὡς ἐλευθερωτὴς τῶν ἐγχωρίων, ἐνίκησε τὸν Ἀριόβιστον καὶ κατέλυσε τὴν ἐν αὐτῇ γερμανικὴν κυριαρχίαν.

Οἱ δὲ λαοὶ τοῦ Βελγίου, βλέποντες ὅτι ἐκινδύνευον ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 57 π. Χ. Ἄλλ' ὁ Καῖσαρ, ἅμα ἔμαθε τοῦτο, εἰσέβαλεν εἰς τὴν βελγικὴν χώραν καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Διὰ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης κατέκτησε τὸ Βέλγιον καὶ ἄπασαν τὴν Γαλατίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, γεφυρώσας τὸν Ρῆνον, διέβη τῷ 55 π. Χ. εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην αὐτοῦ καὶ ἐδίωξε τοὺς Σουήθους εἰς τὰ ὄρη τῆς Θουριγίας. Νομίσας δὲ, ὅτι ἰκανὰ ἔπραξε πρὸς τιμὴν τῶν ῥωμαϊκῶν ὄπλων, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλατίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἐπέρασεν εἰς τὴν Βρεττανίαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Βρεττανῶν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του μετὰ ἓνα περίπου μῆνα. Ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦ 54 π. Χ. διέβη πάλιν εἰς τὴν Βρεττανίαν καὶ, περάσας τὸν ποταμὸν Τάμεσιν, κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τοὺς μαχίμους λαοὺς τῶν μερῶν ἐκείνων. Ἐπειτα δ' ἐπέρασεν ἐκ νέου τὸν Ρῆνον καὶ ἐνέπνευσε νέον τρόμον εἰς τοὺς Γερμανοὺς. Μετ' οὐ πολὺ ὁμοίως

ἐξεργάγη ἐν τῇ Γαλατίᾳ γενικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἐνέβαλεν εἰς μέγαν κίνδυνον τὸν Καῖσαρα. Ἄλλ' ὁ Καῖσαρ ἠδυνήθη ἐπὶ τέλους νὰ καταβάλῃ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ οὕτω τὴν Γαλατίαν πάλιν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν (50 π. Χ.). Ἀφοῦ δ' ἐπαγίωσε τὴν ἡσυχίαν τῆς Γαλατίας διὰ τῆς πραότητος καὶ πολλῶν παραχωρήσεων, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπειων Γαλατίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἡ τριαρχία εἶχεν ἀνανεωθῆ διὰ μίαν πενταετίαν. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ Κράσσου ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τῶν Πάρθων, ὅστις συνέβη τῷ 53 π. Χ., διέρρηξε τὰς σχέσεις τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου. Ὁ Πομπηῖος λοιπόν, ζηλεύων τὴν δόξαν τοῦ ἀντιπάλου του, ἐπέσειεν ἐπὶ τέλους τὴν σύγκλητον νὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, ἂν δὲν ἤθελε παραιτηθῆ τὴν διοίκησιν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, πρὶν λήξῃ ἡ πενταετής προθεσμία. Εἰς τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην ἀντέστησαν οἱ δήμαρχοι Κάσσιος Λογγίνος καὶ Μάρκος Ἀντώνιος, Ἄλλ' ἀπειληθέντες ἔφυγον πρὸς τὸν Καῖσαρα, τὸν ὁποῖον παρεκάλεσαν νὰ σπεύσῃ πρὸς σωτηρίαν τῆς πολιτείας. Ὁ Καῖσαρ, ἀναφωνήσας τὸ « Ἐρρίφθω ὁ κύβος », διέβη τὸν ποταμὸν Ρουβίκωνα, ὅστις ἦτο τὸ ὄριον τῆς ἐπαρχίας του (49 π. Χ.). Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ δὲ ταύτῃ ὁ Πομπηῖος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔφυγον εἰς τὴν Ἡπειρον. Οὕτω ὁ Καῖσαρ ἠδυνήθη ἐντὸς δύο μηνῶν νὰ γείνη κύριος ἀπάσης τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας. Ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου ἦσαν τὰ γενναϊότατα τάγματα τοῦ Πομπηίου ὑπὸ τρεῖς ἀντιστρατήγους. Ἀφοῦ δὲ διὰ μεγάλων ἀγώνων κατώρθωσε νὰ διώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Πομπηιανούς, ἔδραμεν εἰς τὴν Μασσαλίαν καί, κυριεύσας αὐτήν, ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν, ὅτι εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων διδάκτωρ. Ὡς τοιοῦτος ὁ Καῖσαρ ἐξέδωκε νόμους τινάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐνίσχυσε τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ ἐπῆυξσε τὴν δημοτικότητά του. Μετὰ ἑνῶκα δὲ ἡμέρας παρητήθη τὴν δικτατωρίαν καὶ ἠρέκεσθη νὰ ἐκλεχθῆ ἕπτατος μετὰ τοῦ Σεβιλίου τοῦ Ἰσαυρικοῦ.

Ὁ Καῖσαρ, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ῥώμης, διέβη εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ὅπου ὁ Πομπηῖος εἶχε συναθροίσει φοβερὸν στρατὸν καὶ στόλον. Μετὰ τινὰς δὲ ἀψιμαχίας συνεκροτήθη

τέλος τὸν Μάϊον τοῦ 48 π. Χ. παρὰ τὸ Δυρραχίον ἡ μεγάλη μάχη, καθ' ἣν ὁ Πομπήϊος ἐνίκησεν.

Ὁ Καῖσαρ, μετὰ τὴν ἤτταν, ὠδήγησε τὴν περισωθεῖσαν στρατιάν του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ. Ἐκεῖ δ' ἐν τῇ Φαρσάλῳ ἔγεινεν ἄλλη μάχη τὸν Αὐγούστον τοῦ 48 π. Χ., καθ' ἣν οἱ Καισαριανοὶ ἐνίκησαν νικη λαμπράν. Ὁ Πομπήϊος μετὰ τὴν ἤτταν ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐφονεύθη δολίως.

Ὁ Καῖσαρ, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πομπηίου, κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τεσσάρων χιλιάδων μαχητῶν. Πρὶν δ' ἐξέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἐνεφανίσθη εἰς τὸν νικητὴν ὁ ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως Θεόδωτος καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ Πομπηίου. Ὁ δὲ νικητὴς τὸν μὲν δακτύλιον ἐδέχθη, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔκαυσε καὶ ἀνήγειρεν ἐν ἧ θέσει ἐφονεύθη ὁ Πομπήϊος βωμὸν εἰς τὴν θεὰν τῆς ἐκδικήσεως Νέμεσιν. Ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἤριζον περὶ τοῦ θρόνου οἱ ἀδελφοὶ Πτολεμαῖος ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Κλεοπάτρα, οἵτινες κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς των ὤφειλον νὰ συμβασιλεύωσιν. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα, ἣ ὅποια εἶχεν ἐκβληθῆ τοῦ θρόνου, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Καίσαρος. Ὁ Καῖσαρ, γοητευθεὶς ἐκ τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐφυίας αὐτῆς, προσεκάλεσε τὸν Πτολεμαῖον νὰ συμβασιλεύσῃ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του. Ἄλλ' οἱ ὑπουργοὶ τοῦ βασιλέως ἀπήντησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν διὰ τῶν ὅπλων. Ὁ Καῖσαρ, κλισθεὶς εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Πτολεμαίων καὶ εἰς τὸ παρακείμενον θέατρον, ἀπέκρουσε πάσας τὰς ἐχθρικὰς προσβολὰς καὶ ἔκαυσε ἐν τῷ λιμένι τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Ἡ δὲ πυρκαϊὰ ἐκείνη κατέστρεψε καὶ τὸν γειτονικὸν ναύσταθμον καὶ τὴν περιώνυμον βιβλιοθήκην τῶν Πτολεμαίων. Τέλος δὲ ὁ Καῖσαρ, λαθὼν ἐπικουρίαν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐξῆλθε τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐξωλόθρευσε τὸν αἰγυπτιακὸν στρατόν. Ὅσοι δὲ τῶν στρατιωτῶν διεσώθησαν ἀπὸ τοῦ ξίφους τῶν Καισαριανῶν, ἐπνίγησαν μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν Νεῖλον. Οὕτω δὲ ὁ Καῖσαρ ἔγεινε κύριος τῆς Αἰγύπτου καὶ παρέδωκεν τὴν βασιλείαν αὐτῆς εἰς τὴν Κλεοπάτραν.

Ὁ Καῖσαρ, διευθετήσας τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ὡς κυριάρχης, ἀπῆλθεν τὸν Ἰούλιον τοῦ 47 π. Χ. εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· διότι ὁ βασιλεὺς

Φαρνάκης εἶχεν ἐκτείνει τὸ μικρὸν αὐτοῦ βασιλείον, τὸ κείμενον παρὰ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον, εἰς ἅπασαν τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε τὸν τολμηρὸν τοῦτον βασιλέα ἐντὸς πέντε ἡμερῶν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Τὴν ταχέαν δὲ ταύτην ἐπιτυχίαν ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Ρώμην διὰ τῶν τριῶν τούτων λέξεων: «Ἦθελον, εἶδον, ἐνίκησα».

Ὁ Καῖσαρ, διατάξας τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράγματα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἀνηγορεύθη δευτέραν φοράν δικτάτωρ καὶ ἔλαβε βασιλικὰς τιμὰς καὶ παρὰ τῆς συγκλήτου καὶ παρὰ τοῦ δήμου. Ἀλλὰ δὲν διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι οἱ πλείστοι τῶν ὁπαδῶν τοῦ Πομπηίου, ἤτοι ὁ Σκιπίων, ὁ υἱὸς τοῦ Σεξτος, Κάτων ὁ νεώτερος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τὴν ἐν Φαρτάλῳ μάχην καὶ ἠπέιλουν νὰ καθαιρέσωσι τὸν Καῖσαρ. Ὅθεν ὁ Καῖσαρ διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καί, συνάψας μάχην παρὰ τὴν Θάψον, ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους (46 π. Χ.). Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν ἄλλοι μὲν ἠτυοκτόνησαν, ὡς ὁ Σκιπίων καὶ Κάτων ὁ νεώτερος, ἄλλοι δὲ διεσώθησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ νικίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔλαβε νέας τιμὰς. Ἀνηγορεύθη δικτάτωρ ἰσόβιος καὶ τιμητῆς ἄνευ συνάρχοντος καὶ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐτέλεσε τέσσαρας λαμπροτάτους θριάμβους, τὸν γαλατικόν, τὸν αἰγυπτιακόν, τὸν ποντικόν καὶ τὸν λιθυκόν. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας διένειμε χρήματα καὶ ἀγρούς, τὸν δὲ δῆμον ἔτερψε δι' ἐστίασεων καὶ θεαμάτων. Τέλος δὲ διώρθωσε τὸ Ῥωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο εἰς τὸ σεληνιακὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τριακοσίας πενήτηκοντα ἡμέρας· εἰσήγαγε δὴλα δὴ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸ ἡλιακὸν ἔτος διὰ τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀστρονόμου Σωσιγέ- νους, τὸ ὁποῖον ἐπωνομασθη Ἰουλιανὸν καὶ περιλαμβάνει τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας καὶ ὥρας τινάς. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του δὲν εἶχεν ἀκόμη παύσει· διότι τὰ λείψανα τῶν ἐν Θάψῳ ἠττηθέντων Πομπηϊανῶν εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ μεγάλου Πομπηίου, τοῦ Σεξτου καὶ τοῦ Γναίου, καὶ παρεσκευάζοντο εἰς πόλεμον. Ὁ Καῖσαρ λοιπὸν

ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ὁ πόλεμος μάλιστα οὗτος ὑπῆρξεν ὁ δεινότετος πάντων τῶν προηγουμένων· διότι μόλις ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τοὺς Πομπητιανοὺς τῷ 45 π. Χ. Ὁ μὲν Γναῖος ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ, ὁ δὲ Σέξτος διεσώθη εἰς τὰ Πυρηναιῖα ὄρη.

Ὁ Καῖσαρ, διευθετήσας τὰ ἐν Ἰσπανίᾳ πράγματα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἔλαβε νέας πάλιν τιμὰς. Προσηγορεύθη ἐλευθερωτῆς τῆς πατρίδος καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνηγέρθη ναὸς τῆς Ἐλευθερίας, ἀνηγορεύθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ διὰ βίου καὶ τέλος ἐπωνομάσθη πατὴρ τῆς πατρίδος καὶ ὁ μὲν τῆς γεννήσεώς του Κοιντίλιος, ἦτοι πέμπτος ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, μετωνομάσθη Ἰούλιος ἀπὸ τοῦ κυρίου ὀνόματός του. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν τιμῶν τούτων ἔλειπεν ἡ βασιλικὴ προσηγορία· διὰ τοῦτο ὁ ὕπατος Μάρκος Ἀντώνιος ἡμέραν τινα προσῆνεγκεν εἰς τὸν Καῖσαρα τὸ βασιλικὸν διάδημα. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ παριστάμενον πλῆθος δὲν ἐπεκρότησεν εἰς τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Καῖσαρ ἠναγκάσθη ν' ἀπορρίψῃ αὐτό. Οἱ δὲ Πομπητιανοί, βλέποντες τὴν κλίσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν βασιλείαν, συνώμοσαν ν' ἀπαλλάξωσι τὴν πολιτείαν ἀπὸ τοῦ τυράννου, ὡς ὠνόμαζον τὸν Καῖσαρα. Ὅθεν, ἐνῶ συνήδρευεν ἡ σύγκλητος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ Πομπητιοῦ, ἐπληξάν τὸν μέγαν ἐκείνον ἄνδρα δι' ἐγχειριδίων καὶ ἐγείμισαν τὸ σῶμα αὐτοῦ τραυμάτων. Ὁ Καῖσαρ, ἀνασύρας εἰς τὴν κεφαλὴν του τὴν τήβεννον, ἐπεσε νεκρὸς παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πομπητιοῦ τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. Οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ μεγαλοφύεστατος ἀνὴρ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἡλικίαν πενήντα καὶ ἕξ ἐτῶν.

Μάρκος Τύλλιος Κικέρων.

Ὁ Κικέρων, ὁ μέγιστος τῶν ρητόρων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἐγεννήθη ἐν Ἀρπίνῳ τοῦ Λατίου, τῷ 106 π. Χ. ἐκ γονέων πλουσίων. Πρωίμως δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἤκουσεν ἐν αὐτῇ τὰ νομικὰ παρὰ τοῦ περιώνιμου νομομαθοῦς Κοῖντου Μουκίου Σκαιόλα καὶ παρὰ τοῦ ὁμωνύμου ἀνεψιοῦ τούτου, τοῦ ἐπικαλουμένου Ποντίφικος, τὰ δὲ φιλοσοφικὰ ππρὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Φίλωνος καὶ ἄλλων. Ὅτε δ' ἐγει-

νεν είκοσιν έτων, ήρχισε τὸ δικηγορικόν αὐτοῦ στάδιον καὶ διεκρίθη ὡς συνήγορος εἰς πολλὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις.

Κατὰ δὲ τὸ έτος 79 π. Χ. ὁ Κικέρων ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἠροκράσθη ἐπὶ ἑξ̄ μῆνας τοὺς ἐπισημοτάτους φιλοσόφους, ἦτοι τὸν Ἀντίοχον, τὸν Φαῖδρον καὶ τὸν Ζήνωνα. Ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ἤκουσε τὸν ῤήτορα Ἀπολλώνιον Μόλωνα καὶ τὸν Στωϊκὸν Ποσειδώνιον. Ἐπανελθὼν δ' ἐκ τῆς Ῥόδου εἰς τὴν Ῥώμην, ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐστάλη τῷ 76 π. Χ. εἰς τὴν Σικελίαν ὡς ταμίαις. Ἐκεῖ δὲ μετῆλθε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μετὰ μεγάλης δικαιοσύνης καὶ αὐστηρότητος· διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Σικελίας, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐπανέλαβε τὸ δικηγορικόν του ἐπάγγελμα, ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν τὴν κατηγορίαν τοῦ Βέρρη, ὅστις, διοικητὴς ὢν τῆς νήσου ἐκείνης, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν πολλὰ δεινὰ διὰ τῆς ἀδικίας του καὶ τῆς ἀπληστίας του. Ὁ Βέρρης, ἂν καὶ εἶχε συνηγόρους τοὺς ἀρίστους τῶν νομικῶν καὶ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἐν τούτοις ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς ἐξορίαν, πρὶν ἢ δίκην περατωθῆ. Μετὰ δὲ τὴν περιφημον ταύτην δίκην, ὁ Κικέρων ἐξελέχθη ἀγορανόμος καὶ διεχειρίσθη τὴν ἀρχὴν ταύτην μετὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ τιμιότητος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κικέρων ἐξελέχθη ὕπατος καὶ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 63 π.Χ., ἐφρόντισε ν' ἀνακαλύψῃ τὴν φοβερὰν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα. Ὁ Κατιλίνας κατήγετο ἐξ̄ εὐγενοῦς οἴκου καὶ εἶχε πολλὰ πλεονεκτήματα, ἀλλ' ἦτο ἄσωτος καὶ διεφθαρμένος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέτυχε δις εἰς τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρείαις, συνώμοσε μετ' ἄλλων ἡμοφρόνων ἐπίσης διεφθαρμένων ν' ἀνατρέψῃ τὰ καθεστῶτα καὶ νὰ κορέσῃ τὴν χρηματομανίαν του διὰ προγραφῶν καὶ δημεύσεων. Ἀλλ' ὁ Κικέρων, μαθὼν τὴν συνωμοσίαν παρ' ἀπίστου τινὸς φίλου τῶν συνωμοστῶν, συνεκάλεσε τὴν σύγκλητον καὶ ἐξεφώνησεν ἐν αὐτῇ τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον κατὰ τοῦ Κατιλίνα. Ὁ Κατιλίνας, ὅστις παρευρίσκειτο ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐκείνῃ, κεραυνωθεὶς ἐκ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Κικέρωνος, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς συγκλητου καὶ τὴν ὕκτα ἐφυγεν εἰς τὴν Τυρρηνίαν, ὅπου ὁ συνωμότης Μάλλιος εἶχε συναθροίσει ἀρκετὸν στρατὸν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων. Ἡ δὲ σύγκλητος ἐκύριζε τότε τὸν Κατιλίναν καὶ τὸν Μάλλιον ἐχθροὺς τῆς πατρίδος.

καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν τὸν συνύπατον τοῦ Κικέρωνος Γάϊον Ἀντώνιον. Τέλος δὲ ὁ Κικέρων, ἀνακλύψας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας, οἵτινες ἦσαν πέντε τὸν ἀριθμὸν, διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν αὐτῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα συνεκάλεσε πάλιν τὴν σύγκλητον καὶ ἔπεισεν αὐτὴν διὰ τοῦ τετάρτου αὐτοῦ λόγου κατὰ τοῦ Κατιλίνα νὰ διατάξῃ ἀμέσως τὴν καταδίκην αὐτῶν εἰς θάνατον. Οὕτω οἱ πέντε κατάδικοι ἐστραγγαλίσθησαν ἐν τῇ φυλακῇ, παρόντος καὶ τοῦ Κικέρωνος. Ἡ δὲ σύγκλητος ὡς δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, δι' ὅσα ὁ Κικέρων ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἐπινόμασεν αὐτὸν πατέρα τῆς πατρίδος. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος, ἦτοι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 62 π.Χ., ἔπεσε καὶ ὁ Κατιλίνας, μαχόμενος πρὸς τὸν Ἀντώνιον.

Ὁ Κικέρων, ἀνακλύψας καὶ ματαιώσας τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα, ἐξετέθη ἔκτοτε εἰς τὰς προσβολὰς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ συντρόφων. Τέλος δὲ τῷ 58 π. Χ. ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ δημάρχου Κλωδίου καὶ εὔρεν ἄσυλον ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ. Ἀλλὰ διὰ τῆς προστασίας τοῦ μεγάλου Πομπηίου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 57 π.Χ. καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὸ δικηγορικὸν τοῦ ἐπάγγελμα. Τῷ 51 π. Χ. διωρίσθη ἔπαρχος τῆς Σικελίας καὶ ἐξωλόθρευσεν ἐκεῖ τὰ πλήθη τῶν ὀρεσιβίων ληστῶν.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου, ὁ Κικέρων ἔμεινεν ἰδιώτης· προσεπαθήσεν ὅμως πολυειδῶς ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Καίσαρος, ὅστις τότε ἦτο παντοδύναμος. Καὶ ἐν τούτοις τὸν φόνον αὐτοῦ, ἂν καὶ δὲν ἦτο μέτοχος αὐτὸς τῆς συνωμοσίας, ἐχαρακτήρισεν ὡς σωτηρίαν τῆς δημοκρατίας. Ἐκτοτε δὲ ἠκολούθησε τὴν μερίδα τοῦ Ὀκταβιανοῦ, διότι ἐμίσει τὸν Ἀντώνιον τὸν ἄλλοτε συνύπατον αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ἐπολέμησεν αὐτὸν διὰ δεκατεσσάρων λόγων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασε κατὰ μίμησιν τοῦ Δημοσθένους «Φιλιππικούς». Ἀλλ' ὅτε πλείον ὁ Ὀκταβιανὸς συνεβιάσθη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἐσχημάτισε μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Λεπίδου τὴν δευτέραν λεγομένην τριαρχίαν, ὁ Κικέρων κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντωνίου περιελήφθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγραφέντων πολιτῶν. Καὶ ἐπεχείρησε μὲν ὁ μέγας ἐκεῖνος ῥήτωρ νὰ ὀραπετεύσῃ ἐκ τοῦ Τούσκλου, ὅπου διέτριβεν, ἀλλὰ συν-

ελήφθη ὑπὸ τῶν ἀποσταλέντων δημίων καὶ ἀπεκεφαλίσθη εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν τῷ 43 π. X.

Ὁκταβιανὸς Αὐγούστος.

Ὁ Ὁκταβιανός, ὁ μετέπειτα ἐπικληθεὶς Αὐγούστος, ἦτο υἱὸς τοῦ Γαίου Ὁκταβίου καὶ τῆς Ἀττίας, γεννηθεὶς τῷ 63 π. X. Ἐπειδὴ δ' ἔμεινεν ὀρφανὸς ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ, ἀνέλαβε τὸν Ὁκταβιανὸν ὁ θεὸς αὐτοῦ Καῖσαρ, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 45 π. X. εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, ὅπως ἐκεῖ συμπληρώσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Ὁκταβιανός, εὕρισκόμενος ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ, ἔμαθεν ὅτι ὁ θεὸς του ἐφρονεῦθη καὶ ὅτι ἄφινεν αὐτὸν κληρονόμον του. Πάραυτα λοιπὸν ἔσπευσεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπως λάβῃ τὴν κληρονομίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε καταλάβει αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος, ἐπώλησε τὰ πατρικά του κτήματα καὶ ἐξεπλήρωσε δι' αὐτῶν τὰ κληροδοτήματα τοῦ θεοῦ του πρὸς τὸν λαόν. Ὅστε διὰ μὲν τῆς θυσίας ταύτης εἴλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου, διὰ δὲ τοῦ Κικέρωνος, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζε πατέρα, ἀπέκτησε τὴν ὑποστήριξιν τῆς συγκλήτου.

Ἄλλ' ὅτε ὁ Ἀντώνιος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ὁκταβιανοῦ ἐν τῇ Μουτίνῃ καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ναρθωνίτιν πρὸς τὸν διοικητὴν αὐτῆς Λέπιδον, ἡ σύγκλητος ἀφῆκε τὸν Ὁκταβιανὸν καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν φονέων τοῦ Καίσαρος. Τότε δὲ ὁ Ὁκταβιανός ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καί, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀνεδείχθη ὕπατος τῷ 43 π. X., ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀφοῦ δὲ ἀνέλαβε τὴν ὑπατείαν, ἐσχημάτισε μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου τὴν λεγομένην δευτέραν τριαρχίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ τρίαρχοι διένειμαν μεταξὺ των τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης, διότι τὰς ἀνατολικὰς κατεῖχον οἱ φονεῖς τοῦ Καίσαρος, ὁ Βρούτος καὶ ὁ Κάσσιος, καὶ ἤρχισαν τὴν διοίκησιν διὰ προγραφῶν. Οὕτω δ' ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἐφρονεύθησαν πλὴν ἄλλων καὶ τριακόσιοι συγλητικοὶ καὶ δισχίλιοι ἵππεις. Μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ Κικέρων, τὸν ὁποῖον ὁ Ὁκταβιανός ἐθυσίασε χάριν τοῦ Ἀντωνίου, ἂν καὶ εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν πατέρα.

Ἀφοῦ δὲ οἱ τρίαρχοι ἔπραξαν ταῦτα, οἱ δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ Ὁκταβιανός καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τῶν

φνέων τοῦ Καίσαρος Βρούτου καὶ Κασσίου. Τέλος δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ 42 π. Χ. συνητήθησαν οἱ ἀντίπαλοι παρὰ τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας. Καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἦτο ἀπέναντι τοῦ Βρούτου, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἀπέναντι τοῦ Κασσίου. Δύο μάχαι συνεκροτήθησαν ἐντὸς εἰκοσίων ἡμερῶν. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην μάχην ὁ Ὀκταβιανὸς ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Βρούτου, ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος ἐνίκησε τὸν Κάσσιον καὶ ἠναγκάσεν αὐτὸν ν' αὐτοκτονήσῃ. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐνίκησαν τὸν Βρούτον, ὅστις ἠυτοκτόνητε, πεσὼν ἐπάνω εἰς τὸ ξίφος του, διὰ νὰ μὴ ζωηρηθῇ ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Φιλίπποις νίκην, ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του δεκαοκτὼ πόλεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτούς, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀσίαν, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἡ βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου. Αὕτη δέ, προσκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν Κιλικίαν, ἵνα δώσῃ λόγον, ἠχμαλώτισεν αὐτὸν διὰ τῆς ἐξόχου καλλοῆς καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας· διὰ τοῦτο καὶ ἠκολούθησεν αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ ὁ Ὀκταβιανὸς εἶχε διανείμει εἰς τοὺς στρατιώτας τὰς δεκαοκτὼ Ἰταλικὰς πόλεις καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τούτου μεγάλην δύναμιν. Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ Ἀντωνίου Φουλβία καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λεύκιος Ἀντώνιος, ὅστις ἦτο ὑπάτος κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐζηλοτύπουσαν τὸν Ὀκταβιανὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐξήγειραν ἐναντίον αὐτοῦ τοὺς Ἰταλοὺς, οἵτινες εἶχον στερηθῆ τὰς πόλεις τῶν καὶ τοὺς ἀγροὺς τῶν. Ἀλλ' ὁ Ὀκταβιανὸς διὰ τοῦ περιφροῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ Ἀγρίππα ἐπολιόρησεν αὐτούς καὶ τὸν Λεύκιον ἐν τῇ Περουσίᾳ τῆς Τυρρηνίας καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶσι τὴν ἀνοιξίν τοῦ 40 π. Χ.

Κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου, ὁ Ἀντώνιος ἀπέβη εἰς τὸ Βρεντήσιον καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ Σέξτου Πομπηίου, τὸν ὁποῖον ἡ σύγκλητος εἶχε διορίσει ἀρχηγὸν τοῦ στόλου ἐναντίον τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ἀλλ' ὁ θάνατος τῆς Φουλβίας, ὅστις συνέβη κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐπέφερε τὴν φιλίωσιν τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ὅθεν ἔγενε τότε νέα διανομὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διὰ συνθή-

κας, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ἐν τῷ Βρεντησίῳ, καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἔλαβε τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ ὁ Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν. Διὰ τὴν στερεωθῆ δὲ περισσότερον ἢ νέα αὐτῆ ὁμόνοια, ὁ Ἀντώνιος ἔλαβε σύζυγον τὴν Ὀκταβίαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σέξτος Πομπήιος δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν συνθήκην ἐκείνην καὶ ἠπειλεῖ διὰ τοῦ στόλου τὴν Ῥώμην, ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδίῳ, τὴν Κύρνον (Κορσικὴν) καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἥτοι τὴν Ἑλλάδα. Εἶχε δὲ ὀνομασθῆ Ἀχαΐα ἢ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ ἔτους 146 π. Χ., ὅτε ὁ ὕπατος Μόμμιος ἐκυρίευσεν τὴν Κόρινθον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Σέξτος, ἐλθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἠττήθη ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὴν Σικελίαν καί, φεύγων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐφρονεύθη ἐν τῇ Μιλήτῳ τῷ 35 π. Χ. Οὕτω λοιπὸν ἀπηλλάγη ὁ Ὀκταβιανὸς ἀπὸ τοῦ Σέξτου μετ' ὀλίγον δὲ ἀπηλλάγη καὶ ἀπὸ τοῦ Λεπίδου, περιορίσας αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ Ὀκταβιανὸς ἐστερέωνεν τὴν ἐξουσίαν του, ὁ Ἀντώνιος ἐκίνει καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῶν Ῥωμαίων διότι καὶ πόλεμον ἀτυχῆ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Πάρθων καὶ τὴν σύζυγόν του Ὀκταβίαν ἀπέπεμψε χάριν τῆς Κλεοπάτρας. Ὅθεν ἡ σύγκλητος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου. Τέλος δὲ αἱ δυνάμεις τῶν δύο ἀντιπάλων εὐρέθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου τὴν 2 Σεπτεμβρίου τοῦ 31 π.Χ. Ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἐστρατοπεδεύεν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἠπείρου, ὁ δὲ τοῦ Ἀντωνίου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τὸ Ἄκτιον, τὴν σημερινὴν Ποῦταν. Ἐμπροσθεν δὲ τῶν πεζικῶν δυνάμεων ἐναυλόχει ὁ ναυτικὸς στρατὸς τῶν δύο πολεμίων. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης συνεπλάκησαν οἱ δύο στόλοι, ἀλλὰ πρὶν τελειώσῃ ἡ ναυμαχία, ἡ Κλεοπάτρα ἔφυγε μετὰ ἐξήκοντα πλοίων καὶ μετ' αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος. Τότε ὁ μὲν στόλος τῶν φυγάδων παρεδόθη μετὰ τινὰς ὥρας εἰς τὸν Ὀκταβιανόν, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας. Ὁ Ὀκταβιανός, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ταύτης νίκης, ἔκτισεν ἐν ᾧ τόπῳ εἶχε στρατοπεδεύσει τὴν Νικόπολιν, τὴν σημερινὴν Πρέβεζαν. Ἐπειτα δ' ἐστράτευσεν

εις τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Αὐγουστον τοῦ 30 π. Χ. ἦτο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀντώνιος, πιστεύσας εἰς τὴν ψευδῶς διακοφθεῖσαν φήμην, ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἐδηλητηριάσθη, ἐθύθισε τὸ ξίφος εἰς τὴν κοιλίαν του καὶ ἀπέθανε. Ἀλλὰ καὶ ἡ βασίλισσα, πεισθεῖσα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ἠτύχησεν καὶ αὐτὴ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας ὁ Ὀκταβιανὸς κατέλαβε τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς, καὶ τὴν Αἴγυπτον κατέστησε ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ὀκταβιανὸς, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 29 π. Χ., ἐτέλεσε τριήμερον θρίαμβον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκήρυξε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ διένειμε πάμπολα χρήματα εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας. Τότε ἠδύνατο νὰ καταργήσῃ τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ γείνη μονάρχης διὰ μιᾶς, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ τοῦτο, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πάθημα τοῦ θεῖου του Καίσαρος· ἐφρόντισεν ὅμως νὰ λάβῃ κατὰ μικρὸν ὅλα τὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μοναρχίαν. Ἦτο ἤδη ὕπατος· ἔγινε λοιπὸν καὶ τιμητὴς καὶ πρόκριτος, ἦτοι πρόεδρος τῆς συγκλήτου. Τῷ 27 π. Χ. ἀνηγорεύθη αὐτοκράτωρ καὶ ἐπωνομάσθη Αὐγουστος, ἦτοι Σεβαστός· τῷ 23 π. Χ. ἐξελέχθη δήμαρχος διὰ βίου καὶ τῷ 12 π. Χ. ἀνεδείχθη μέγιστος ἀρχιερεὺς ἀντὶ τοῦ Λεπίδου.

Ὁ Αὐγουστος ἐκυβέρνησε πράως καὶ φιλανθρώπως, ἔχων συμπράκτορας τὸν περίφημον στρατηγὸν Ἀγρίππαν καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας. Ἐκτίσεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἄλλαχού πολλὰ καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ ναοὺς πολλοὺς. Κατεσκεύασε τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ κράτους κατέληγον ὅλαι εἰς τὸ χρυσοῦν μιλιάριον, τὸ ὁποῖον ἴδρυσεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης· μιλιάριον δὲ ἦτο μία στήλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐσημειοῦντο τὰ διαστήματα κατὰ μίλια. Προσέτι δὲ ὁ Αὐγουστος εἰρήνευσε τὴν Ἰσπανίαν, ὑποτάξας τοὺς φιλοπολέμους Κανταβροὺς καὶ Ἀστούριους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ δεκαοκτῶ ἐτῶν ἐτάραττον τὴν εἰρήνην τῆς χώρας· ἐπειτα ἐξησφάλισε τὰ ἀνατολικά ὅρια, ἀναγκάσας τὸν βασιλεῖα τῶν Πάρθων Φραάτην ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὰς στρατιωτικὰς σημαίας, τὰς ὁποίας οἱ Πάρθοι εἶχον κυριεύσει ἀπὸ τοῦ Κράσσου· καὶ τέλος ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας τὸν φίλον

τῆς Ῥώμης Τιγράνην Γ', ἐκθρονίσας τὸν Ἀρτάξην, ὅστις ἦτο σύμμαχος τοῦ Φραάρτου. Ἐπανελθὼν δ' ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ῥώμην, κατέκτησε διὰ τῶν προγόνων αὐτοῦ Τιβερίου καὶ Δρούσου ἅπασαν τὴν χώραν, τὴν κείμενην μεταξύ τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ ἄνω Δουναβίου· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν Γερμανίαν τὴν μεταξύ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Ἄλβιος, τοῦ σημερινοῦ Ἑλθα (7 π. Χ.).

Μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν τῶν χωρῶν τούτων, ἐπῆλθεν εἰρήνη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ἔμελλε νὰ κηρύξῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπὶ τῶν χρόνων δὲ τῆς εἰρήνης ὁ Αὐγουστος εὕρισκετο εἰς τὸ κκτακόρυφον σημεῖον τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς δόξης. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας πρῶτον μετεμόρφωσε τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἔπειτα εἰσήχθη εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Γερμανίαν. Οἱ κορυφαῖοι τῶν ποιητῶν τῆς Ῥώμης, ὁ Ὀράτιος καὶ ὁ Οὐεργίλιος, ὕμνου τὸν Αὐγουστον καὶ ἔψαλλον πανηγυρικῶς τὸν νέον κόσμον, ὅστις ἐθεμελιώθη ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Οὐάρρων καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐξοχοὶ συγγραφεῖς ἤμασσαν ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου καὶ ἐλάμπρυναν τὸν αἰῶνα αὐτοῦ διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Εἴκοσι καὶ ὀκτῶ λεγεῶνες, τῶν ὁποίων ἕκαστος περιελάμβανε τότε ἐξ ἑκατῶν πολεμιστῶν, ἐφύλαττον τὰ σύνορα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· πέντε στόλοι ἠσφάλιζον τὴν θάλασσοκρατίαν καὶ δέκα ἐξ ἑκατῶν ἀστυφυλάκων καὶ πραιτωριανῶν ἐφρούρουσαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ τὴν εὐδαιμονίαν ταύτην τοῦ Αὐγούστου ἐτάραξε δημοσία τις συμφορὰ· ὁ Αὐγουστος, διατάξας τὸν διοικητὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Γερμανίας Οὐάρρον νὰ φορολογήσῃ τοὺς Γερμανοὺς συμφώνως πρὸς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους, ἐπροκάλεσε τὴν ἀποστασίαν τῶν Γερμανῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ γενναίου Ἀρμινίου. Ἡ ἀποστασία δὲ αὐτὴ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τοῦ Οὐάρρου μετὰ τριῶν λεγεῶνων τῶ 9 μ. Χ. Ἐκτοτε λοιπὸν ἡ μεταξύ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Ἄλβιος Γερμανία ἔμεινεν ἐλευθέρη τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας· ἐκ τῆς συμφόρας δὲ ταύτης ὁ Αὐγουστος ἐλυπήθη πάρα πολὺ καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα ἐπτὰ ἐτῶν τῶ 14 μ. Χ.

Τίτος

Ὁ Τίτος, ὅστις ἐπωνομάσθη τὸ ἀγάπημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,

ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῷ 40 μ. Χ. Ἦτο νέος ζωηρός, ποιητής εὐφύστατος, ῥήτωρ εὐγλωττος καὶ μουσικός ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀλλὰ διήγε βίον φιλήδονον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος· διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ Βεσπασσιανός, ὅστις ἦτο εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων στρατηγῶν τῆς Ῥώμης, ἀπεμάχρυνεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἀνακτόρων καὶ τὸν κατέταξεν ἐν τῷ στρατῷ. Ἐκεῖ δὲ ὁ Τίτος προήχθη κατὰ μικρὸν εἰς ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς βαθμοὺς καὶ ἐπέδειξεν εἰς τοὺς πολέμους, ὅτινες ἐγένοντο ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ ἥρωικὴν ἀνδρείαν καὶ μεγάλην μετριοπάθειαν καὶ πραότητα. Τῷ 67 μ. Χ. ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτινες εἶχον ἀποστατήσει, καὶ ἔσωσεν ἐκεῖ τὸν ἱστορικὸν Ἰώσηπον, ὅστις ἠττήθη καὶ ἠχμαλωτίσθη τῷ 68. Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν τοῦ Ἰωσήπου, ἡ Ἰουδαία κατεκτήθη πάλιν ὅλη, πλὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἧτις καὶ ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Βεσπασσιανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βεσπασσιανὸς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τῷ 69, διότι ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, ὁ Τίτος ἔμεινεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ κατῴρθη μετὰ πολλὰς καὶ αἱματηρὰς ἐφόδους νὰ κυριεύσῃ τὴν ὄχυρὰν Ἱερουσαλήμ τῷ 70 καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἵδρυσαν ἐπὶ τοῦ Παλατινοῦ λόφου ἀψίδα θριαμβευτικὴν, ἧτις σώζεται μέχρι τῆς σήμερον.

Ὁ Τίτος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐγένετο συνάρχων τοῦ πατρὸς του καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ (79). Ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἧτις ὑπῆρξε βραχυτάτη, συνέβησαν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεινὰ συμφοραί. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 79 ἐξερράγη ὁ Βεσοῦβιος καὶ ἐξηκόντισε φλογώδη τέφραν, ἡ ὁποία ἐκάλυψε τρεῖς πόλεις τῆς Καμπανίας, τὰς Σταβίας, τὸ Ἡράκλειον καὶ τὴν Πομπηίαν. Ὁ Τίτος, μαθὼν τὴν φοβερὰν ἐκείνην καταστροφήν, ἀπέστειλεν εἰς τοὺς περιωθέντας κατοίκους τῶν πόλεων ἐκείνων μέγα χρηματικὸν ποσόν. Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ἐξερράγη ἐν Ῥώμῃ νέα πυρκαϊά, ἡ ὁποία κατέστρεψε πλὴν ἄλλων ἑξ ναοῦ, δύο θέατρα καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Αὐγούστου. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ λοιμός, ὅστις διεδόθη ἐκείθεν εἰς ἅπασαν τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν. Καὶ τότε δὲ ὁ φιλόανθρωπος αὐτοκράτωρ ἤνοιξεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἰταλοὺς τὸ δημόσιον ταμεῖον καί, ἐπειδὴ τοῦτο

δὲν ἐπήρκει, ἐπώλησε τὰ πολύτιμα πράγματα τοῦ ἀνακτόρου, καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια συνέλεξεν ἐκ τῆς πωλήσεως, διένειμεν εἰς τοὺς ἀπόρους. Τοιοῦτοτρόπως ἡ φιλανθρωπία τοῦ Τίτου εἶχεν ἀποβῆ συνήθεια· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν δὲν ἤθελε δώσει βοήθειαν εἰς τινὰ τῶν πτωχῶν. Ἄλλ' ὁ φιλάνθρωπος ἐκεῖνος βασιλεὺς ἀπέθανε τῷ 81, βασιλεύσας μόνον εἴκοσι καὶ ἑπτὰ μῆνας.

Τραϊανός.

Ὁ Τραϊανός ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἰταλικῇ πόλει τῆς Ἰσπανίας τῷ 52 μ. Χ. καὶ ἀνετράφη ἐν τοῖς στρατοπέδοις. Τὸ πρῶτον ὑπηρετήσεως χιλίαρχος ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ παρὰ τὸν Ῥῆνον. Ἐπειτα δὲ τῷ 85 διορίσθη πραιτωρ ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ μετὰ ἕξ ἔτη ἐξελέχθη ὕπατος. Τῷ δὲ 94 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἄνω Γερμανίας καὶ μετὰ τρία ἔτη υἰοθετήθη ὑπὸ τοῦ τότε αὐτοκράτορος Νέρβα. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, ὁ Τραϊανός ἀνηγορεύθη τῷ 98 αὐτοκράτωρ καί, ἐλθὼν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξέπληξεν ὄλους, δεῖξας μεγάλην συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του. Παραδίδων εἰς τὸν ὑπαρχον τῶν πραιτωριανῶν τὸ ξίφος, εἶπεν εἰς αὐτόν «Μεταχειρίσθητι τὸ ὄπλον τοῦτο ὑπὲρ ἐμοῦ μὲν, ἐὰν πράττω τὸ ἀγαθόν, κατ' ἐμοῦ δέ, ἐὰν πράττω τὸ κακόν».

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Τραϊανός ἐβαρύνθη τὸν τρυφηλὸν βίον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διὰ τοῦτο ἐστράτευσεν ἐναντίον τῶν Δακῶν, τῶν προγόνων τῶν σημερινῶν Ῥωμάνων. Ἐνίκησε τοὺς Δακοὺς καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Δεκέβαλον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν (102). Μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Τραϊανός ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου Δακικός. Ἄλλὰ μόλις οἱ Ῥωμαῖοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Δακίας καὶ ἀμέσως ὁ Δεκέβαλος ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῆς Ῥώμης. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου ὁ Τραϊανός ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Δακῶν. Ἀφοῦ δὲ κατεσκεύασεν ἐπὶ τοῦ Δκνουβίου γέφυραν λιθίνην, εἰσῆλθε δι' αὐτῆς εἰς τὴν Δακίαν, τὴν σημερινὴν Ῥωμανίαν, καὶ νικήσας τὸν Δεκέβαλον εἰς ὅλας τὰς μάχας, ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' αὐτοκτονήσῃ (105). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Δεκεβάλου, ὁ αὐτοκράτωρ κατέστησε τὴν Δακίαν ἐπαρχίαν

ῥωμαϊκὴν καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νέας ταύτης ἐπαρχίας ἱδρυσεν ἐν αὐτῇ ἄρκετάς στρατιωτικὰς ἀποικίας.

Μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ δακικοῦ πολέμου, ὃ Τραϊανὸς διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ ὀκτὼ ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἐκυβέρνησε μετὰ τοσαύτης συνέσεως, ὥστε ἐπωνομάσθη Ἄριστος καὶ κατετάχθη μεταξύ τῶν μάλιστα ἐξαιρέτων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ 113 ἐστράτευσε ἐναντίον τῶν Πάρθων· διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Χοσρόης ἐκυρίευσεν τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς ἓνα τῶν ἀνεπιῶν αὐτοῦ. Ὁ Τραϊανός, φθάσας εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τὸν ἀνεπιὸν τοῦ Χοσρόου καὶ μετέβαλε τὴν χώραν εἰς ἐπαρχίαν ῥωμαϊκὴν. Μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀρμενίας εἰσῆλασεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ἣτις ἦτο φόρου ὑποτελής εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Πάρθων. Ἀφοῦ δὲ κατέκτησε καὶ τὴν χώραν ταύτην, ἐπέρασε τὸν Τίγριν καὶ ἐπορεύθη κατὰ τῆς Κτησιφῶντος, ἣτις ἦτο πρωτεύουσα τοῦ παρθικοῦ βασιλείου. Ὁ Χοσρόης, μαθὼν τὴν πορείαν τῶν Ῥωμαίων, ἔφυγεν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Μηδίας. Ὡστε ὁ αὐτοκράτωρ κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν Κτησιφῶντα καὶ μετ' αὐτὴν τὰ Σούσα καὶ τὴν Σελεύκειαν (116). Μετὰ δὲ ταῦτα κατέβη νικητὴς μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ εἶπε τότε « Ἄν ἤμην νεώτερος, θὰ ἐπορευόμην εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ νὰ κατακτήσω αὐτάς ». Ἐπαρηγορήθη ὅμως, ὅτι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑποτάξας μέρος τῆς Ἀραβίας, τὸ ὅποιον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος τῆς Μακεδονίας δὲν εἶχεν ὑποτάξει. Ἄλλὰ δὲν ἤργησε νὰ ἐκραγῇ ἐπαναστασις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν Πάρθων. Ὁ Τραϊανὸς ἀνέκτισε τὰς κυριωτάτας πόλεις τῆς Μεσοποταμίας καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ', ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας, ἠσθένησε καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 117.

Ἀἴλιος Ἀδριανός.

Ὁ Ἀδριανὸς ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῷ 76 ἐξ οἰκογενείας Ἰσπανικῆς. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς νόμιμον ἡλικίαν, ἐξελέχθη πρῶτον τιμητῆς, ἔπειτα ὑπάτος, δῆμαρχος, πραιτωρ, ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τελευταῖον διωρίσθη διοικητῆς τῆς Συρίας. Ἐκεῖ δ' εὕρισκόμενος, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῷ 117, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγενοῦ αὐτοῦ

Τραϊανού. Ὁ Ἀδριανός, ἐπιθυμῶν τὴν εἰρήνην, παρήτησε τὰς πέ-
ραν τοῦ Εὐφράτου χώρας, τὰς ὁποίας ὁ Τραϊανός εἶχε κατακτήσει,
καὶ κατέστησεν ὄριον τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους πάλιν τὸν Εὐφράτην.

Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τῶν χωρῶν τούτων, ὁ Ἀδριανός ἀπεφά-
σισε νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης, διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ
πλησίον τὰς ἀνάγκας τῶν ὑπηκόων του. Κατὰ δὲ τὴν περιοδείαν
αὐτοῦ εὐηργέτει τὰς ἐπαρχίας, φροντίζων περὶ τῆς διαδόσεως τῶν γραμ-
μάτων καὶ περὶ τῆς συγκοινωνίας καὶ κτιζὼν μεγάλα κτίρια πρὸς ἀ-
σφάλειαν καὶ καλλωπισμόν. Τοιοῦτοτρόπως ἔκτισεν ἐν τῇ Βρεττανίᾳ
τεῖχος, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἀδριανέιον, ὡς προπύργιον κατὰ τῶν Κα-
ληδονίων, τῶν σημερινῶν Σκώτων. Συνέδεσε τὰς Ἀθήνας μετὰ τῆς
Κορίνθου διὰ στρατιωτικῆς ὁδοῦ. Κατεσκεύασε τὸ ὕδραγωγεῖον, τὸ ὁ-
ποῖον ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς λίμνης Στυμφάλου καὶ κατέληγεν εἰς τὴν Κό-
ρινθον. Ἐν τῇ Νεμέᾳ ἔκτισεν ἵππόδρομον καὶ ἐν τῇ Μαντινείᾳ μεγα-
λοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλὰ περισσότερο πάσης ἄλλης πό-
λεως ἠγάπησεν ὁ φιλέλλην Ἀδριανός τὰς Ἀθήνας. Κατὰ τὴν δεξιὰν
ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ ἔκτισε νέαν πόλιν, ἣτις ἔφερε τὸ ὄνομα του, καὶ
τὴν ὁποίαν ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πόλεως ἡ σήμερον λεγομένη
Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἐν τῇ νέᾳ πόλει ἵδρυσε πολλὰ μεγαλοπρεπῆ
μνημεῖα· μεταξὺ δ' αὐτῶν διεκρίνετο ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, ἡ στοὰ μετὰ
πολυτελοῦς βιβλιοθήκης καὶ ὁ μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός,
τοῦ ὁποῖου τὰ θεμέλια εἶχε θέσει ὁ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Πεισί-
στρατος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ Ἀδριανός
ἔκτισε τὸ λεγόμενον Ἀδριανέιον ὕδραγωγεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου σήμε-
ρον ὑδρεύεται ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς Θράκης
ἔκτισεν ἄλλην πόλιν, ἣτις ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ὠνομάσθη Ἀδρια-
νούπολις. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἵδρυσε πολυτελῆ μνημεῖα, μεταξὺ
τῶν ὁποίων διεκρίνετο τὸ Μαυσωλεῖον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερον
σῴζεται.

Ἐν ᾧ δὲ ὑπῆρχεν εἰρήνη πανταχῶ τοῦ κράτους, αἴφνης ἐξερράγη
τῷ 132 ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ Παλαιστίνῃ· διότι ὁ Ἀ-
δριανός διέταξε νὰ ἱδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς Ἱερουσαλὴμ ῥωμαϊκὴ
ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰλία Καπιτωλίνα καὶ ναὸς τοῦ Καπιτωλίου
Διός ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Οἱ Ἰουδαῖοι ἠγώ-

νίσθησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των ἐπὶ τρία ἔτη, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπετάγησαν πάλιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τῷ 135. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον ἐφρονεύθησαν πλέον τῶν πεντακοσίων χιλιάδων Ἰουδαίων, ὅσοι δ' ἐπέζησαν ἔγειναν δούλοι.

Ὁ Ἀδριανὸς ἦτο ἀνὴρ μεγάλης παιδείας καὶ ἠγάπα πολὺ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· διὰ τοῦτο περιεστοίχιζον αὐτὸν πολλοὶ καλλιτέχναι καὶ λόγιοι, τῶν ὁποίων ἐπιφανέστατος ἦτο ὁ Πλούταρχος ἐκ τῆς Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας. Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἀδριανὸς τῷ 138 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα δύο ἐτῶν.

Ἄντωννος ὁ Εὐσεβής.

Ὁ Ἀντωνίνος, ὅστις ἐπωνομάσθη Εὐσεβής, ἐγεννήθη τῷ 86 ἐν Λανουβίῳ τοῦ Λατίου ἐκ πατρός, καταγομένου ἐκ τῆς Γαλατίας. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πεπροικισμένος δι' ἐξόχων προτερημάτων, εἴλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ· διὰ τοῦτο καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ βαθμηδὸν ταμίης, πραίτωρ καὶ ὕπατος. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Εὐσεβής ἐστάλη ὡς ἀνθύπατος εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀσίαν καὶ διόκησεν αὐτὴν μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ δικαιοσύνης. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 138 διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἀδριανόν, ὅστις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχεν υἱοθετήσῃ αὐτόν. Ὁ Ἀντωνίνος, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, ἐπέδωθε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν βελτίωσιν τοῦ κράτους. Ἀνέκτισε πάσας τὰς πόλεις, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ· περιώρισε τὰς καταχρήσεις τῶν διοικούντων τὰς ἐπαρχίας· ἐφοδόμησε θέατρα, μαυσωλεῖα καὶ ναοὺς· ἐπροστάτευσε μεγαλῶς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέλος ἐχορήγησε μισθοὺς εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορικῆς.

Ὁ Ἀντωνίνος ἐκ φύσεως ἀπεστρέφετο τοὺς πολέμους, ἀλλ' ὅμως ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης διὰ στρατηγῶν καὶ ὄχι αὐτοπροσώπως. Οἱ στρατηγοὶ ἐκείνοι ἐνίκησαν καὶ τοὺς Μαυρουσίους ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ τοὺς Δακοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τοὺς Καληδονίους ἐν τῇ Βρεττανίᾳ. Ἀπέθανεν δὲ ὁ Ἀντωνίνος εἰς ἡλικίαν ἐβδομηκοντα πέντε ἐτῶν (161).

Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνίνος.

Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ ἐπωνομασθεὶς φιλόσοφος, ἐγεννήθη ἐν Ῥώ-

μη τῷ 121 ἐξ οἴκου ὑπατικοῦ. Παιδιόθεν ἠσχολήθη εἰς τὰ φιλοσοφικά μαθήματα, ἔχων διδασκάλους τὸν Ἡρώδη τὸν Ἀπτικὸν καὶ ἄλλους. Γενόμενος δὲ γνωστός εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανόν, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς διαφόρους ὑψηλὰς θέσεις καὶ τέλος υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβοῦς, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἀνεκηρύχθη διάδοχος αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῷ 161. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου τὸ κράτος ἐταράχθη ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτοῦ. Οἱ Πάρθοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτήν· ὅθεν ὁ Μάρκος ἀπέστειλε τῷ 162 εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Λεύκιον Οὐῆρον, τὸν ὁποῖον εἶχε συνάρχοντα καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρί. Ὁ Οὐῆρος, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀνέκτησε τὴν Ἀρμενίαν καὶ κατέλαβε μέρη μέρους τῆς Μεσοποταμίας (165). Ἄλλ' ἡ χαρὰ αὕτη διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τοῦ παρθικοῦ πολέμου μετεβλήθη εἰς λύπην· διότι οἱ νικητῆρες λεγεῶνες εἶχον μετακομίσει ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην φοβερώτατον λοιμὸν, ὅστις ἐπροξένησε μεγάλην φθοράν. Ἐν τῷ λοιμῷ δ' ἐκείνῳ διεκρίθη ὁ τότε ἐν Ῥώμῃ εὐρισκόμενος Γαληνὸς ἐκ Περγάμου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις ἦτο ὁ διασημότερος τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν μετὰ τὸν Ἱπποκράτην.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ φοβερός ἐκεῖνος λοιμὸς διήρκει, οἱ Μαρκομάννοι τῆς Βοημίας, ἐνωθέντες μετ' ἄλλων Γερμανῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Παννονίαν, τὴν σημερινὴν Οὐγγαρίαν· ὅθεν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν τὸν ὑπαρχον τῶν πραιτωριανῶν Μαρκίνον Οὐίνδικα. Ἄλλ' ὁ ὑπαρχος ἐκεῖνος ἠττήθη καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων στρατιωτῶν. Μετὰ δὲ τὴν νίκην οἱ Μαρκομάννοι διέβησαν τὰς Ἄλπεις καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Ἀκυληίαν. Τότε δὲ ὁ Μάρκος ἐξώπλισε τοὺς δούλους καὶ ἔσπευσε μετὰ τοῦ Οὐῆρου, ἵνα σώσῃ τὴν πολιορκουμένην πόλιν. Ἄλλ' οἱ Μαρκομάννοι, πρὶν φθάσωσιν οἱ δύο αὐτοκράτορες, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκυληίας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας τῶν τῷ 168. Μαθόντες ὁμως τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὅτι ἀπέθανεν ὁ Οὐῆρος, ἐπανάλαβον τὰς ἐπιδρομας τῶν εἰς τὴν Παννονίαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα νὰ μεταβῇ εἰς τὰς χώρας τοῦ Δανουβίου καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ περὶ τὰ ἑξ ἔτη (169—175).

Ὁ Μάρκος, ἐξηκολουθῶν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μαρκομάννων, ἔμαθεν ὅτι ὁ διοικητῆς τῆς Συρίας Αὐίδιος Κάσσιος ἀνεκηρύχθη αὐτο-

κράτωρ. Ἀμέσως λοιπὸν συνωμολόγησε μετὰ τῶν πολεμίων συνθήκην καὶ ἐστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Κασσίου. Ἄλλ' ὅτ' ἔφθασεν εἰς τὴν Συρίαν, ὁ Κάσσιος εἶχε φονευθῆ ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἡ σύγκλητος ἐτίμησε μεγάλως τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν Ῥώμην. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐστήσεν ἐπὶ μὲν τοῦ Καπιτωλίου ἀνδριάντα ἔφιππον, ὅστις μέχρι σήμερον σώζεται, ἐπὶ δὲ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως ἀψίδα θριαμβευτικὴν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ στρατεύσῃ καὶ πάλιν κατὰ τῶν Μαρκομάνων· διότι οὗτοι διέερρηξαν τὴν συνθήκην. Ἄφου δ' ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν κρίσιμῳ μάχῃ τῷ 179, παρεσκευάζετο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν παρασκευῶν ἀπέθανεν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος τῷ 180, ἀφήσας ὡς καρπὸν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ μελετῶν τὰ ἑλληνιστὶ γεγραμμένα δώδεκα βιβλία ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὰ εἰς ἑαυτόν».

Κωνσταντῖνος ὁ μέγας.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ προστατῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἦτο υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς Ἀγίας Ἑλένης. Ἐγεννήθη τῷ 274 ἐν Ναϊσῶ, τῇ σημερινῇ Νίσσῃ τῆς Σερβίας. Ἀνατραφεὶς δὲ στρατιωτικῶς ἠννοήθη ταχέως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ καὶ προήχθη ἐν τῷ στρατῷ εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Τῷ δὲ 306 διεδέχθη τὸν πατέρα του, ὅστις ἦτο αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Γαλερίου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου προέκυψαν ταραχαί, καθ' ἃς ἀνηγορεύθησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ τέσσαρες ἄλλοι αὐτοκράτορες. Ὡστε ἐν μὲν τῇ Δύσει ἦσαν ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ Μαξιέντιος καὶ ὁ Μαξιμιανός, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ὁ Γαλέριος, ὁ Λικίνιος καὶ ὁ Μαξιμῖνος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανον οἱ δύο, ὁ μὲν Μαξιμῖνος τῷ 310, ὁ δὲ Γαλέριος τῷ 311. Οὕτως ἔμειναν τέσσαρες μόνον αὐτοκράτορες.

Ὁ Κωνσταντῖνος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαλερίου, ἐστράτευσεν ἐκ τῆς Γαλατίας εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐναντίον τοῦ Μαξιεντίου. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ περιποιηθῆ τοὺς χριστιανούς, οἵτινες ἦσαν περισσότεροι ἐν τῷ στρατῷ, ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ λαβάρου, τὸ ὁποῖον ἦτο δόρυ, τὰ γράμματα Χ καὶ Ρ, τὰ ὁποῖα ἐφανέρωνον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν

ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὸν Μαξέντιον δις ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ καὶ ἔπειτα ἐκίνησε κατὰ τῆς Ῥώμης (312). Παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως συνεκροτήθη ἡ κρίσιμος μάχη, καθ' ἣν ὁ Μαξέντιος ἠττήθη καὶ πάλιν καὶ ἐπνίγη εἰς τὸν Τίβεριν. Μετὰ δὲ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ὁ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ διέλυσε τὸ σῶμα τῶν πραιτωριανῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε νικήσει πρὸ πάντων διὰ τῶν χριστιανῶν, ἀντήμειψεν αὐτοὺς ἐπαξίως· ἐξέδωκε δῆλα ὃ ἔκ Μεδιολάνων τῷ 312 διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου καθιέρωσε τὴν ἀνοχὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ διάταγμα δ' ἐκεῖνο ὑπέγραψε καὶ ὁ Λικίνιος, ὅστις συνητήθη ἐν Μεδιολάνῳ μετὰ τοῦ Κωνσταντῖνου καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Κωνσταντίαν.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μαξιμίνου, ὅστις συνέβη τῷ 313, ἔμειναν πλέον δύο μόνον αὐτοκράτορες, ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῇ Δύσει καὶ ὁ Λικίνιος ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ δύο ἦσαν φιλόδοξοι, διὰ τοῦτο ἀστράτευσαν κατ' ἀλλήλων τῷ 314. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὸν Λικίνιον εἰς δύο μάχας καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ δὲ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου τούτου, ἐπῆλθε μεταξύ των συμφωνία τις. Ἄλλ' ἡ συμφωνία αὕτη δὲν διήρκεσε πολλὰ ἔτη. Ὄθεν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 323 ἀντεπεξῆλθον πάλιν κατ' ἀλλήλων. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος καὶ πάλιν ἐνίκησε τὸν Λικίνιον πρῶτον παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἔπειτα παρὰ τὴν Χρυσόπολιν, τὸ σημερινὸν Σκούταρι. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἦτταν ὁ Λικίνιος ἐκλείσθη εἰς τὴν Νικομήδειαν, ἣτις πάραυτα ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντῖνου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὑπεσχέθη εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κωνσταντῖνου, ὅτι δὲν θά φονεύσῃ τὸν σύζυγόν της, ὁ Λικίνιος παρεδόθη εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Θεσσαλονικίην, ἀλλ' ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντῖνου.

Ὁ Κωνσταντῖνος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λικινίου, ἔμεινε πλέον μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐδείχθη ἔνθερμος προστάτης τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τότε πρεσβύτερός τις τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἄρειος τὸ ὄνομα, ἐγνωμάτευεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο ὁμοούσιος τῷ Θεῷ, ὁ Κωνσταντῖνος συνεκάλεσε τῷ 325 τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, διὰ νὰ λύσῃσι τὸ ζήτημα

τούτο. Ἐν τῇ Νικαίᾳ συνήλθον τριακόσιοι δεκαοκτώ πατέρες, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, τῆς ὁποίας προήδρυσεν αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος. Ἡ σύνοδος ἐκείνη μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀπέρριψε τὴν γνώμην τοῦ Ἀρείου καὶ ἐψήφισε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον ἔπειτα συνεπληρώθη καὶ ἔκτοτε διατηρεῖ ἀναλλοίωτον ἡ ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Μετὰ δὲ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέφασκε ν' ἀφήσῃ τὴν Ῥώμην ὡς πρωτεύουσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· διότι ἡ Ῥώμη πρῶτον δὲν ἦτο ἀρκετὰ χριστιανικὴ καὶ δεύτερον δὲν ἦτο πλέον ἰκανὴ νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ ἀνατολικά σύνορα. Ὅθεν ἐξέλεξε ὡς πρωτεύουσιν τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον οἱ Μεγαρεῖς εἶχον κτίσει περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος π.Χ. εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν παραλίαν τῆς Θράκης παρὰ τὸν Βόσπορον· τὸν Μαΐον δὲ τοῦ 330 ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας, ἧτις τότε μὲν ὠνομασθη ὑπ' αὐτοῦ νέα Ῥώμη, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ Κωνσταντινούπολις.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος, πρὸς εὐκολωτέραν διοίκησιν τοῦ κράτους, διήρσεεν αὐτὸ εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, τῶν ὁποίων ἐκάστη ὑποδιηρέθη εἰς διοικήσεις καὶ ἐκάστη τούτων εἰς ἐπαρχίας. Μόνη δὲ ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἔμειναν κατ' ἐξαιρέσιν ὑπὸ ἰδίου ἐπάρχου. Ταῦτα δὲ πράξας ὁ Κωνσταντῖνος, ἀπέθανε τὴν 21 Μαΐου 337 παρὰ τὴν Νικομήδειαν, βαπτισθεὶς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἐκείνης Εὐσεβίου. Ἐκτοτε ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς τιμᾷ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ὡς ἅγιον καὶ εορτάζει κατ' ἔτος τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Θεοδοσίος ὁ μέγας.

Ὁ Θεοδοσίος ἐγεννήθη τῷ 346 εἰς τὴν Καῦκαν τῆς Ἰσπανίας ἐκ τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ Θεοδοσίου, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως Γρατιανὸς ἐθανάτωσεν ἀναιτίως τῷ 376. Ταχθεὶς δ' ἐν τῷ στρατῷ, προήχθη ταχέως εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, καὶ τῷ 374 διωρίσθη δικαικητὴς τῆς Μοισίας, ἧτις εἶνε ἡ σημερινὴ Σερβία καὶ Βουλγαρία. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖ ἔμεινε ὡς ἰδιώτης. Κατὰ

δὲ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 378, ὁ Γρατιανὸς ἀνεκάλεσε τὸν Θεοδόσιον ἐκ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Παννονίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον εἰσβάλλει οἱ Σαρμάται τῆς Τρανσυλβανίας. Ὁ Θεοδόσιος ἐδικαίωσε τὴν εἰς αὐτὸν πεποιθήσιν τοῦ αὐτοκράτορος, διώξας τοὺς Σαρμάτας πέραν τοῦ Δανουβίου. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ὁ Γρατιανὸς ἀνέδειξε τῷ 379 τὸν Θεοδόσιον διαδόχον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Οὐάλεντος, ὅστις εἶχεν ἡττηθῆ καὶ φονευθῆ ὑπὸ τῶν Βισιγόθων παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν τὸν Αὐγούστον τοῦ 378.

Ὁ Θεοδόσιος, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν τῆς Ἀνατολῆς, ἠνάγκασε τοὺς Βισιγόθους δι' ἀψιμαχιῶν νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ παρεχώρησεν εἰς αὐτούς, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐγκαταστῶσιν ἐν τῇ Μοισίᾳ καὶ ἐν τῇ Θράκῃ ὡς σύμμαχοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Θεοδόσιος ἐβαπτίσθη καὶ ἔκτοτε ἀνεδείχθη μέγας ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀνεβίβασεν εἰς τὸν αἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὀρθόδοξον χριστιανὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, καταβιβάσας ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἀρειανὸν Δημόφιλον ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐπειτα δὲ συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν δευτέραν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον καὶ συνεπλήρωσε δι' αὐτῆς τὸ ἐν Νικαίᾳ ψηφισθὲν σύμβολον τῆς πίστεως. Τοιουτοτρόπως ἡ εἰρήνη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ὁ Θεοδόσιος, μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς, ἐστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Δύσιν, ἧτις ἐταράσσετο ὑπὸ φοβερᾶς ἀναρχίας· διότι οἱ λεγεῶνες τῆς Βρετανίας ἀνηγόρευσαν τῷ 382 αὐτοκράτορα τὸν ἀξιοματικὸν Μαξιμον, ὅστις ἐστράτευσεν ἀμέσως εἰς τὴν Γαλατίαν κατὰ τοῦ Γρατιανοῦ. Ὁ Μαξιμος, φονευθέντος τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 383, ἀνεγνώρισε συναυτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Οὐαλεντιανὸν Β', ὅστις ἐκυβέρνησε τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἄλλας τινὰς χώρας. Ἀλλὰ τῷ 387 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Οὐαλεντιανὸν νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν Θεοδόσιον. Ὁ Θεοδόσιος πάραυτα ἐστράτευσεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἐνίκησε δις τὸν Μαξιμον, ὅστις καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ δευτέρᾳ μάχῃ τῷ 388. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μαξιμου, ὁ νικητὴς διέμεινεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐπὶ τρία ἔτη ὡς μόνος.

ἡγεμῶν ἐν τῇ Δύσει, τὸν Ἰούλιον τοῦ 391 ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, παραδῶσας τὸ δυτικὸν κράτος εἰς τὸν Οὐαλεντιανὸν καὶ διορίσας πρωθυπουργὸν αὐτοῦ τὸν Φράγκον Ἀρβογάστην. Ἄλλ' ὁ Ἀρβογάστης ἐφόνευσε τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν Οὐαλεντιανὸν καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν αὐλάρχην Ῥωμαίων Εὐγένιον· ὅθεν ὁ Θεοδόσιος ἐστράτευσε πάλιν εἰς τὴν Δύσιν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 394 ἐνίκησεν ἐν τῇ Καρνιόλῃ τῆς Αὐστρίας νίκην λαμπράν. Ὁ μὲν Εὐγένιος ἐξωγήθη καὶ ἐθανατώθη ἀμέσως, ὁ δὲ Ἀρβογάστης ἠναγκάσθη ν' αὐτοκτονήτῃ μετὰ διήμερον διωγμὸν εἰς τὰ ὄρη. Οὕτω λοιπὸν ὁ Θεοδόσιος ἔγεινε καὶ πάλιν κύριος τοῦ δυτικοῦ κράτους. Ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἔπεισε τὴν σύγκλητον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ν' ἀποδεχθῇ τὸν χριστιανισμόν. Ἐκ τῆς Ῥώμης ἦλθεν εἰς τὸ Μεδιόλανον, ἀλλ' ἐκεῖ ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 395, ἀφήσας τὸ μὲν ἀνατολικὸν κράτος εἰς τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀρκάδιον, τὸ δὲ δυτικὸν εἰς τὸν νεώτερον Ὀνώριον, τὸ ὁποῖον κατελύθη τῷ 476 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Ὀδοάκρου.

ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος

Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἐπικληθεὶς διὰ τὴν ἀπαράμιλλον αὐτοῦ εὐγλωττίαν Χρυσόστομος, ἐγεννήθη τῷ 347 ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἧτις ἤμαζε τότε κατὰ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σεκοῦνδος, διοικητὴς ὢν τῆς Συρίας, ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Ἀνθοῦσα, ἂν καὶ ἐχέρησεν εἰς ἡλικίαν εἰκοσιν ἐτῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον καὶ ἀφωσιώθη ὅλη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ. Ὁ Ἰωάννης, ἀκούσας τὴν ῥητορικὴν παρὰ τοῦ περιωνύμου σοφιστοῦ Λιβανίου, ἐπέδωκεν εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ διεκρίθη ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα εἶχον τότε ἀξίαν μεγαλειτέραν ἀπὸ τῶν κοσμικῶν· ὅθεν ὁ Χρυσόστομος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχείας Μελετίου καὶ ἐχειροτονήθη ἀναγνώστης τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ἀπεφάσισε ν' ἀποδεχθῆ τὸν ἀσκητικὸν βίον. Μάτην ἡ φιλόστοργος αὐτοῦ μήτηρ προσεπαθῆσε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοιαύτης ἀποφάσεως· διότι ὁ Ἰωάννης ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασίν του.

Ὁ Ἰωάννης μετὰ ἐξαετῆ περίπου ἀσκητικὸν βίον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ πρῶτον μὲν ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Μελετίου, ἔπειτα δὲ πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Φλαβιανοῦ, ὅστις εἶχε ἀποδεχθῆ τὸν Μελέτιον. Ἐπειδὴ δὲ διεκρίνετο ἡδὴ ἐπὶ εὐγλωττίᾳ καὶ ἐπὶ ἀγαθοεργίᾳ, ὁ Φλαβιανὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἄδειαν νὰ κηρύττῃ καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Ἀντιοχείας, ἧτις εἶχε τότε διακοσίας χιλιάδας περίπου κατοίκων, οἵτινες ἦσαν χριστιανοί, Ἰουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτραι καὶ ὠμίλουν ὅλοι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Κατὰ τὰ τότε ἔθιμα τῆς ἐκκλησίας, τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ

ἦτο ἔργον κυρίως τοῦ ἐπίσκοπου. Ἄλλ' ὁ ἐπίσκοπος, εἴτε διότι ἦτο γέρον, εἴτε διότι δὲν εἶχε τὴν ἀπκραιτούμενην δεξιότητα, ἀνέθηκε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν Χρυσόστομον· διότι ὁ λαὸς ἐδίψα μᾶλλον λόγον ἢ θεῖαν λειτουργίαν. Ἡ δ' εὐγλωττία τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο τοιαύτη, ὥστε προσήρχοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὄχι μόνον χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ εἰδωλολάτραι. Ὁ ῥήτωρ ἐδίδασκε τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἔψεγε μετὰ δριμύτητος τὸν τρυφηλὸν βίον τῶν μεγιστάνων, τὴν πολυτέλειαν τῶν πλουσίων γυναικῶν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν φιλοσόφων. Ἡ εὐφράδεια τοῦ Χρυσοστόμου διεφημίσθη πανταχοῦ. Ὁθεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους Ἀρχάδιος καὶ ὁ παντοδύναμος αὐτοῦ πρωθυπουργὸς Εὐτρόπιος προσεκάλεσαν τὸν Χρυσόστομον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα καταλάβῃ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον.

Ὁ Ἰωάννης, ἀναβὰς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 398, ἀνέλαβε μέγαν ἀγῶνα· διότι ἡ πολυτέλεια τῆς αὐλῆς ἦτο ὑπέρμετρος· οἱ μεγιστᾶνες ἐξώδευον τὰς περιουσίας των εἰς τὰς ἵπποδρομίας· τὸ δὲ πλῆθος καὶ πολλοὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν ἔζων βίον ἄσωτον καὶ ἐκκελυμένον. Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος ἔψεξε μετὰ δριμύτητος τὴν διαφθορὰν τῆς αὐλῆς, τὴν μαλθακότητα τῶν μεγιστάνων, τὴν ἀργίαν τοῦ πλήθους καὶ τὴν κακοῦθειαν τοῦ κλήρου. Ἄλλ' ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τούτου ἠνώθησαν κατ' αὐτοῦ ὁ πρωθυπουργὸς Γαῖνᾶς, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος καὶ ἡ βασίλισσα Εὐδοξία, τῆς ὁποίας τὴν φιλοδοξίαν καὶ φιλοχρηματίαν εἶχε στηλιτεύσει πολλάκις ὁ Ἰωάννης. Διὰ τῆς ἐνεργείας λοιπὸν τούτων συνεκροτήθη παρὰ τὴν Χαλκηδόνα ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως σύνοδος, ἡ ὁποία καθήρεσε καὶ κατεδύκασεν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν ἀναπολόγητον.

Ὁ Ἰωάννης, καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν, ἀπήχθη διὰ νυκτὸς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βιθυνίας, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν ὁ λαὸς ἐξηγέρθη σύσσωμος καὶ ἀπήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασίλισσης ν' ἀνακαλέσωσι τὸν πατριάρχην. Οἱ βασιλεῖς, ἐκόντες ἄκοντες, ἐνέδωκαν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν θριάμβῳ. Ἄλλ' ὁ θρίαμβος οὗτος δὲν διήρκεσε πολὺ· διότι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐγρηγό-

φουν καὶ ἐζήτουν πάντα τρόπον νὰ καταβάλωσιν αὐτόν. Πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχεν ἰδρυθῆ ἀργυροῦς ἀνδρῆς τῆς βασιλείας καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδριάντος ἐκείνου ἐτελοῦντο ὀρχήσεις τοσοῦτον θορυβώδεις, ὥστε διεκόπτετο ὑπ' αὐτῶν ἡ θεία λειτουργία. Ὁ δὲ πατριάρχης ἐπέτιμωσε δι' ὀμιλίας ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοὺς θορύβους ἐκείνους, ἀλλ' ἀμέσως διεβλήθη πρὸς τὴν βασίλισσαν, ὅτι ἡγανάκτει διὰ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ὁ λαὸς ἀπέδιδεν εἰς αὐτήν. Ὁθεν ἡ βασίλισσα ὠργίσθη παλιν κατὰ τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ οὗτος ὠργίσθη κατ' αὐτῆς καὶ ἐξεφώνησε τότε τὸν περίφημον ἐκείνου λόγον, ὅστις ἤρχιζεν ὡς ἐξῆς: «Πάλιν ἡ Ἡρωδιάς μαινεται, πάλιν ταραττεται, πάλιν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ πίνακι ζητεῖ». Πάραυτα λοιπὸν συνεκροτήθη σύνοδος, ἣτις ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς προηγουμένης συνόδου περὶ καθαιρέσεως καὶ ἐξορίας τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ Χρυσόστομος, συλληφθεὶς, τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 404 ἐξωρίσθη εἰς τὴν Κακουσὸν τῆς Ἀρμενίας. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δύσεως προσεπάθησαν νὰ μεταπείσωσι τὸν Ἀρχαδίον, ἀλλ' οὗτος ἔμεινεν ἀμετάπειστος. Ἐν τούτοις οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐξορίστου δὲν νύχαριστοῦντο νὰ διαμένῃ οὗτος ἐν τῇ Κακουσῷ καὶ διὰ τοῦτο ἐνήργησαν ν' ἀποσταλῆ εἰς τὴν πόλιν τῆς Κολχίδος Πιτυοῦντα. Ἀλλ', ἐν ᾧ μετεφέρετο εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἀπέθανεν ὁ σῦλος τῆς ἐκκλησίας ἐν Κομμαῖοις τῆς Καππαδοχίας τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 407 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἐτῶν.

Ἰουστινιανὸς Α'.

Ὁ Ἰουστινιανὸς μέχρι τῆς στάσεως τοῦ Νίκα. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐγεννήθη τῷ 482 ἐν Ταυρησίῳ τῆς Δαρδανίας, ἐξεπαιδεύθη δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Α', ὅστις ἦτο θεῖός του, καὶ ἔλαβεν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ μεγίστην δύναμιν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ θείου του, ὁ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν βασιλείαν τῷ 527 καὶ ἐδόξασεν αὐτὴν δι' ἔργων πολεμικῶν καὶ εἰρηνικῶν. Εἰς ὅλα δὲ ταῦτα εἶχε βοηθοὺς τὸν Βελισάριον, τὸν Μοῦνδον, τὸν Ναρσῆν, τὸν Τριβωνιανὸν καὶ ἄλλους περιφανεῖς ἄνδρας, σύμβουλον δὲ τὴν σύζυγόν του Θεοδώραν, ἣτις ἔσωσε τὸ βασιλικὸν διάδημα, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευσε κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

Ἡ στάσις τοῦ Νίκα. Ἀπὸ πολλῶν χρόνων εἶχεν ἐπικρατήσει συνθήκεια νὰ διαιρῶνται οἱ θεαταὶ τοῦ ἵπποδρόμου εἰς μερίδας, αἷτινες ὠνομάζοντο Πράσινοι καὶ Βένετοι ἐκ τῶν χρωμάτων τοῦ ἐνδύματος τῶν ἵπποδρομούντων. Ἡ δὲ ἀντιζήλια αὐτῶν, αὐξανομένη σὺν τῷ χρόνῳ, ἐπροκάλεσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 532 τὴν στάσιν τοῦ Νίκα, ἣτις ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ πολεμικοῦ συνθήματος τῶν στασιαστῶν. Τὰ δὲ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἡ κυβέρνησις ἔλαβεν, ἵνα καταβάλλῃ αὐτήν, ἐπέφερον τὴν συμμαχίαν τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρασίνων κατὰ τῆς βασιλείας. Οἱ στασιασταὶ ἔβαλον πῦρ εἰς τὸ Πραιτώριον καὶ ἐξ αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τὴν πόλιν. Ἐπειτα ἀνηγόρευσαν ἄλλον αὐτοκράτορα, τὸν Ἰπάτιον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὤρμησαν κατὰ τῶν ἀνακτόρων. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐφοβήθη καὶ ἠτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἡ συνετὴ καὶ τολμηρὰ Θεοδώρα δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πράξῃ τοῦτο, εἰπούσα ὅτι καλὸν ἐντάφιον δι' αὐτοὺς ἦτο ὁ θρόνος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἡ Θεοδώρα, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ δαιρέσῃ τοὺς Πρασίνους καὶ Βενέτους, διέταξε τοὺς στρατηγούς Βελισάριον, Μοῦνδον καὶ Ναρσῆν νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν. Οἱ στρατηγοὶ οὗτοι προσέβαλον τότε τοὺς στασιαστὰς ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ καὶ ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν, ὡς λέγεται, τριάκοντα χιλιάδας. Οὕτω κατεβλήθη φοβερὰ ἐκείνην στάσις, ἣτις διήρκεσε πέντε ἡμέρας, καὶ ὁ θρόνος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐστερεώθη πλέον.

Πόλεμοι Ἰουστινιανοῦ κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐν ἔτει 528 οἱ Πέρσαι διεσκόρπισαν τοὺς Ἕλληνας ἐργάτας ὅτινες ἐτείχιζον τὴν Δάραν τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἐκ τούτου ἤρχισεν ὁ πρῶτος περσικὸς πόλεμος. Ὁ Βελισάριος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέθεσε τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου τούτου, κατ' ἀρχὰς ἠττήθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἔπειτα ἐνίκησε καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην Α' νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰρήνην αἰωνίαν (532). Ἀλλὰ μετὰ ὀκτῶ ἔτη ἐξερράγη ὁ δεύτερος περσικὸς πόλεμος· διότι ὁ Χοσρόης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀντιόχειαν τῷ 540. Ὁ δὲ Βελισάριος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἠνάγκασε τὸν Χοσρόην νὰ συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν πενταετῆ τῷ 545. Ἀλλὰ μετὰ τέσσαρα ἔτη οἱ Κόλχοι ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Περσῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐντεῦθεν ἐξερράγη ὁ τρίτος πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ

πολλά ἔτη ἄνευ ὀριστικοῦ ἀποτελέσματος. Τέλος δὲ οἱ ἀντίπαλοι, ἀποκαμόντες, συνωμολόγησαν τῷ 552 εἰρήνην πεντηκονταετῆ, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθησαν οἱ μὲν Πέρσαι ν' ἀποχωρήσωσιν ἐκ τῆς Κολχίδος, οἱ δὲ Ἕλληνες νὰ πληρώωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος ἐξακοσίας χιλιάδας δραχμῶν.

Πόλεμος Ἰουστινιανοῦ κατὰ Βανδῆλων. Οἱ Βανδῆλοι εἶχον ἰδρύσει ἐν τῇ Ἀφρικῇ κράτος ἀπὸ τοῦ 439 μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καρχηδόνα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γελίμερος ἐξεθρόνισε τῷ 530 τὸν Ἰλδέριχον, ὅστις ἦτο σύμμαχος τῶν Βυζαντινῶν, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Γελιμέρου τὸν περιώνυμον Βελισάριον. Ὁ Βελισάριος, ἀποβάς εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐνίκησε τὸν Γελίμερον εἰς δύο μάχας καὶ συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον (534). Ἡ νίκη αὕτη τοῦ Βελισαρίου καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Γελιμέρου ἐπέφερον τὴν κατάλυσιν τοῦ βανδαλικοῦ κράτους. Ὁ δὲ Βελισάριος, ἐγκαταστήσας ἐν τῇ Καρχηδόνι ἐξαρχον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, φέρων δέσμιον τὸν Γελίμερον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰουστινιανὸς ἔδωκε κτήματά τινα ἐν τῇ Γαλατικῇ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς διατροφὴν.

Πόλεμοι Ἰουστινιανοῦ κατὰ Ὀστρογόθων. Οἱ Ὀστρογόθοι εἶχον ἰδρύσει βασιλείαν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 490 ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Θεοδώριχον τὸν μέγαν. Ἀλλὰ τῷ 535 ἐδολοφόνησαν τὴν θυγατέρα καὶ διάδοχον αὐτοῦ Ἀμαλασσοῦνθαν, ἡ ὁποία ἦτο σύμμαχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὅθεν ὁ Ἰουστινιανός, ἐπὶ τῇ προφασεὶ ὅτι ἤθελε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον τῆς συμμάχου αὐτοῦ βασιλίσσης, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸν περίφημον Βελισάριον. Ὁ Βελισάριος ἐκυρίευσεν τῷ 536 τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Ρώμην, τῆς ὁποίας τὰς κλεῖδας ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Ὀστρογόθων Οὐίτιγισ ἐπολιόρησε τὴν Ρώμην, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν καὶ ἠναγκάσθη μετὰ ἕν ἔτος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ράβενναν, ἧτις ἦτο πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ 404. Τότε δὲ ὁ Βελισάριος, λαβὼν νέας ἐπικουρίας παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπολιόρησε τὴν Ράβενναν, ἧτις ἐπὶ τέλους ἐκυριεύθη τῷ 540. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Ράβεννης ἅπασα ἡ Ἰταλία ὑπετάγη εἰς τὸ βυζαντιανὸν κράτος καὶ προσηρτήθη εἰς αὐτὸ ὡς ἐξαρχία. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βελισάριος μετ' ὀλίγον ἀ-

νέλαβε τὸν δεύτερον περσικὸν πόλεμον, οἱ Ὀστρογότθοι ἐξηγέρθησαν καὶ, ἀνακηρύξαντες βασιλεία τὸν Τωτίλαν, ἐκυρίευσαν μετὰ μεγάλην μάχην τὴν Ῥώμην καὶ μέγιστον μέρος τῆς Ἰταλίας (546). Ὁ Βελισάριος, νικήσας τοὺς Πέρσας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μετὰ στρατοῦ ὀλίγου καὶ μόλις ἤδυνήθη ν' ἀνακτήσῃ τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ τῷ 549 ἀνεκλήθη πάλιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστάλη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ναρσῆς. Ὁ Ναρσῆς, ἔλθων εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ στρατοῦ ἀξιολόγου, ἐνίκησε τὸν Τωτίλαν καὶ ἐφάνευσεν ἕξ χιλιάδας Ὀστρογότθων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Τωτίλας (552). Ἀλλὰ καὶ ὁ Τείας, ὅστις διεδέχθη τὸν Τωτίλαν εἰς τὴν βασιλείαν, δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος· διότι ἠττήθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Ναρσῆ καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, ἀγωνισθεὶς ἥρωικώτατα ἐπὶ ὀκτῶ ὥρας. Οὕτω ἡ Ἰταλία προσηρτήθη πάλιν εἰς τὸ βυζαντιακὸν κράτος ὡς ἐξαρχία καὶ πρῶτος ἐξαρχος αὐτῆς διορίσθη ὁ Ναρσῆς (553).

Νομοθεσία Ἰουστινιανοῦ. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἀθίνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶνε ἡ νομοθεσία αὐτοῦ. Ἡ σύνταξις αὐτῆς ἀνετέθη εἰς δέκα ἀνδρας, τῶν ὁποίων ἐξοχώτατος ἦτο ὁ Τριβωνιανός. Οὗτοι, ἐργασθέντες μετὰ ζήλου, συνέταξαν τὸν λεγόμενον Κώδικα, ὅστις ἐδημοσιεῦθη τῷ 529. Ὀλίγω δὲ πρότερον εἶχον ἐκδοθῆ οἱ Πανδέκται καὶ αἱ Εἰσηγήσεις. Τελευταῖον δ' ἐδημοσιεῦθησαν αἱ Νεαραὶ Διατάξεις, τῶν ὁποίων αἱ πλείεσται συνετάχθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ δὲ νομοθεσία αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὠνομάσθη βραδύτερον Σῶμα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

Δημόσια ἔργα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Ἰουστινιανός, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀρίων τοῦ κράτους, ἐπεσκεύασε καὶ ἔκτισε πάμπολλα φρούρια κατὰ μῆκος τοῦ Δανουβίου, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ. Ἐτείχισε πάντας τοὺς ἰσθμούς τοῦ κράτους καὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου. Προσέτι δ' ἔκτισεν ἡ ἐπιδιώρθωσεν ὕδραγωγεῖα, γεφύρας, νοσοκομεῖα καὶ ναοὺς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ. Ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἠκοδόμησεν εἴκοσι καὶ πέντε ναοὺς, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅστις εἶχε πυρποληθῆ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

Εἰσαγωγή μετὰ τῆς καὶ θάνατος Ἰουστινιανοῦ. Ἡ καλλιέργεια τῆς μεταξὺς περιωρίζετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν Κίαν. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς κατῴρωσε τῷ 551 νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς τῶν σχολῆων τῆς μεταξὺς διὰ μέσου τῶν μοναχῶν ἐκείνων, οἵτινες μετέβαιναν εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Ἀσίας ὡς ἀπόστολοι τοῦ χριστιανισμοῦ. Τότε λοιπὸν ἔδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἐργοστάσια μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ἄλλων παντοίων τεχνουργημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλούτισε τὸ κράτος του. Τέλος δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέθανε τῷ 565, βασιλεύσας ἐνδόξως τριάκοντα ὀκτῶ ἔτη.

Ἡράκλειος

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο υἱὸς τοῦ ὁμωνύμου ἐξάρχου τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἐπιφανείας, γεννηθεὶς ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ 575. Ἐπειδὴ δὲ ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἐπιφανῆ, ἔλαβε τὴν δέουσαν ἀνατροφήν καὶ ἐκπαιδεύσιν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 609 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολλῆς ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως, διὰ ν' ἀπαλλαξῆ τὸ βυζαντιανὸν κράτος ἀπὸ τὸν παμμίσητον βασιλέα Φωκᾶν. Ὁ Ἡράκλειος, νικήσας καὶ θανατώσας τὸν τύραννον ἐκείνον, ἐστέφθη αὐτὸς βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σεργίου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 610. Ἀλλὰ τότε τὸ κράτος ἦτο περιπεπλεγμένον εἰς δεινοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀβάρων. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἐκυρίευσαν ἐντὸς πέντε ἐτῶν τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τῷ 617 ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὴν Χαλκηδόνα, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δὲ Ἀβάραι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ Δακίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐληλάτουν τὴν Θράκην μέχρι τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἦεν ὁ Ἡράκλειος διενόηθη νὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἀλλ' ὁ πατριάρχης Σέργιος ἀπέτρεψεν αὐτόν, θέσας εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὰ ἄπειρα πλούτη τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, εἶχε χαρακτῆρα θρησκευτικόν· διότι ὁ βασιλεὺς Χοσρόης Β', σφάζας ἐν Ἱερουσαλὴμ δέκα ἐπτὰ χιλιάδας χριστιανῶν,

νων, εἶχεν ὀρκισθῆναι νὰ μὴ παραχωρήσῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὸν Ἡράκλειον, ἂν οὗτος δὲν ἤρνεϊτο τὸν Χριστὸν καὶ δὲν ἀπεδέχετο τὴν περσικὴν θρησκείαν.

Ὁ Ἡράκλειος, εἰρηνεύσας μετὰ τῶν Ἀβάρων, ἀπέτρεψε τὴν προσοχὴν τῶν Περσῶν πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν. Πρῶτον μὲν ἀπέβη εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ ἐνίκησεν ἐκεῖ τοὺς Πέρσας κατὰ κράτος τῷ 622. Ἐπειτα δὲ ἀπέβη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καί, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἀτροπατηνὴν Μηδίαν, ἐκυρίευσεν ἀμαχητὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Γάζακα τῷ 623. Τὸ τολμηρὸν δὲ τοῦτο ἐπιχειρήματα τοῦ Ἡρακλείου ἠναγκάσεν τὸν Χοσρόην ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν του ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἄλλ' ὁ πόλεμος δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη· διότι ὁ Χοσρόης, συμμαχήσας μετὰ τῶν Ἀβάρων τῷ 626, ἐπολιόρησε μετ' αὐτῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλ' οἱ Βυζαντινοὶ ὑπὸ τὸν πατρικίον Βῶνον καὶ τὸν πατριάρχην Σέργιον ἠνάγκασαν τοὺς πολιορκητὰς νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν (627). Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ὁ Ἡράκλειος εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, τὸ σημερινὸν Κουρδιστάν. Ἐκεῖ δὲ παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Νινευὶ ἐνίκησε τὸν Χοσρόην κατὰ κράτος καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 628 εἰσῆλθε νικηφόρος εἰς τὴν πόλιν Δασταγέρδην. Ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἡ τυραννικὴ διαγωγὴ τοῦ Χοσρόου ἐπροκάλεσαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτοῦ Κτησιφῶντα στάσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ Χοσρόης καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σιρόης. Ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Περσῶν πάραυτα συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Ἡρακλείου εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ὁ πατὴρ του εἶχε κυριεύσει ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι εἶχον ἀρπάσει ἐκ τῆς Ἱερουσαλῆμ.

Ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνωμολόγησε τὴν συνθήκην μετὰ τοῦ Σιρόου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Τὴν δὲ ἀνοιξὶν τοῦ 629 ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ὕψωσεν ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ τὸν Τίμιον Σταυρόν τὴν 14 Σεπτεμβρίου, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία εορτάζει κατ' ἔτος. Ὁ Ἡράκλειος εὐρίσκετο τότε εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς δόξης. Ἀλλὰ τὸ ἀκόλυθον ἔτος εἰσῆλασαν εἰς τὴν Συρίαν νεοὶ ἔχθροὶ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, οἵτινες ἦσαν φοβερῶτεροι τῶν

Περσῶν. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ Ἄραβες, οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγου εἶχον δεχθῆ τὸ θρήσκευμα τοῦ προφήτου αὐτῶν Μωάμεθ, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο ἰσλαμισμός, ἦτοι ἀφωσίωσις εἰς τὸν θεόν, καὶ εἶχε καταστήσει τοὺς μουσουλμάνους, ἦτοι τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν θεόν, ἀκαταμαχητούς. Ὁ Ἡράκλειος ἠγωνίσθη κατὰ τῶν νέων τούτων ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κυριεύσωσι τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπέθανε περίλυπος διὰ τοῦτο τῷ 641 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἕξ ἐτῶν.

Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πρωγωνᾶτος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος, γεννηθεὶς τῷ 648. Μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν του πατρός του, ἣτις διεπράχθη ἐν Συρακούσαις τῷ 668, παρέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ ἀμέσως ἠτοιμάσθη νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον ἐκείνου. Ὄθεν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 669 ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν Σικελίαν. Ἀφοῦ δὲ ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, ἐνίκησε τὸν ἐξ Ἀρμενίας Μιζίζιον, ὅστις εἶχε δολοφονήσει τὸν Κώνσταντα καὶ εἶχεν ἀναγορευθῆ αὐτοκράτωρ, καὶ συλλαβῶν αὐτὸν διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ὁ Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ λαὸς ὠνόμασεν αὐτὸν Πρωγωνᾶτον, διότι τότε εἶχε μακρὸν πώγωνα.

Ὀλίγους δὲ μῆνας μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντῖνου ἐκ τῆς Σικελίας, οἱ Ἄραβες ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ μεγάλου στόλου καὶ ἔμειναν περὶ αὐτὴν ὡς ἑπτὰ ἔτη (672—679). Ἄλλ' ὁ γενναῖος Πρωγωνᾶτος ἀπέκρουσε πάσας αὐτῶν τὰς ἐπιθέσεις διὰ τοῦ λεγομένου ὕγρου ἢ ἐλληνικοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐφεύρει Σύρος τις ἀρχιτέκτων ὀνόματι Καλλίνικος. Ἡ δὲ ποιότης καὶ ἡ σύστασις τοῦ πυρός ἐκείνου οὐδέποτε ἔγινε γνωστή· διότι οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον φυλάξει μυστικὴν τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ. Εἶχεν ὁμως τὸ ὕγρον ἐκείνο πῦρ τὴν ιδιότητα νὰ καίῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ πᾶν πρᾶγμα, κατὰ τοῦ ὁποῖου ἐρρίπτετο. Ὡστε οἱ Ἄραβες, παθόντες ὑπ' αὐτοῦ μεγάλας καταστροφάς, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 679.

Ἄλλ' ὁ Πρωγωνᾶτος, ἕνεκα τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀράβων,

δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Βουλγάρους νὰ διαβῶσι τὸν Δανούβιον καὶ νὰ ἰδρῦσῃσι βασιλείον εἰς τὴν π' αὐτῶν κληθεῖσαν Βουλγαρίαν (678). Ἀφοῦ ὅμως ἀπηλλάγη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν Ἀράβων διὰ συνθηκῶν ὠφελίμων εἰς τὸ βυζαντικὸν κράτος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἣ ὅποια ἐταράσσετο τότε ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν αἰρέσεων. Πρὸς τοῦτο συνεκρότησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἕκτην σύνοδον, ἣ ὅποια κατεδίδασκε τοῖς μονοθελήτας, ἤτοι τοὺς ἀποδίδοντας εἰς τὸν Χριστὸν μίαν μόνην θέλησιν, καὶ τοιοιτοτρόπως ἐγένειεν ἀγαπητὸς καὶ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους καὶ εἰς τοὺς καθολικούς. Ἀπέθινε δὲ ὁ ἔνδοξος ἐκεῖνος βασιλεὺς τῷ 685 εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἑπτὰ ἔτων.

Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρός.

Ὁ Λέων ἐγεννήθη ἐν τῇ Μεσημβρίᾳ τῆς Θράκης περὶ τὸ 680 ἐκ γονέων πτωχῶν καὶ ἀφανῶν, οἱ ὅποιοι κατήγοντο ἐκ τῆς Ἰσαυρίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο συνέτος καὶ ἀνδρείος, προήχθη ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ὡστε τῷ 713 διορίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου Β' διοικητὴς πάντων τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἧτις ἠπειλεῖτο τότε ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ στρατὸς τοῦ θέματος Ὀψικίου, τὸ ὅποιον περιελάμβανε τὴν Μυσίαν, τὴν Βιθυνίαν καὶ τὴν Φρυγίαν, ἐστασίασε καὶ, ἀναγορεύσας βασιλεῖα Θεοδόσιόν τινα ἐκ τῆς Μυσίας, κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 716. Ὁ Ἀναστάσιος, ἐπειδὴ δὲν ὑπεστήριχθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος, ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὸ διαδῆμα καὶ νὰ γείνη μοναχός. Ὁ δὲ Λέων δὲν ἀνεγνώρισε τὸν νέον βασιλεῖα, ἀλλ' ἐξεθρόνισεν αὐτόν, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐστέφη αὐτὸς βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὴν 22 Μαρτίου 717.

Ὀλίγους δὲ μῆνας μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Λέοντος, οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ γῆν μὲν δι' ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδων στρατιωτῶν, κατὰ θάλασσαν δὲ διὰ χιλίων ὀκτακοσίων πλοίων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἡ πρωτεύουσα ἐσώθη· διότι ἡ ἀνδρεία τοῦ βασιλέως καὶ ἡ δεξιὰ χρῆσις τοῦ ὕψους πυρὸς ἠνάγκασαν τοὺς Ἀραβας νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τὸν Αὐγούστου τοῦ 718.

Ὁ Λέων, ἀπαλλαγείς ἀπὸ τῶν μουσουλμάνων, ἀπεφάσισε ν' ἀναμορτώσῃ τοὺς ὑπηκόους του, οἵτινες ἦσαν παραλελυμένοι ἐκ τοῦ μεγάλου θρησκευτικοῦ ζήλου. Ὄθεν τῷ 726 διέταξε νὰ ἐκβληθῇ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀγίων εἰκόνων. Οὕτω δὲ διήρσεσε τοὺς ὑπηκόους του εἰς εἰκονομάχους καὶ εἰκονολάτρας, οἵτινες ἐπάλαιον κατ' ἀλλήλων μέχρι τοῦ 842. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πάπας Γρηγόριος Β' ἀπέρριψε τὴν διαταγὴν τοῦ Λέοντος, ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι. Οἱ κάτοικοι μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ἀνηγόρευσαν καὶ βασιλεῖα ὀνόματι Κοσμᾶν καὶ ἐπλευσαν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως καθαιρέσωσι τὸν Λέοντα. Ἄλλ' ὁ Λέων ἐνίκησε τὸν στόλον αὐτῶν διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρός καὶ ἠνάγκασε τοὺς περισωθέντας νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν (728). Μεταξὺ δὲ τῶν παραδοθέντων ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Κοσμᾶς, ὅστις ἀπεκεφαλίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Λέοντος.

Οὕτω κατεβλήθη ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασις, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἰταλίας ἀπέβη ἐπιζήμιος εἰς τὸ βυζαντικὸν κράτος διότι ὁ μὲν ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος Βασίλειος ἐδιώχθη ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ δὲ ἐξαρχὸς τῆς Ῥαβέννης Παῦλος ἐφονεύθη. Τότε δὲ οἱ Λογγόβαρδοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἰδρύσει ἀπὸ τοῦ 568 βασιλεῖον εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Λογγοβαρδίαν, ἤλθον καὶ κατέλαβον τὸ ἐξαρχάτον τῆς Ῥαβέννης καὶ τὴν Πεντάπολιν. Ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τῷ 731 μέγαν στόλον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ὁ στόλος ἐκεῖνος ἐναυάγησε πλησίον τῆς Ῥαβέννης καὶ οἱ περισωθέντες ἐκ τοῦ ναυαγίου ἐρονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥαβενναίων. Τότε δ' ὁ Λέων ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς παπικῆς δικαιοδοσίας καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Κρήτην, αἱ ὅποια ὑπέκειντο ἕως τότε εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν. Ὁ Λέων δὲν ἔγεινεν ἀναμορφωτῆς μόνον τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς νομοθεσίας διότι τῷ 740 ἐξέδωκε νέαν νομοθετικὴν συλλογὴν, ἣτις ἐπεγράφη Ἐκλογὴ τῶν νόμων. Ἀπέθανε δὲ τῷ 741 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἐτῶν, γενόμενος ἀναμορφωτῆς τοῦ βυζαντικοῦ κράτους καὶ σωτῆρ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Κωνσταντῖνος Ε' ὁ Κοπρώνυμος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο υἱὸς τοῦ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 719. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του (741) διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις ἐστράτευσε τῷ 746 εἰς τὴν βόρειον Συρίαν. Ἀφοῦ δ' ἐκυρίευσεν τὴν Γερμανικίαν καὶ τὴν Δολιχὴν τῆς Κομμαγηνῆς, ἐπανήγαγεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὰς πόλεις ταύτας, αἵτινες εἶχον ἀναγκασθῆ ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων νὰ δεχθῶσι τὸν ἰσλαμισμὸν. Κατὰ δὲ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἔστειλεν εἰς τὴν Κύπρον μέγαν στόλον καὶ ἐπέφερον εἰς τοὺς Ἀραβας διὰ τοῦ ὕγρου πυρὸς τσαυτὴν καταστροφὴν, ὥπτε ἐκ χιλίων ὁρμώνων τρεῖς μόνον ἐσώθησαν. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τοὺς εὐτυχεῖς τούτους πολέμους ἐναντίον τῶν μαμαθανῶν· διότι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνέσκηψεν εἰς τὸ κράτος λοιμός, ὅστις, διαρκέσας ἐπὶ τετραετίαν, ἐπροξένησε μεγίστην φθοράν. Ὡστε ὁ αὐτοκράτωρ ἤσυχλῆθη κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις νέους κατοίκους ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν ἐπαρχιῶν.

Ἄλλ' ἡ κατοίκησις τῶν νέων κατοίκων εἰς τὴν Θράκην ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἐκραγῆ πόλεμος μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Βουλγάρων. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἐστράτευσε πρῶτον κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Σλαβῶν ἀποίκων, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοι τῶν Βουλγάρων. Ἀφοῦ δ' ἐνίκησεν αὐτούς, ἐτράπη ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐνίκησε καὶ τοὺς Βουλγάρους (758). Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠρέσθη εἰς τοῦτο μόνον· ὅθεν ἀπέστειλε μέγαν στόλον διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἰς τὸν Δανούβιον, αὐτὸς δ' ἐστράτευσε διὰ ξηρᾶς ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Καὶ ὁ μὲν στόλος ἐκεῖνος ἐλεηλάτησε δεινῶς τὰ παράλια τῆς Βουλγαρίας, ἡ δὲ πεζικὴ στρατιὰ ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἀπῆντησε τοὺς Βουλγάρους παρὰ τὴν Ἀγχίαλον καὶ ἐνίκησεν αὐτούς κατὰ κράτος τῷ 763. Μετὰ δὲ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ὁ Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ.

Ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διαίκεσει ὑπῆρξεν ἀξίος ἡγεμῶν. Κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτρας· κατήργησε τὰ πολυάρθμα

μοναστήρια, τὰ ὅποια εἶχον ἀποβῆ καταγώγια διαφθοράς, καὶ παρέδωκε τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας εἰς τοὺς λαϊκοὺς, ἀφαιρέσας αὐτὴν ἀπὸ τῶν μοναχῶν. Καὶ τέλος ἔκοψε χαλκᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα, εἰς τὰ ὅποια ἐχαράχθησαν ἑλληνιστὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λέοντος τοῦ Χαζάρου. Ἀπέθανε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος τῷ 755 εἰς ἡλικίαν πενήκοντα ἕξ ἐτῶν.

Θεόφιλος.

Ὁ Θεόφιλος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Β' τοῦ Τραυλοῦ, γεννηθεὶς ἐν τῷ Ἀμορίῳ τῆς μεγάλης Φρυγίας. Ἐξεπαιδεύθη δὲ ἀριστα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ, ὅστις διεκρίνετο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπὶ δεξιότητι. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῷ 829 καὶ ἐκυβέρνησε τὸ κράτος μετὰ μεγάλης συνέσεως. Διεξήγαγεν εὐτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ διέπραξε πολλὰ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, ἔχων συμβούλους Ἰωάννην τὸν Γραμματικὸν καὶ Λέοντα τὸν μαθηματικὸν καὶ φιλόσοφον. Ὑψωσε καὶ ἐνίσχυσε τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγειρε πλεῖστα πολυτελῆ οἰκοδομήματα, εἶον νοσοκομεῖα, ὀπλοστάσιον καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βρύου μετὰ παραδείσων θαυμαστῶν καὶ μετὰ πέντε μεγαλοπρεπῶν ναῶν. Ἀπέθανε δὲ ὁ Θεόφιλος τῷ 842, ἀφήσας τὴν βασιλείαν εἰς τὸν τριετῆ αὐτοῦ υἱὸν Μιχαὴλ Γ' ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς εὐλαβοῦς μητρὸς του Θεοδώρας, ἥτις ἀμέσως συνεκρότησε σύνοδον καὶ ἠνώρθωσε δι' αὐτῆς τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Φώτιος ὁ πατριάρχης.

Ὁ Φώτιος ἐγεννήθη τῷ 816 ἐκ γονέων ἐπιφανῶν καὶ πλουσίων. Ἐξεπαιδεύθη δὲ παρὰ τοῦ Λέοντος τοῦ μαθηματικοῦ καὶ φιλοσόφου καὶ ἀπέκτησε τσοκύσην παιδείαν, ὥστε ἀπέβη ὁ σοφώτατος καὶ ὁ δεξιώτατος πάντων τῶν συγχρόνων του καὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν θεολογίαν. Δείγματα δὲ τῆς ποικίλης ταύτης παιδείας εἶνε τὰ πλεῖστα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ πρὸ πάντων ἡ περιώνυμος *μυριόβιβλος*. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς πολυμαθείας ταύτης καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ προτερημάτων προήχθη τα-

χέως εἰς μεγάλα ἀξιώματα· πρῶτον διωρίσθη πρωτοσπαθάριος, ἦτο ἀρχηγός τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἔπειτα πρωτοσηκρητίς, ἦτοι πρῶτος μυστικοσύμβουλος, ὕστερον πρόεδρος τῆς συγκλήτου καὶ τελευταῖον πρέσβυς παρὰ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ μακρομεθανοῖς.

Ὁ Φώτιος, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς πρεσβείας, ἐχειροτονήθη ἐκὼν ἄκων ἀπὸ λαϊκοῦ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 857, ἀντὶ τοῦ Ἰγνατίου καθαιρεθέντος. Ἄλλ' ὁ Ἰγνάτιος δὲν ἔστεργε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ παραιτηθῆ τὸ ἀξίωμά του, ἀλλ' ἔγραψε καὶ ἐτάραττε τὴν ἐκκλησίαν· διὰ τοῦτο ὁ Φώτιος, ἀμ' ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, εὗρε πολλοὺς ἐναντίους. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Γ', ἔγραψε πρὸς τὸν πάπυ Ρώμης καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ δὲ παπᾶς Νικόλαος Α' ἔστειλε δύο ἐπισκόπους, οἵτινες ἐψήφισαν ἐν τῇ συνόδῳ, ἣτις συνεκροτήθη ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῷ 861, τὴν καταδίκην τοῦ Ἰγνατίου καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Φωτίου.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ πάπᾶς, ἐννοήσας ὅτι διὰ τοῦ πολυμαθοῦς Φωτίου δὲν ἦδύνατο νὰ ἐκτείνῃ τὴν πνευματικὴν του διοίκησιν καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, συνέκροτησεν ἐν Ρώμῃ τῷ 863 ἰδιαν-σύνοδον, ἣ ὅποια κατήργησε τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποφασισθέντα καὶ καθήρесе τὸν ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας Φώτιον. Συγχρόνως δ' ἔστειλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν διδασκάλους, διὰ νὰ ἐλύσωσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς βωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον γείνει χριστιανοὶ διὰ τῶν ἀδελφῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, οἵτινες ἦσαν Ἕλληνες μοναχοί. Ἄλλ' ὁ Φώτιος, εὐθύς ὡς ἔμαθε ταῦτα, συνεκρότησε καὶ αὐτὸς ἰδιαν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 867, ἣ ὅποια ἀφώρισε τὸν τολμηρὸν ἐκείνον πάπυ καὶ ἀπέκρουσε πᾶσαν ἐπέμβασιν τῆς βωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' αἰφνης ἐπῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλικὴ μεταβολή, ἣ ὅποια ἐματαίωσε τὸν ἀγῶνα τοῦ Φωτίου ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ὁ Μιχαὴλ Γ' ἐφρονεῦθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνηγορεύθη ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὅστις τὸν μὲν Φώτιον κατεβίβασεν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν παρὰ τὸ Βυζάντιον μονὴν Σκέπην, τὸν δὲ Ἰγνάτιον ἀνεκᾶ-

λεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἐγκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν πατριαρχίαν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξορίαν τοῦ Φωτίου, ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ἔγραψε πρὸς τὸν πάπαν καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰγνατίου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ὄθεν ὁ τότε πάπας Ἀδριανὸς Β' ἀμέσως συνεκρότησε σύνοδον ἐν Ῥώμῃ καὶ καθήρεσε τὸν Φώτιον καὶ ἀφώρισεν αὐτάν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἣτις ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς συνόδου, ἡ ὁποία συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 869. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Βασίλειος, ἐκτιμῶν τὴν πολυμαθεῖαν τοῦ Φωτίου, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας τῷ 876 καὶ τῷ ἀνέθεσε τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν του. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἰγνατίος ἀπέθανεν, ὁ Φώτιος ἀνυψώθη τῷ 878 παμψηφεί τὸ δεύτερον εἰς τὴν πατριαρχίαν.

Ὁ δὲ πάπας Ἰωάννης Η' ἔγραψεν ὅτι χάριν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἔστεργε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Φώτιον ὡς πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν οὗτος εἴπῃ ἐνώπιον συνόδου, ὅτι ἀνήλθεν εἰς τὴν πατριαρχίαν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, καὶ ἐὰν παύσῃ νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἀλλ' ὅμως ἡ σύνοδος, ἣτις συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 880, ἀπέκρουσε τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Φώτιον ὡς νομιμώτατον πατριάρχην. Οὕτω ὁ Φώτιος ἐπέτυχε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε νέα βασιλικὴ μεταβολή, ἣτις καὶ παλιν μετέβαλε τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Ὁ Βασίλειος ἀπέθανε τῷ 886 καὶ διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων ὁ σοφός, ὅστις κατεβίβασεν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Φώτιον καὶ ἀνεβίβασεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν του Στέφανον· διότι ἐπεθύμει νὰ εἶνε ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς Ῥώμης. Ὡστε ὁ Φώτιος, ὁ ὑπέρμαχος τῶν δικαίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καθήρεθῃ τὰ δεύτερον καὶ ἐξωρίσθη πάλιν· ἀπέθανε δ' ἐν τῇ ἐξορίᾳ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 891.

Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών.

Ὁ Βασίλειος ἐγεννήθη τῷ 813 ἐκ γονέων Σλάβων, οἵτινες εἶχον γένειν Ἕλληνας, διότι κατοικοῦν ἀπὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν περὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Πολλὰ δ' ἔτη τῆς νεότητός του διῆλθεν ὡς αἰχμαλω-

τος παρά τοις Βουλγάροις. Ἀφοῦ δὲ ἀπελύθη τῷ 837 τῆς αἰχμηλωσίας, ἤλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔγεινεν ἵπποκόμος πρῶτον μὲν τοῦ μεγιστάνος Θεοφιλίτου, ἔπειτα δὲ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Γ' τοῦ Μεθύσου καὶ τελευταῖον διορίσθη ἀρχιθαλαμηπόλος. Ὁ Βασίλειος, ἐπειδὴ εἶχε σῶμα ἀθλητικόν καὶ ὠραίον, εἴλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ· διὰ τοῦτο υἰοθετήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 886 ἀνεκηρύχθη πανηγυρικῶς καίσαρ. ἦτοι διάδοχος τοῦ θρόνου, καὶ ὕστερον συμβασιλεύς. Ἐκτοτε ὁ Βασίλειος ἐσχέτισθη μετὰ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ὁμως ἀνθίστατο μετὰ θάρρους εἰς τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τοῦ συμβασιλέως του ἐπῆλθε ῥῆξις μετὰξὺ αὐτῶν, καθ' ἣν ὁ Μιχαὴλ ἐφρονεύθη τῷ 867.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μιχαὴλ Γ', ὁ Βασίλειος ἔμεινε μόνος βασιλεύς καὶ ἐλάμπρυνε τὸ θρόνον τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ δεκαεννέα ὄλα ἔτη Πρῶτον ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, τὰ ὅποια εἶχον παραλύσει ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ, καὶ ἔπειτα διοργάνωσε τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ ναυτικὰ. Ἀφοῦ δ' ἐπραξε ταῦτα, ἀπέστειλε τὸν ναύαρχον Νικήταν Ὀρούφαν κατὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐπολιόρχουν τὰς παραλίους πόλεις τῆς Δαλματίας. Ὁ Ὀρούφας, φθάσας εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, συνεκρότησε πρὸς τοὺς Ἀραβὰς ναυμαχίαν, καθ' ἣν οὗτοι ἠττήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Ὀρούφας ἐπλευσεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας πολλὰ μέρη εἶχον κυριεύσει οἱ μωαμεθανοὶ τῆς Σικελίας. Ἀφοῦ δὲ ἀνέκτησε πάντα, ὅσα εἶχον κυριευθῆ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐπέστρεψεν ὀπίσω, διότι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐλεηλατοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῆς Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Κρήτης. Ὁ Ὀρούφας ἐνίκησε τοὺς Ἀραβὰς πρῶτον παρά τὴν Εὐβοίαν καὶ ἔπειτα ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ. Οὕτω ἀπηλλάγη τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀπὸ τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν.

Ὁ Βασίλειος καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ἐπέδειξε σύνεσιν καὶ δεξιότητα μεγάλην· διότι κατώρθωσε δι' αὐστηρῶν μέτρων νὰ ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους, χωρὶς νὰ πιέσῃ τοὺς ὑπηκόους του διὰ νέων φόρων· ἀνεμόρφωσε πάντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως· ἐπροστάτευσε καὶ προήγαγε τὴν τέχνην, τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν βιο-

μηχανίαν· διέδωκε τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς Σλάβους τῆς Δαλματίας, τῆς Βοσνίας, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Σερβίας, καὶ εἰς τοὺς Λάκωνας, οἵτινες ἀκόμη ἦσαν εἰδωλολάτραι· καὶ τέλος ἀνέδειξεν ἀντὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς κυβερνήσεως τὴν ἑλληνικὴν καὶ διέταξε νὰ συνταχθῇ εἰς αὐτὴν νέα συλλογὴ νόμων. Ἄλλ' ὁ Βασίλειος ἀφῆκεν ἀσυμπλήρωτον τὴν συλλογὴν τῶν νόμων· διότι ἀπέθανε τὸν Αὐγούστου τοῦ 886. Συνεπληρώθη δὲ ἡ συλλογὴ ἐκείνη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ, Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸ ὄνομα Βασιλικά.

Νικηφόρος Β' ὁ Φωκάς.

Ὁ Νικηφόρος ἦτο υἱὸς τοῦ πατρικίου Βάρδα Φωκά, γεννηθεὶς τῷ 912. Ταχθεὶς δ' ἐν τῷ στρατῷ, προήχθη ταχέως εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγῶ. Ὡς στρατηγὸς ἠγωνίσθη γενναίως καὶ ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῆς μοναρχίας τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Ταρσοῦ, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Κατὰ δὲ τὸ 960 ἐσταλὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Β' μετὰ πολλῆς ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως, διὰ ν' ἀνακτήσῃ τὴν Κρήτην, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Ἀραβες ἀπὸ τοῦ 823. Ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ἀφοῦ ἀπέβη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν νῆσον, ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον Χάνδακα, τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον, μετὰ πολιορκίαν ὀκτῶ μηνῶν (961). Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος, ἐκρήμνισεν τὸ τεῖχος αὐτοῦ καὶ ἐστράτευσεν ἔπειτα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Ἀφοῦ δὲ ὑπέταξε πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ Ἀραβας, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Χάνδακα καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου ἔκτισεν ἰσχυρὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Τέμενος, διὰ νὰ χρησιμεύῃ ὡς σκοπιὰ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀνανεωθείσης ἑλληνικῆς κυριαρχίας. Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος δὲν ἠρέσθη εἰς ταῦτα μόνα· ὅθεν προσεκάλεσεν εἰς τὴν Κρήτην πολλοὺς νέους χριστιανούς ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς Ἀρμενίας· προσέτι δ' ἐφρόντισεν νὰ διαδώσῃ τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς ἐκεῖ μωαμεθανούς καὶ ν' ἀναζωογονήσῃ αὐτὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, φέρων πλούσια λάφυρα καὶ τὸν τελευταῖον ἐμίρην τῆς Κρήτης (ἠγεμόνα) Ἀβδουλ' Ἀζίζ, ὅστις, λα-

βών παρά τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Β' κτήμα τι περὶ τὴν πρωτεύουσαν, διήνησεν ἐκεῖ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Ὁ Νικηφόρος, ἀφοῦ ἐτέλεσε λαμπρὸν θρίαμβον διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ῥωμανοῦ Β' εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ διακοσίων χιλιάδων μαχητῶν. Διαβάς δὲ τὸν Εὐφράτην τῷ 962. ἐκυρίευσεν πλέον τῶν ἐξήκοντα ἀραβικῶν φρουρίων καὶ συνέλεξεν ἐξ αὐτῶν ἀμύθητον πλοῦτον. Ἄλλ' ὁ γενναῖος στρατηγὸς ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν νικηφόρον αὐτοῦ πορείαν· διότι ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως. Ἀφοῦ ὁ ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικηφόρος Β' καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ῥωμανοῦ Θεοφανῶ (963),

Ὁ Νικηφόρος, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, ἐστράτευσε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 964 ἐναντίον τῆς Ταρσοῦ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Κρήτην ἦτο τὸ φοβερῶτατον ὄρητῆριον τῶν Ἀραβῶν. Οἱ Ἀραβες ἐπεχείρησαν ν' ἀγωνισθῶσιν ἔξω τοῦ τείχους, ἀλλ' ἠττήθησαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ὄχυράν πόλιν, ἣτις, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν νικητὴν τῷ 965. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέκτησε καὶ τὴν Κύπρον διὰ τοῦ πατρικίου Νικήτα Χαλκούστη. Ὁ Νικηφόρος ἐπολιτεύθη ἐν τῇ Κιλικίᾳ μετὰ μεγάλης φρονήσεως. Ὅσοι τῶν μωαμεθανῶν ἐδέχθησαν τὸ ἅγιον βάπτισμα ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ μείνωσιν εἰς τὰς πόλεις των, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεπέμφθησαν εἰς τὴν Συρίαν. Καὶ αἱ μὲν κενωθεῖσαι πόλεις ἐπληρώθησαν διὰ χριστιανῶν, τὰ δὲ τζαμιά κατεστράφησαν.

Τρία ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ταρσοῦ, ὁ Νικηφόρος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Συρίαν μετὰ ὀγδοήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν κατὰ τῶν Ἀραβῶν καὶ ἐπροχώρησε νικῶν μέχρι τῆς Ἀντιοχείας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιόρκησεν. Ἐπειδὴ ὅμως εἶδεν ὅτι ἡ ἐξ ἐφόδου ἄλωσις τῆς πόλεως ἐκείνης ἦτο δυσχερεστάτη, καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ εἶχον συναθροισεῖ οἱ πολέμιοι ὅλας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ἀπεφάσισε νὰ βιάσῃ αὐτὴν νὰ παραδοθῇ διὰ τῆς πείνης. Ὅθεν κατεσκεύασεν ἐπὶ παρακειμένου τινὸς φρούριον καί, ἀφήσας ἐν αὐτῷ τὸν πατρικίον καὶ στρατοπεδάρχην Πέτρον μετὰ δυνάμεως ἀρκετῆς, ἐπέστρεψεν αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 969 οἱ πολιορκούμενοι περιήλθον εἰς

φοδερὰν στενοχωρίαν δι' ἔλλειψιν τροφῶν. Ὅθεν νύκτα τινὰ ὁ Πέτρος ἐπλησίασεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ τῆς στρατιᾶς του καὶ ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν σχεδὸν ἀμαχητί. Ὁ Νικηφόρος, μαθὼν τὴν ἀνάκτησιν τῆς ὀχυρᾶς ἐκείνης πόλεως, ἐτέλεσεν ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἁγίας Σοφίας λαμπρὰν δοξολογίαν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἦτοι τὴν νύκτα τῆς 10 Δεκεμβρίου τοῦ 969, ἀπέθικεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἡγεμὼν, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει εἰς τὸν Νικηφόρον μεγάλην εὐγνωμοσύνην διότι αὐτὸς ἀνέκτησεν ἀπὸ τῶν μαωμεθανῶν τὴν Κρήτην, τὴν Ταρσὸν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ διέσωσε τὸν ἐκεῖ ἑλληνισμόν, ἀναζωπυρήσας τὴν χριστιανικὴν πίστιν.

Ἰωάννης Α' ὁ Τζιμισκῆς.

Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη ἐν πόλει τινὶ τῆς Ἀρμενίας τῷ 926 ἐξ οἴκου, ὅστις ἕως τότε εἶχε δώσει εἰς τὸ κράτος πολλοὺς γενναίους στρατηγούς· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ταχθεὶς ἐν τῷ στρατῷ, ταχέως προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ καὶ διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας ἐναντίον τῶν Ἀρβῶν. Ὅτε δὲ τῷ 963 παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ θεὸς του Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, διωρίσθη ὑπὸ τούτου μέγας δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς, ἦτοι γενικὸς διοικητὴς τῶν ἀνατολικῶν στρατευμάτων. Ἀλλὰ μετὰ τινὰ χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος δι' ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς λόγον ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τὴν μεγάλην ἐκείνην στρατηγίαν· ὥστε ὁ Ἰωάννης μετέβη τότε εἰς τὰ ἐν Ἀρμενίᾳ κτήματά του καὶ ἐζῆ ἐκεῖ βίον μεγαλοπρεπή. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ Νοεμβρίου 969 ἀνεκλήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῇ μεσιτείᾳ τῆς βασιλίσσης Θεοφανοῦς, καὶ ἔλαβε πάλιν τὸν βαθμὸν του. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωάννης ἐρόνευσε τὸν θεὸν του Νικηφόρον διὰ συνωμοσίας καὶ ἀνηγορεύθη αὐτὸς βασιλεὺς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 969.

Ὁ Ἰωάννης, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, πρῶτον κατέστειλεν ἐσωτερικὴν τινὰ στάσιν καὶ ἔπειτα προσεκάλεσε τοὺς Ῥώσους νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς Βουλγαρίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Β' πρὸς τιμωρίαν τῶν Βουλγάρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόσκλησις αὕτη ἀπερρίθη, ὁ βασιλεὺς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους ὀλοσχερῶς τῷ 971. Καὶ οἱ μὲν

περισθίνεντες τῶν Ῥώσων ἔφυγον ἐκ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν χώραν τῶν, οἱ δὲ πολεμήσαντες μετ' αὐτῶν Βούλγαροι ἀπόλεσαν τὴν αὐτονομίαν τῶν· διότι τότε ἡ Βουλγαρία προσηρτήθη εἰς τὸ βυζαντικὸν κράτος ὡς ἐπαρχία αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς Βουλγαρίας, ὁ Ἰωάννης συνέδεσε φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν Ὅθωνα Α', τὸν ἰσχυρὸν βασιλεῖα τῶν Γερμανῶν καὶ αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν ἑμῶνυμον αὐτοῦ υἱόν, τὸν μετέπειτα αὐτοκράτορα, ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Β' Θεοφανῶ. ἡ Θεοφανίαν (927). Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἰωάννης διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν Ἀράβων οἱ εὐτυχῶν πολέμων τὸ πλεῖστον τῆς Συρίας. Περὰσας δ' ἔπειτα τὸν Εὐφράτην, τοσοῦτον ἐφόβισε τὸν χαλίφην τοῦ Βαγδατίου, ὥστε οὗτος ἐζήτησεν ἐπὶ πληρωμῇ ἑτησίου φόρου τὴν εἰρήνην, ἣτις καὶ τῷ παρεχωρήθη. Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐστρατείας ταύτης, ἀπέθανε τῷ 976, βασιλεύσας ἐνδόξως ἑπτὰ μόνον ἔτη.

Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος.

Ὁ Βασίλειος ἦτο υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Β' καὶ τῆς Θεοφανοῦς, γεννηθεὶς τῷ 956. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ῥωμανοῦ, ἡ χήρα αὐτοῦ Θεοφανῶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνηλικίου αὐτῆς υἱοῦ Βασιλείου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατέλαβε τὸν θρόνον ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς. Τελος δὲ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τζιμισκῆ, ἀνέβη πλέον εἰς τὸν θρόνον ὁ Βασίλειος ὁ ἐπικληθεὶς Βουλγαροκτόνος τῷ 976, ὅστις ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐννέα ἔτη. Πρῶτον ἐσωφρόνισε διὰ τῶν ὄπλων τὸν στρατάρχην τῆς Ἀνατολῆς Βάρδα τὸν Σκληρόν, ὅστις εἶχεν ἀποστατήσει· ἔπειτα δ' ἐπεχείρησε μακρὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων· διότι οἱ Βούλγαροι ἀπετιναζαν τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, ἀνακηρύξαντες βασιλεῖα τὸν τολμηρὸν Σαμουήλ.

Ὁ Σαμουήλ, καταστήσας πρωτεύουσαν τὴν Πρέσπαν, ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καίων καὶ φονεύων. Ὁ Βασίλειος, ἀπαλλαγείς ἀπὸ τοῦ ἀποστάτου Βάρδα τοῦ Σκληροῦ, ἐστράτευσε τῷ 981 εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ἠττήθη.

παρά τὴν Σαρδικὴν, τὴν σημερινὴν Σόφιαν· ὥστε μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς χερσαῆσου ἦτο ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ὁ Βασίλειος ἀπέστειλε τὸν περίφημον στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανὸν ἑναντίον τοῦ Σαμουήλ, ὅστις τότε ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Νικηφόρος Οὐρανός, συναντήσας τοὺς Βουλγάρους περὶ τὸν Σπερχεῖον, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατέστρεψε τῷ 996. Καὶ αὐτὸς ὁ Σαμουήλ ἐπληγώθη, ἀλλ' ἠδυνήθη μόλις νὰ διασωθῆ εἰς τὴν Βουλγαρίαν μετ' ὀλίγων τινῶν στρατιωτῶν του. Οὕτω ἡ Ἑλλάς ἀπηλλάγη ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυριαρχίας καὶ ὁ Νικηφόρος Οὐρανός ἐτάχθη μετὰ τῶν σωτῆρων τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐκτοτε ὁ ἀγὼν διεξήχθη εἰς τὰς χώρας, αἵτινες κεῖνται πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Βασίλειος, πολεμῶν ἐν αὐταῖς ἀπαύστως, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ καταλύσῃ τὸ βουλγαρικὸν κράτος τῷ 1018 καὶ νὰ προσαρτήσῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον πάλιν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

Ὁ Βασίλειος, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας· ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκόσμησε διὰ λαμπρῶν καὶ πολυτελῶν ἀναθημάτων τὸν Παρθενῶνα, ὅστις εἶχεν ἤδη μεταβληθῆ εἰς ναὸν τῆς Παναγίας. Ἐξ Ἀθηνῶν κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ πλῆθος ἐπώνομασεν αὐτὸν Βουλγαροκτόνον.

Ὁ Βασίλειος δὲν ἀνεδείχθη μόνον νικητὴς τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀράβων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Οὕτω τὸ βυζαντιανὸν κράτος ἐξετάθη καὶ μεγάλως ἐδοξάσθη διὰ τῶν λαμπρῶν νικῶν τοῦ Βασιλείου. Ἀλλ' ὁ Βασίλειος, ἐν ᾧ ἠτοιμάζετο νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ διώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Ἀράβους, ἀπέθανε τῷ 1025 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός.

Ὁ Ἀλέξιος ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου Α' Κομνηνοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1048. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνήκεν εἰς οἰκογένειαν ἐπιφανῆ, ἔλαβε τὴν προσήκουσαν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Τῷ 1071 ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν τὸν Διογένην εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων Σελδζουκιδῶν,

οἵτινες εἶχον ἰδρύσει μεγάλην αὐτοκρατορίαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταλύσαντες τὸ ἐν αὐτῇ ἀραβικὸν κράτος. Ἐπειτα δὲ διεκρίθη ὡς στρατηγὸς ἐν πολλαῖς μάχαις, αἵτινες ἔγειναν ἐπὶ τῶν βασιλείων Μιχαὴλ Ζ' τοῦ Δούκα καὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου. Καὶ τελευταῖον ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1081, ὅτ' ἐξεθρονίσθη ὁ Βοτανειάτης διὰ στάσεως.

Ὁ Ἀλέξιος παρέλαβε τὸ κράτος ἐξηντημένον ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ ἡλαττωμένον ὑπὸ τῶν Τούρκων Σελτζουκιδῶν, οἵτινες εἶχον ἰδρύσει ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ κράτος τοῦ Ἰκονίου. Τὰ βασιλικά ταμεῖα ἦσαν κενὰ χρημάτων καὶ ὅλη ἡ δύναμις τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς τριακοσίους ἔγχωριους στρατιώτας καὶ εἰς ὀλίγους μισθοφόρους ξένους. Ὡστε ὁ Ἀλέξιος ἐφρόντισε πρῶτον νὰ εὔρη συμμάχους ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ νὰ διοργανώσῃ τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις. Ἀφοῦ δ' ἐπέτυχε ταῦτα, διέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν σουλτάνον (ἡγεμόνα) τοῦ Ἰκονίου Σουλεϊμάν νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ εἰρήνην.

Ὁ Ἀλέξιος, εἰρηνεύσας μετὰ τῶν Τούρκων, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Νορμαννοὺς ἢ Νορμανδοὺς· διότι οἱ Νορμαννοί, ἀφαιρέσαντες ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἀπὸ τῶν Ἀράβων τὴν Σικελίαν, ἐπλευσαν ἐκ τοῦ Βρεντησίου τὸν Ἰούιον τοῦ 1081 ἐναντίον τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Ροβέρτος Γυισκάρδος, πρῶτον ἐκυρίευσε τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἀπέβη εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ἐπολιόρησε τὸ Δυρράχιον. Οἱ Ἐνετοί, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Ἀλεξίου, ἐνίκησαν τοὺς Νορμαννοὺς ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ καί, εἰσελθόντες εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δυρραχίου, εἰσῆγαγον τροφὰς εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξιος, ὅστις ἦλθεν διὰ ξηρᾶς μετὰ τὴν νίκην τῶν συμμάχων του, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Γυισκάρδου. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Γυισκάρδος ἔγεινε κύριος τοῦ Δυρραχίου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσε τὴν ὀχυρὰν πόλιν Καστορίαν. Ὁ Ἀλέξιος, ὅστις τότε ἐστρατοπέδευεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐτρόμαξε διὰ τὴν ταχεῖαν πρόοδον τῶν Νορμαννῶν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπηλλάγη ἐκ τοῦ τρόμου· διότι ὁ νέος σύμμαχος αὐτοῦ, ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος Δ', εἰσέβαλεν εἰς τὸ παπικὸν κράτος καὶ ὁ Γυισκάρδος

ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὸν φίλον του πάπαν Γρηγόριον Ζ', ἀφῆκε δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βοεμοῦνδον.

Ὁ Βοεμοῦνδος ἐκυρίευσεν τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἄρταν, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου παρὰ τὴν Λάρισαν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Καστορίαν. Ἡ ἤττα ὅμως αὕτη καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἔλλειψις τῶν τροφῶν ἐπροξένησαν εἰς τὸ νορμαννικὸν στρατόπεδον φοβερὰν στάσιν, ἐνεκα τῆς ὁποίας ὁ Βοεμοῦνδος ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς του τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα. Τότε δὲ ὁ Ἀλέξιος ἐπέτεθη κατὰ τῆς Καστορίας καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῆς νορμαννικῆς φρουρᾶς τῷ 1083. Ὁ Γυισκάρδος, νικήσας τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα, ἐπεχείρησε δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Ἀλεξίου, ἀλλ' ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1085, ἐν ᾧ ἐπολιόρκει τὴν Κεφαλληνίαν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ Ἀλέξιος ἀνέκτησεν εὐκόλως καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, αἵτινες εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν.

Ὅλιγα δ' ἔτη μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Νορμαννῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνέβη ἡ πρώτη σταυροφορία τῷ 1096. Σταυροφορικὴ ἔγειναν ἑπτὰ ἐντὸς διακοσίων περίπου ἔτων καὶ ἐλέγοντο οὕτω αἱ ἐκστρατεῖαι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας οἱ χριστιανοὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐπεχείρησαν, ὅπως ἐλευθερώσωσι τοὺς ἁγίους τόπους ἀπὸ τῶν Τούρκων Σελδζουκιδῶν. Ὁ Ἀλέξιος κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐπολιτεύθη δεξιότατα· ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς σταυροφόρους νὰ διαβῶσι διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἀλλὰ προηγουμένως ἔλαβε παρὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἔνορκον ὑπόσχεσιν, ὅτι ἤθελον ἀναγνωρίσει τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς νόμιμον κύριον τῶν χωρῶν, ὅσας ἤθελον κυριεύσει ἀπὸ τῶν μουσουλμάνων. Ὁ Ἀλέξιος μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην διεβίβασε τοὺς σταυροφόρους εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δι' ἑλληνικῶν πλοίων καὶ ἀνέκτησε τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν τὴν Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Τούρκοι. Ἄλλ' ἔπειτα οἱ σταυροφόροι, γενόμενοι κύριοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἱδρῦσαν παρὰ τοὺς ὄρκους των ἐν Συρίᾳ βασιλείον αὐτοτελές. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ Ἀλέξιος διετέθη ἐχθρικῶς πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀντιοχείας Βοεμοῦνδον, ὅστις

δὲν παρέδιδεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τὴν ἀπαίτησιν αὐτοῦ τὴν πόλιν Ἀντιόχειαν.

Ὁ Ἀλέξιος, νικήσας ἐπανειλημμένως τὸν Βοεμοῦνδον, ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἵνα συλλέξῃ νέας δυνάμεις. Ὁ Βοεμοῦνδος, ἀφοῦ συνέλεξε νέον στρατόν, ἀπέβη τῷ 1107 εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Βοεμοῦνδου, ὁ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, ὁ Ταγκρέδος, ἀπετίναξε τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπανελάβε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξίου.

Ὁ Ἀλέξιος, συμβιβασθεὶς μετὰ τοῦ Ταγκρέδου, ἐστρεψε τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον διαρρήξῃ πάλιν τὴν συνθήκην καὶ ἐλεηλάτουν τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ βυζαντιακάς κτήσεις. Νικήσας δὲ τοὺς Τούρκους, ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καθ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος μέχρι τῆς Κιλικίας καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα μέχρι τῆς Λυκαονίας· ἀπέθανε δὲ τῷ 1118 εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα περίπου ἐτῶν. Ὁ Ἀλέξιος ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐξοχωτάτων αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι ἠδυνήθη, ἐν ἡμέραις μεγάλων κινδύνων, νὰ περισώσῃ τὸ κράτος διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς· καὶ προσέει ὑπῆρξεν ἐνθερμος προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας.

Μανουὴλ Α' ὁ Κομνηνός.

Ὁ Μανουὴλ ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Β' τοῦ Κολοϊωάννου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ὅστις συνέβη τῷ 1143, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. Ὁ Μανουὴλ ὑπῆρξεν ὁ ἀνδρειότατος καὶ ὁ ῥωμαλεώτατος πάντων τῶν βασιλέων τοῦ Βυζαντίου. Λαβὼν δὲ σύζυγον τῷ 1144 τὴν γυναικαδέλφην τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Κορράδου Γ', ἔστειλεν ἀμέσως ἐναντίον τοῦ κόμιστος τῆς Ἀντιοχείας Ραιμοῦνδου μέγαν στρατόν ναυτικὸν καὶ πεζικόν. Ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ἐνίκησε τὸν Ραιμοῦνδον καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Μανουὴλ ἐστράτευσε κατὰ τῶν Τούρκων

καὶ ἐπέδειξεν ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ ἔξοχον ἀνδρείαν καὶ τόλμην. Ἀλλὰ τῷ 1147, ἐπειδὴ ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῆς δευτέρας σταυροφορίας, ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῶν μουσουλμάνων συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν ἀπαντα τὰ φρούρια, τὰ ὁποῖα εἶχον κυριεύσει ἐν τῇ Παμφυλίᾳ καὶ ἐν τῇ Κιλικίᾳ.

Ἄρχηγοὶ τῆς δευτέρας σταυροφορίας ἦσαν ὁ γυναικάδελφος τοῦ Μανουὴλ Κορράδος Γ' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος Ζ'. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἡγεμόνες οὗτοι εἶχον ζητήσει καὶ λάβει παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου τὴν ἄδειαν νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Πρῶτος δ' ἐστράτευσεν ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, ὅστις ὠδήγηε μέγαν σταυροφορικὸν στρατόν. Ἄλλ' ὅτ' ἐπλησίασεν εἰς τὸν Δαβουβιον, ὁ Μανουὴλ ἔστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἵνα ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ ἔνορκον ὑπόσχεσιν, ὅτι οἱ σταυροφόροι του δὲν ἤθελον προξενήσῃ καμμίαν ζημίαν εἰς τὰς χώρας τοῦ κράτους. Ὁ Κορράδος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν μεγιστάνες ὠρκίσθησαν τὸν περὶ τούτου ὄρκον καὶ τότε ὁ Μανουὴλ ὑπέσχεθῃ εἰς αὐτοὺς πᾶσαν συνδρομὴν.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ σταυροφόροι παρεξέτρησαν εἰς λεηλασίας παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ὁ Μανουὴλ ἐσωφρόνισεν αὐτοὺς διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἠνάγκασε τὸν Κορράδον νὰ διαβῆ ὡς τάχιστα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μετ' ὀλίγον δ' ἔφθασεν εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους καὶ ὁ Λουδοβίκος μετὰ τῶν σταυροφόρων αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οὗτος τότε μόνον διεπορεύθη τὴν Θράκην, ἀφοῦ προηγουμένως ὠρκίσθη, ὅτι οἱ σταυροφόροι του δὲν ἤθελον προξενήσῃ οὐδεμίαν ζημίαν εἰς τὰς βυζαντιακὰς χώρας.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Μανουὴλ ἀπασχόλει τὸν στρατόν του διὰ τοὺς σταυροφόρους, οἱ Νορμαννοὶ ἐπλευσαν ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ῥογέρον Β' ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκυρίευσαν τὴν Κέρκυραν καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος, ἔπειτα δ' ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Κορίνθου· διότι ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων αὐταὶ ἦσαν αἱ πλουσιώταται διὰ τὰ ἐργοστάσια τῆς μετάξης καὶ ἄλλων τεχνουργημάτων. Ἀφοῦ δὲ ἐλαφυραγώγησαν αὐτάς, ἐπλευσαν ὀπίσω εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Δύο Σικελιῶν, ἧτοι τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, κομί-

ζοντες πλούσια λάφυρα και μεταξουργούς άνδρας και γυναίκας, δια-
των όποιων ό Ρογέρος έδίδαξε τους ύπηκόους του την μεταξουρ-
γίαν. Ό δέ Μανουήλ, άμ' άπηλλάγη από των σταυροφόρων, έπλευ-
σεν εις την Κέρκυραν, την όποιαν κατείχε νορμαννική φρουρά, και
έπολιόρκησε αύτην τώ 1149. Οι Νορμαννοι άντέστησαν γενναίως,
άλλ' έπί τέλους παρεδόθησαν εις τον νικητήν· διότι και τροφάς δέν
είχον και βοήθειαν δέν ήλπιζον παρά του βασιλέως Ρογέρου.

Μετά δέ την άνάκτησιν της Κερκύρας, ό μέν Μανουήλ έπολέ-
μησεν έπιτυχώς εναντίον των Δαλματών, των Σέρβων και των Ούγ-
γρων, οι δέ άξιοι αύτου στρατηγοί Μιχαήλ Παλαιολόγος και Ίωάν-
νης Δούκας έπλευσαν εις τό βασιλείον των Δύο Σικελιών και ενίκη-
σαν τον Ρογέρον και έπί τέλους ήνάγκασαν τον υιον και διάδοχον
αύτου Γουλιέλμον Α' νά ζητήση ειρήνην. Δια της ειρήνης ταύτης
ό Γουλιέλμος άνεδέχθη ν' αποδώση άπαντα τά λάφυρα, τά όποια
ό πατήρ του είχε λάβει εκ της Ελλάδος (1155).

Καθ' όν δέ χρόνον οι στρατηγοί του Μανουήλ έπολέμουν παρά
την Σικελίαν, αυτός έπολέμει έν τή Ανατολή. Πρώτον έπολέμησε
κατά των Τούρκων της Μικράς Ασίας, οτινες, διαρρήξαντες την
συνθήκην, είχαν κυριεύσει πολλάς πόλεις του Πόντου και της Καπ-
παδοκίας, και ήνάγκασε τον σουλτάνον του Ίκονίου Αζεδδίν νά
ζητήση μετά ταπεινότητος την ειρήνην και νά όμώση πίστιν ύπο-
τελείας εις τον αυτοκράτορα. Έπειτα δ' έπολέμησεν έπίσης έπιτυ-
χώς εναντίον των Αρμενίων και ήνάγκασε τον ήγεμόνα αύτων Τερό-
ζην ν' αναγνωρίση την κυριαρχίαν των Βυζαντινών. Και τελευταίον
κατέστησε φόρου ύποτελείς τον νέον κόμισα της Αντιοχείας Ρενάλ-
δον, όστις είχεν αποσεισει την έλληνικην κυριαρχίαν, τον βασιλέα
των Ιεροσολύμων Βαλδουίνον Γ' και τον σουλτάνον του Χαλεπίου
Νουρεδδίν.

Μετ' ου πολυ δέ ό Μανουήλ άνεμίχθη εις τά πράγματα των
Ούγγρων, οτινες ήριζον περι της διαδοχής της βασιλείας. Έκ τού-
του δέ προήλθε πόλεμος μεταξύ Ούγγρων και Ελλήνων, όστις διήρ-
κεσε τέσσαρα έτη (1164—1168). Ό πόλεμος εκείνος έτελείωσε διά
περιφανούς νίκης του Μανουήλ, μετά την όποιαν οι Ούγγροι ήναγ-
κάσθησαν πλέον νά ήσυχάσωσιν. Άλλ' ό Μανουήλ έπραξε λίαν ασύ-

νετον ἔργον νὰ διαρρήξῃ τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς. Σπειρα τις τυχοδιωκτῶν, ἐν οἷς ἦσαν πάμπολλοι Ἑνετοί, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γενουατῶν καὶ κατέστρεψε τὰς οἰκίας αὐτῶν (1170). Τότε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε τὴν ἐν αὐτῇ ἐνετικὴν ἀποικίαν νὰ πληρώσῃ αὐτὴ τὴν ζήμειαν τῶν Γενουατῶν. Ἄλλ' ὁ δόγης ἠ δούξ τῆς Ἑνετίας Βιτάλης Μικιέλης εἰς ἀπάντησιν ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐμπορίαν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν δύο πρέσβεις μετὰ εἴκοσι χιλιάδων στρατιωτῶν. Ἐνεκα δὲ τούτου ὠργίσθη ὁ Μανουὴλ καὶ διέταξε ἀμέσως νὰ συλληφθῶσιν ἅπαντες οἱ Ἑνετοί, ὅσοι εὕρισκοντο εἰς τὸ βυζαντικὸν κράτος, καὶ νὰ δημευθῇ ἡ περιουσία αὐτῶν. Ἄλλὰ τότε ὁ δόγης ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μανουὴλ καὶ προσέβαλε διὰ τοῦ στόλου τὰ παράλια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους· πλὴν δὲ τούτου ὑπεκίνησε τοὺς Σέρβους εἰς ἀποστασίαν καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν Γερμανῶν (1174)—(1175). Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ Μανουὴλ ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῶν Ἑνετῶν εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεδέχθη νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου μέγα χρηματικὸν ποσόν.

Ὁ Μανουὴλ, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἐνετικοῦ πολέμου, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἴκονίου, ὅστις καὶ πάλιν εἶχε παραβῆ τὴν μετ' αὐτοῦ συνθήκην, καὶ ἀνέκτησε τὸ Δορύλαιον καὶ τὸ Σούβλεον. Ὁ Σουλτάνος τότε προέτεινεν εἰς αὐτὸν λόγους περὶ συμβάσεως. Ἄλλ' ὁ Μανουὴλ ἀπήντησεν ὅτι ἤθελεν συμβιβασθῆ μετ' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ Ἴκονίου. Προχωρῶν δὲ διὰ τῶν λεγομένων στενῶν τοῦ Τζυβρίτζη, συνεκρότησε μάχην, καθ' ἣν ἠττήθη καὶ ἀπέβαλε τὸ πλεῖστον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ (1176). Ἡ ἥττα δὲ αὕτη τοῦ Μανουὴλ ἐστερέωσε τὸ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κράτος τῶν Τούρκων. Ὁ Μανουὴλ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν περίλυπος καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανε, βασιλεύσας ἐνδόξως τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη (1143—1180).

Θεόδωρος Α' Λάσκαρις.

Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Νικαίᾳ αὐτοκρατορίας, ἦτο γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Γ' τοῦ Ἀγγέλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπολιορκήθη ἡ Κωνσταντινούπολις τῷ 1203 ὑπὸ τῶν

Λατίνων τῆς τετάρτης σταυροφορίας. Καί κατά μὲν τὴν πολιορκίαν τοῦ ἔτους τούτου ἠγωνίσθη ἥρωικώτατα, ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν πρωτεύουσάν· κατὰ δὲ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1204 ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων αὐτοκράτωρ, καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Μούρτζουφλος ἐδραπέτευεν, ἡ δὲ πόλις ἐκαίετο τὴν νύκτα τῆς 12 πρὸς τὴν 13 Ἀπριλίου. Ὁ Θεόδωρος, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος καὶ ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς καιομένης πόλεως· ἐπειδὴ ὅμως δὲν κατώρθωσε τοῦτο, διέβη διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οὕτω δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἔμεινεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Λατίνων, οἵτινες καὶ διένειμαν μεταξὺ τῶν τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν. Ὁ μὲν Γάλλος Βαλδουῖνος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ κατοχὴν τὴν Θράκην καὶ τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρας, ὁ δὲ Ἴταλὸς Βονιφάτιος ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ οἱ Ἑνετοὶ ἔλαβον τὰ παράλια τοῦ κράτους, τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὸ πλεῖστον τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις εὗρεν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸν μὲν Θεόδωρον Μαγκαφᾶν νὰ ἡγεμονεύῃ ἐν Φιλαδελφείᾳ, τὸν δὲ Πελοποννήσιον Μανουὴλ Μαυροζούμην νὰ ἐξουσιάζῃ ἅπασαν τὴν χώραν τὴν κειμένην περὶ τὸν ποταμὸν Μαϊάνδρον. Ὡστε, διὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων, δὲν ἔλαβεν ἀμέσως τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἀνεκηρύχθη ἐν Προύσῃ ὑπὸ τῶν φυγάδων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δεσπότης. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Λάσκαρις ἀντετάχθη κατὰ τῶν Λατίνων, οἵτινες εἶχον διαβῆ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑπὸ τὸν Ἑρρῖκον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουῖνου. Ἐκ παρατάξεως οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τοὺς Λατίνους, ἀλλὰ, καίτοι ἠττάτο παρ' αὐτῶν, ἐν τούτοις ἐπάλαιε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1205, ὅτε ὁ Ἑρρῖκος ἀνεκλήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ του. Τότε πλέον ὁ Λάσκαρις ἔλαβεν ἀνάπαυσίν τινα, καθ' ἣν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε διὰ τῆς βίας, τὸν Μαγκαφᾶν καὶ τὸν Μαυροζούμην ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνηγορεύθη ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτωρ ὑπὸ μεγάλης συνόδου πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων ὡς

Θεόδωρος Α' και ἐστέφη πανηγυρικῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικαίας Μιχαὴλ τοῦ Αὐτοριανοῦ (1206). Οὕτω λοιπὸν ὁ Θεόδωρος ἱδρυσεν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας, ἣτις ἀπέβη ἐστία τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀφοῦ δὲ κατὰ μικρὸν ἐξέτεινεν αὐτὴν εἰς ἅπασαν τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ εἰς τὰς παρακειμένας νήσους, ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 1222 εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα περίπου ἐτῶν.

Μιχαὴλ ὁ Ἄγγελος.

Ὁ Μιχαὴλ, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ δεσποτατοῦ τῆς Ἠπείρου, ἦτο υἱὸς τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ἄγγελοῦ, ὅστις ἦτο θεῖος τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Γ'. Τῷ 1200 ὕψωσεν ἐν τῇ Καρίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν σημαίαν τῆς ἀποστασίας. Ἀφοῦ δὲ ἠττήθη ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, συνεχωρήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον συγγενῆ τινα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐκ τοῦ πλουσίου γένους τῶν Μελισσηνῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, συνετάχθη μετὰ τοῦ Βονιφατίου, τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι οὗτος ἤθελεν ἀνορθώσει τὸ βυζαντιανὸν κράτος διὰ τοῦ προγόνου του Μανουὴλ Ἄγγελοῦ. Ταχέως ὅμως ἐνόησεν ὅτι ἠπατάτο καὶ διὰ τοῦτο ἀπέφασκε ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν ξενικὴν κυριαρχίαν. Συνέπεσε δὲ τότε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ ὁ στρατηγὸς τοῦ λεγομένου θέματος τῆς ἐν Ἠπείρῳ Νικοπόλεως Σενναχηρεῖμ· διότι οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσος εἶχον στασιάσει κατ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ ἔδραμεν εἰς τὴν Ἠπειρὸν ἐκεῖ δὲ ὁ μὲν Σενναχηρεῖμ ἐφρονεῦθη ὑπὸ τῶν στασιαστῶν, ὁ δὲ Μιχαὴλ ἐτιμώρησε τοὺς φονεῖς αὐτοῦ καὶ ἱδρυσεν ἴδιον κράτος ἐν τῇ Ἠπείρῳ, τῇ Ἀκαρνανίᾳ καὶ τῇ Αἰτωλίᾳ μετὰ πρωτεύουσος τῆς Ἄρτης. Τὸ κράτος τοῦτο ὠνομάσθη δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου, ἢ γενικώτερον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἢ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξετάθη κατὰ μικρὸν πρὸς βορρᾶν μέχρι Δυρραχίου καὶ πρὸς νότον μέχρι Ναυπάκτου, περιέλαβέ δὲ καὶ τὴν δυτικὴν Θεσσαλίαν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Μιχαὴλ ἀπέβη φοβερὸς ἀντίπαλος τοῦ βασιλέως Βονιφατίου καὶ ἐπροστάτευσε μεγαλῶς τὸν ἑλληνισμὸν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος Σγυροῦ (1208), ὅστις

ἐξουσίαζε τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Κορινθίαν, ἀνέλαβε καὶ τῶν χωρῶν τούτων τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἔστειλεν ἐκεῖ ὡς διοικητὴν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Θεοδώρου. Καθόλου δὲ ὁ Μιχαὴλ ἀνεδείχθη ἰσχυρὸς καὶ γενναῖος πρόμαχος τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Α', ὅστις τότε ἐμελέτα νὰ προσβάλλῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ἐξώσῃ ἐκεῖθεν τοὺς Λατίνους. Ἄλλ' ἐματαιώθη τὸ σχέδιόν του διότι ἀπέθανε τῷ 1214, δολοφονηθεὶς νύκτα τινα ἐν Ἰωαννίνοις, ἀφήσας τὸ δεσποτάτον εἰς τὸν ἀνδρείον ἀδελφὸν τοῦ Θεοδώρου.

Ἄλέξιος Α' Κομνηνός.

Ὁ Ἄλέξιος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Τραπεζοῦντι αὐτοκρατορίας, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1182. Καθ' ὃ, δὲ χρόνον ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὁ Ἄλέξιος εὕρισκετο ἐν τῇ Κολχίδι. Βοηθούμενος δὲ ὑπὸ μισθοφόρων τινῶν ἐκ τῆς Ἰθρηρίας, ἦτοι τῆς σημερινῆς Γεωργίας, κατέλαβε τὴν Τραπεζοῦντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1204 καὶ ἱδρυσεν ἐκεῖ ἴδιον κράτος, ἀνακηρύξας ἑαυτὸν αὐτοκράτορα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸν Πόντον, τὴν Παφλαγονίαν καὶ μέρος τῆς Βιθυνίας. Ἐπειτα δὲ ἠναγάσθη νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὸν Πόντον καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ἀλλ' ὅμως κατῴρθωσε νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος τῆς Τραπεζοῦντος πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, περιλαβὼν εἰς αὐτὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, αἵτινες ἦσαν ἐν τῇ Ταυρικῇ χερσονήσῳ, τῇ σημερινῇ Κριμαίᾳ. Ἀπέθανε δὲ ὁ Ἄλέξιος τῷ 1222, ἀφήσας τὸν θρόνον εἰς τοὺς ἀπογόνους του, τῶν ὁποίων τελευταῖος ὑπῆρξεν ὁ Δαβίδ, ὅστις ἐθνατώθη τῷ 1462 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β', τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης.

Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη τῷ 1193 εἰς τὸ Διδυμότειχον τῆς Θράκης. Ἐπειδὴ δ' ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Θεοδώρου τοῦ Α', διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1222. Ὁ γαμβρὸς ἦτο συνετώτερος καὶ εὐσταθέστερος τοῦ πενθεροῦ.

διὰ τοῦτο καὶ ἔτι περισσότερο ἐδόξασε καὶ ἐστερέωσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Λατίνους ἐν αἵματηρᾷ μάχῃ καὶ κατέλαβεν ὅλας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτῶν. Ἐπειτα δ' ἐξώπλισε μέγαν στόλον καὶ ἀφῆρσεν ἀπὸ τῆς λατινικῆς αὐτοκρατορίας τὰς νήσους Λέσβον, Χίον, Σάμον, Ἰκαρίαν καὶ Κῶν. Ὑστερον δ' ἐπλευσεν εἰς τὴν Ῥόδον καὶ κατέστησε φόρον ὑποτελῆ τὸν Λέοντα Γαβαλᾶν, ὅστις εἶχεν ἰδρύσει ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ἰδίαν ἡγεμονίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων. Καὶ τελευταῖον ἐπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐλεηλάτησε τὰς παραλίους πόλεις τῆς θρακικῆς χερσονήσου Μάδυτον, Καλλιπόλιν καὶ ἄλλας, αἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν. Ἄλλ' ὁ μεγαλοπράγμων Βατάτζης ἠναγκάσθη ἕνεκα ἐσωτερικῶν ταραχῶν νὰ διακόψῃ τὸν νικητήριον αὐτοῦ δρόμον τῷ 1225. Ἀφοῦ δὲ ἀπηλλάγη ἀπ' αὐτῶν, ἡσχολήθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν βελτίωσιν τοῦ κράτους καὶ ἐνίσχυσε μεγάλως τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τέλος συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν, ἐν ἀπὸ κοινοῦ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Βατάτζης, μετὰ τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀσάν, ἐστράτευσε τῷ 1235 πάλιν κατὰ τῶν Λατίνων καὶ κατέλαβεν ὅλην τὴν θρακικὴν χερσόνησον καὶ μέγα μέρος τῆς Θράκης. Ἀφοῦ δ' ἔφθασε καὶ ὁ σύμμαχός του Ἀσάν, ἐπολιόρκησαν καὶ οἱ δύο τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης (1236). Τότε δὲ οἱ Λατίνοι ἀνέπτυσαν πλέον μεγάλην δραστηριότητα, σπεύσαντες εἰς βοήθειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πανταχόθεν τοῦ κράτους· διὰ τοῦτο οἱ σύμμαχοι ἠττήθησαν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ Βατάτζης μετὰ τὴν ἤτταν ἡσχολήθη εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οικονομικῶν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ πεζοῦ καὶ ναυτικοῦ στρατοῦ. Ἀφοῦ δ' ἐπραξε ταῦτα, ἐπανάλαβε τὰ κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια. Πρῶτον περιώρισε τὴν λατινικὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔπειτα δ' ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Θεσσαλονίκης Θεόδωρον τὸν Ἄγγελον, ὅστις ἐζήτηε νὰ δοξασθῇ διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Θεόδωρος, δια-

δεχθείς τὸν ἀδελφόν του Μιχαήλ εἰς τὸ δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου, ἐστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καί, νικήσας τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Βονιφατίου Δημήτριον, κατέλυσεν οὕτω τὸ βασιλεῖον τῆς Θεσσαλονίκης. Τότε δὲ ἀπέβαλε τὸ δευτερεῖον ἀξίωμα τοῦ δεσπότη καὶ ἀνεκλήρυσεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῷ 1222. Ὅθεν ὁ Βατάτζης ἐστράτευσε τῷ 1242 κατὰ τοῦ Θεοδώρου μετὰ πολλῆς στρατιᾶς· ἀφοῦ δ' ἐνίκησεν αὐτόν, τὸν ἠνάγκασε ν' ἀποθήσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ νὰ ὀνομασθῇ ἀπλοῦς δεσπότης καὶ ν' ἄρχῃ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ὑποτελῆς αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ὁ μεγαλόφρων Βατάτζης ἤνωσε τὸν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνισμόν ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὄνειρόν του, ἤτοι νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν· διότι ἀπέθανε τῷ 1255 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα δύο ἐτῶν καὶ μετὰ βασιλείαν ἐνδοξὸν τριάκοντα τριῶν ἐτῶν.

Μιχαήλ Παλαιολόγος.

Ὁ Μιχαήλ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρονικοῦ Παλαιολόγου. γεννηθεὶς περὶ τὸ 1237. Ἐξεπαιδεύθη δὲ στρατιωτικῶς καὶ ἀνεδείχθη ὁ δεξιότατος τῶν στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δις κατηγορήθη ὅτι ἐμελέτα ν' ἀρπάσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας, ἀλλ' ἠθώωθη καὶ κατὰ τὰς δύο φορές καὶ συνεχωρήθη ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἐπὶ τέλους δ' ἐξεπληρώθη ὁ πόθος τοῦ φιλοδόξου στρατηγοῦ Μιχαήλ ἐκ τοῦ ἐξῆς περιστατικοῦ· ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Β' ὁ Λάσκαρις ἀπέθανε τῷ 1259, ἀφήσας ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ Ἰωάννου τὸν Γεώργιον Μουζάλωνα. Ἄλλ' ὁ φιλόδοξος Μιχαήλ ἐννέα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου ἐνήργησε νὰ φονευθῇ ὁ Μουζάλων καὶ ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως.

Ὁ νέος ἐπίτροπος δὲν εἶχεν οὐδένα φόβον ἐκ μέρους τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου· διότι οὗτος ἠπειλεῖτο ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν Μογγόλων τῆς Περσίας. Ἐφοβεῖτο ὅμως τὸν δεσπότην τῆς Ἡπείρου Μιχαήλ Β', ὅστις ἤθελε ν' ἀνακτῆσῃ αὐτὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, στηριζόμενος εἰς τοὺς δύο αὐτοῦ γαμβρούς, τὸν ἀντιβασιλέα τῶν Δύο Σικελιῶν Μαμφρέδον καὶ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμον Β'

τὸν Βιλλεαρδουῖνον. Διὰ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀπέστειλεν ἐναντίον τῶν πολεμίων τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, ὅστις, νικήσας αὐτούς ἐν Πελαγονίᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐπροχώρησε νικῶν μέχρι τοῦ Δυρραχίου. Ἡ νίκη αὕτη τοῦ Ἰωάννου τοσοῦτον ἐθάρρυνε τὸν Μιχαὴλ. Ὡστε εὗτος ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1260 περιεβλήθη τὸ βασιλικὸν διάδημα μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας. Οὕτω δὲ παρηγκωνίσθη ὁ νόμιμος βασιλεὺς Ἰωάννης Λάσκαρις.

Μετὰ δὲ τὴν στέψιν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος διέβη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπολιορκῆσε τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, οὔτε στόλον ἀρκετόν, οὔτε μηχανὰς ἐπιτηδείας εἰς πολιορκίαν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Νίκαιαν, διὰ νὰ παρασκευασθῇ σπουδαιότερον πρὸς ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ συγκροτήσῃ πρὸς τοῦτο ἰδίας δυνάμεις ἐζήτησε ξένην βοήθειαν ἀντὶ μεγάλων θυσιῶν. Προέτεινε δὴλα δὴ εἰς τοὺς Γενουάτας τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὅποιον εἶχον οἱ Ἐνετοί, οἱ ἀνταγωνισταὶ αὐτῶν καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Γάλλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εὗρεν αὐτοὺς προθύμους εἰς τὴν σύμπραξιν. Οὕτω συνωμολογήθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1261 μεταξύ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ τῶν Γενουατῶν συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας οἱ συμφωνήσαντες ὑπεχρεώθησαν νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῆς Ἐνετίας καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς. Μετὰ δὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀπέστειλεν εἰς τὴν Θράκην τὸν στρατηγόν του Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον μετ' εὐαρίθμου στρατιάς, διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' καὶ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Κωνσταντῖνον, ὅστις ἦτο γαμβρὸς τοῦ Ἰωάννου Λασκάρειος ἐπ' ἀδελφῇ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἰθὴρωρετο ἐχθρὸς. Ὁ Στρατηγόπουλος, περάσας εἰς τὴν Θράκην, ἔμαθεν ὅτι ἅπανα ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Ἐνετῶν ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τινα ἐκστρατείαν καὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοὶ κάτοικοι αὐτῆς ἐπεθύμουν ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν δυτικῶν ὄθεν ἐπλησίασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ κατάρθρωσε νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν σχεδὸν ἀμαχητεὶ τὴν νύκτα τῆς 25 πρὸς τὴν 26 Ἰουλίου 1261. Οἱ Λατῖνοι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῶν Βαλδουῖνος Β', φοβηθέντες, ἔφυγον εἰς τὴν δυτι-

κὴν Εὐρώπην. Οὕτω ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ πεντήκοντα ἑπτὰ ἔτων ξενικὴν κατοχὴν.

Ὁ Μιχαὴλ, μαθὼν τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔσπευσε νὰ μεταβῆ εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ μετ' ὄλων τῶν ἀρχῶν τῆς Νικαίας. Εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τὴν 15 Αὐγούστου 1261, ἥτοι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν ἐορτάζει τὴν μνήμην τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐστέφθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπὸ τοῦ πατριαρχοῦ Ἀρσενίου καί, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν θρόνον εἰς τοὺς ἀπογόνους του, διέταξε τὴν τυφλωσιν τοῦ βασιλόπαιδος Ἰωάννου Λασκάρεως. Οὕτω λοιπὸν ὁ Μιχαὴλ ἐφαίνετο τότε ὅτι ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς εὐτυχίας. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἤδυνήθη ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸ κράτος τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀκμὴν· διότι οἱ μὲν Λατῖνοι κατεῖχον τὸ πλεῖστον τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, οἱ δὲ Τούρκοι Σελδζουκῖδαι τὰ ἐννέα δέκατα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῶν Κομνηνῶν ἐν Τραπεζοῦντι δὲν ἤθελεν ἐκ ζηλοτυπίας ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Μιχαὴλ ὡς νόμιμον κυριάρχην καὶ τέλος ὁ βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν Κάρολος, ὅστις εἶχεν ἀγοράσει τὰ δίκαια τοῦ ἐκπτώτου Βαλδουίνου Β', ἠπέιλει νὰ προσβάλλῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ν' ἀνορθώσῃ ἐν αὐτῇ τὴν λατινικὴν σημαίαν· ὥστε ὁ Μιχαὴλ, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τὸν ἐκ τοῦ Καρόλου ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν ὑποταγὴν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν δυτικὴν τῷ 1274. Ἄλλ' ἕνεκα τούτου περιῆλθεν εἰς φοβερὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, ὅστις διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1282).

Κωνσταντῖνος Παλασιολόγος ὁ Δραγάσης.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Παλασιολόγου, γεννηθεὶς τῷ 1405. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν εἰκοσιπέντε ἔτων ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, ὅστις ἐβασίλευεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ 1425, τὴν διοίκησιν μικρᾶς τινος ἡγεμονίας ἐν Πελοποννήσῳ. Τῷ δὲ 1437 διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς βασιλείας· διότι τότε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Κωνσταντῖνος

ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τῷ 1443 καὶ ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μισθρά, τὸ ὁποῖον περιελάβανε, πλὴν τῆς Λακωνικῆς, τὴν Κορινθίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Μεσσηνίας· τὴν δὲ Ἥλιδα κατεῖχεν ὁ ἀδελφός τοῦ Κωνσταντίνου Θωμᾶς, ὅστις ἀνεγνώριζε τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἐπειδὴ ἦτο κύριος ἀπάσης σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου, παρεσκευάσθη ν' ἀγωνισθῆ κατὰ τῶν Τούρκων Ὀθωμανῶν, οἵτινες εἶχον τότε πρωτεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἶχον περιορίσει τὸ βυζαντιακὸν κράτος εἰς τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρῶτον ἀνφωδόμησε τὰ παλαιὰ ὄχυράματα τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ ἔπειτα ἠνάγκασε τὸν δούκα τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας Νέριον Β' ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἤτοιμαζέτο νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔμαθεν ὅτι οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ Οὐγγροὶ ἔπαθον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἤτταν καταστρεπτικὴν παρά τὴν Βάρναν τῆς Βουλγαρίας τῷ 1444. Ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἵνα παρασκευασθῆ καλλίτερα. Ἄλλ' ὁ σουλτᾶνος Μουράτ Β', ἐπελθὼν τῷ 1446, ἐκυρίευσε τὰ ὄχυράματα τοῦ ἰσμοῦ καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Θωμᾶν. Μετὰ δύο δ' ἔτη ὁ Κωνσταντῖνος ἀφῆκε τὸ δεσποτάτον τοῦ Μισθρά εἰς τοὺς ἀδελφούς του Θωμᾶν καὶ Δημήτριον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ διαδεχθῆ τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, ὅστις ἀπέθανεν ἄπαις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1448.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Μάρτιον τοῦ 1449 καὶ ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν κυβέρνησιν τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἰρηνικὴ μετὰ τοῦ σουλτάνου Μουράτ Β'. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ὅστις συνέβη τῷ 1451, αἱ εἰρηνικαὶ σχέσεις διερρήχθησαν· διότι ὁ νέος σουλτᾶνος, ὁ Μωάμεθ Β', ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ πάσης θυσίας. Πρὸς τοῦτο ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1452 καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἔτους τούτου ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος. Μετὰ ἐννέα δὲ μῆνας, ἤτοι τὴν 6 Ἀπριλίου 1453, ἤρχισε καὶ ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρά τῶν ἡγεμόνων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλ' εἰς μάτην ἠγωνίσθη πρὸς τοῦτο. Ὅτε δὲ οἱ Τούρκοι εἰσῆλ-

θον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Κωνσταντῖνος ὤρμησεν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐλάμπρυνε τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας διὰ τοῦ ἥρωϊκοῦ του θανάτου (29 Μαΐου 1453). Ὁ νεκρὸς τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ἀετοφόρων αὐτοῦ πεδίων. Καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ ἀπεκόπη καὶ προσηλώθη ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Αὐγουσταίου, τὸ δὲ σῶμά του ἐτάφη μετὰ βασιλικῆς πομπῆς. Οὕτω κατελύθη ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας μετεβλήθη εἰς τζαμίον.

Γ'

**ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΟΥ ΔΟΥΛΕΥΣΑΝΤΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**

Γεννάδιος Σχολάριος.

Ὁ Γεννάδιος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Χίῳ περὶ τὸ 1400 καὶ ὠνομάσθη κατὰ τὴν βάπτισιν Γεώργιος. Μετὰ δὲ τὴν περάτωσιν τῶν σπουδῶν του διωρίσθη πρῶτον καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκαδημίας· ἔπειτα βασιλικὸς κριτὴς καὶ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου. Ταχέως δὲ διεφημίσθη ὡς διάσημος νομομαθὴς καὶ ἐξοχος ρήτωρ, θεολόγος καὶ φιλόσοφος. Ὅτε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ δι' αὐτῆς τὴν βοήθειαν τῆς Δύσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Σχολάριον καὶ ἄλλους περιφανεῖς ἀνδρας. Ἄλλ' ὁ Σχολάριος μετ' ἄλλων τινῶν ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ εἰς τὸ πρακτικὸν περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Βενετιαν. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάσης, βλέπων ὅτι ὁ σουλτάνος

Μωάμεθ Β' ἤτοιμάζετο νὰ πολιορκήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνεκρότησεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας σύνοδον, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι δι' αὐτῆς ἤθελεν ἐπιτύχει βοήθειαν ἀπὸ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ὁ Γεώργιος Σχολάριος καὶ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὸ δόγμα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου. Ἐκεῖθεν δὲ ἀπέστειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον πονημάτιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέτρεπεν αὐτὸν τοῦ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν δυτικὴν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ μετωνομάσθη Γεννάδιος.

Ὁ Μωάμεθ, κυριεύσας τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶδε μετ' ἐκπλήξεώς του τὴν ἐν αὐτῇ λειψανδρίαν. Ἄλλ' ὡς ἀνὴρ μεγαλοφυῆς ἐνόησεν ὅτι τὸ μόνον μέσον τῆς συναθροίσεως τῶν διασπαρέντων Ἑλλήνων ἦτο τὸ πατριαρχεῖον· ὅθεν προσεκάλεσε τοὺς Ἑλληνας, διὰ νὰ ἐκλέξωσι πατριάρχην τῆς ἀρρεσκείας των, ὑποσχόμενος νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὸν νέον ποιμενάρχην τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ τὰ βυζαντιακὰ ἔθιμα. Οἱ Ἑλληνες λοιπόν, συνελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξέλεξαν ὁμοθυμῶς τὸν Γεννάδιον, ὅστις ἐχειροτονήθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ῥώμης ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ ἄλλων ἀρχιερέων.

Ὁ Γεννάδιος, μετὰ τὴν χειροτονίαν, μετέβη μετὰ τῶν ἐξοχωτάτων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ σουλτανου, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν εὐμενέστατα. Ὁ σουλτᾶνος, ἀφοῦ διελέχθη μετ' αὐτοῦ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδοξίας δῶρὸν τι πολυτιμότατον καὶ τῷ εἶπε «Πατριάρχευε ἐπὶ εὐτυχίᾳ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν, ἔχων πάντα τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα οἱ πρό σοῦ πατριάρχαι εἶχον». Ἀφοῦ δὲ εἶπε ταῦτα, προέπεμψε τὸν πατριάρχην μέχρι τῆς αὐλῆς καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ ἐκλεκτοῦ ἵππου, προστάξας ὅλους τοὺς μεγιστᾶνας τῆς αὐλῆς του νὰ συνοδεύσωσι τὸν Γεννάδιον. Ὁ Γεννάδιος, παρακολουθούμενος ὑπὸ λαμπρᾶς συνοδείας, περιῆλθεν τὴν πόλιν εὐλογῶν.

Ὁ Μωάμεθ ἐξέδωκε καὶ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πατριάρχης ἔμεινεν ἀπῆλλαγμένος ἀπὸ πάσης φορολογίας καὶ ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς. Δι' ἄλλου δὲ διατάγματος ὥρισε

νά τελῶνται οἱ γάμοι, οἱ ἑνταφιασμοὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι θρησκευ-
τικαὶ τελεταὶ ἀκωλύτως συμφῶνως πρὸς τὰ προϋπάρχοντα ἔθιμα τῆς
ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχεν ἤδη
μεταβληθῆ εἰς τζαμίον, ὁ σουλτάνος παρεχώρησεν εἰς τὸν πατριάρχην
τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ὡς πατριαρχεῖον. Ἀλλὰ μετ' οὐ
πολὺ διὰ τὸ ἔρημον τῆς συνοικίας ὁ πατριάρχης ἐζήτησε παρὰ τοῦ
σουλτάνου τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, κειμένην ἐν τῇ χριστια-
νικῇ συνοικίᾳ, ἣτις καὶ τῷ ἐδόθη προθύμως.

Ὁ Μωάμεθ, περίεργος ὢν, περιήρχετο συνεχῶς τὴν πόλιν καὶ ἐπε-
θεώρει πολλὰ πράγματα. Ἡμέραν δὲ τινα εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν
τοῦ πατριαρχείου καὶ ἔπειτα εἰς τὸν ναόν, ὅπου ὁ πατριάρχης προ-
σηγόρευσε καὶ προσεκύνησεν αὐτόν. Ἀφοῦ δ' ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου ἐν-
τὸς τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἐκκλησίας, ἀπηύθυνε διὰ διερμηνέως πολλὰς
ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Γεννάδιον περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. Ὁ
Γεννάδιος, ἂν καὶ ἦτο ἀπροετοίμαστος, ἐξέθηκε μετὰ παρρησίας
καὶ σαφηνείας τὰ κυριώτατα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὰ ὅποια ὁ
Μωάμεθ ὄχι μόνον ἀπεδέχθη, ἀλλὰ καὶ ἠὺχαριστήθη πολὺ διὰ τὴν
σοφίαν τοῦ ἀνδρός. Ὡστε ἀπὸ ἐκείνης τῆς ὥρας ὁ σουλτάνος ἐδειξεν
ἑκτακτον εὖνοιαν πρὸς τὸν Γεννάδιον, πέμπων εἰς αὐτόν συνεχῶς
δῶρα καὶ ἐκπληρῶν μετὰ προθυμίας πᾶσαν παράκλησίν του.

Ὁ Γεννάδιος, ἀφοῦ ἐπατριαρχευσεν ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ τινὰς μῆ-
νας, συνεκρότησε σύνοδον καὶ παρητήθη τὴν πατριαρχεῖαν Ἐπειδὴ
δὲ ἡ παραίτησις δὲν ἔγεινε δεκτὴ, ἔγραψεν αὐτὴν ἐν τῷ κώδικι τῆς
Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ἀπῆλ-
θεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ προδρόμου, τὴν κειμένην ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς
Μακεδονίας Μεινοικίως. Ἐκεῖ δὲ, μελετῶν καὶ γράφων, ἀπέθανεν ὁ
σοφώτατος καὶ ὁ πολυγραφώτατος τῶν τότε Ἑλλήνων περὶ τὸ 1460
εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα περιῖπου ἐτῶν.

Κορκόδειλος Κλαδάς.

Ὁ Κορκόδειλος Κλαδάς κατήγετο ἐκ τῆς Ἡπείρου, ἐγεννήθη
δ' ἐν Πελοποννήσῳ ἐκ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Θεοδώρου. Μετὰ δὲ τὴν κα-
τάλυσιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχῆς τῶν Παλαιολόγων Θωμᾶ καὶ

Δημητρίου ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' (1458-1460), ἔλαβε παρὰ τούτου ὡς τιμᾶριον τὴν πλουσίαν πεδιάδα τοῦ Ἑλους. Ἄλλ' ᾧ Ἐνετοί, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐμέλλε νὰ προσβάλη καὶ τὰς ἰδικὰς τῶν κτήσεις, ἤτοι τὴν Κορώνην, τὴν Μεθώνην, τὴν Μάνην, τὴν Μονεμβασίαν, τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον, διῶρισαν τὸν Κλαδᾶν ἀρχηγὸν τῶν Ἑλλήνων ἀρματωλῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν, καὶ ἐκίνησαν τοὺς Ἕλληνας τῆς Πελοποννήσου εἰς ἐπανάστασιν τῷ 1463. Ὁ Κλαδᾶς, ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων ἥρωικώτατα. Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1479 οἱ Ἐνετοὶ σύνωμολόγησαν μετὰ τοῦ σουλτάνου συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν πλὴν ἄλλων καὶ τὴν Μάνην. Ἡ διαγωγὴ ὅμως αὕτη τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας ἐξηρέθισε τὸν Κλαδᾶν, ὅστις ἀπεφάσισε διὰ τοῦτο νὰ διεκδικήσῃ πρὸς τοὺς Τούρκους τὴν Μάνην. Ὅθεν, φυγὼν ἐκ τῆς Κορώνης καὶ συναθροίσας δεκαεῖς χιλιάδας ἀποκεκηρυγμένων ἀνδρῶν, εἰσήλασεν εἰς τὴν Μάνην καὶ κατέλαβε πλεῖστα χωρία αὐτῆς, διώξας ἢ αἰχμαλωτίσας τὴν ἐκεῖ τουρκικὴν φρουράν.

Ὅτε δ' ἔμαθε ταῦτα ὁ ἀρμοστής τῆς Κορώνης, ἐταράχθη μεγάλως, φοβούμενος, μήπως ὁ Μωάμεθ Β' θεωρήσῃ τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν ὡς ἔνοχον τῆς ἐν Μάνῃ ἐπαναστάσεως. Ὅθεν πρὸς δῆλωσιν τῆς πίστεώς του πρὸς τὸν σουλτᾶνον διέταξε τοὺς ἀρματωλοὺς, οἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς τὸ κίνημα τοῦ Κλαδᾶ ἐπὶ ποινῇ θανάτου, εἰς δὲ τοὺς Μανιάτας διεκήρυξεν ὅτι ὁ Κλαδᾶς δὲν ἔλαβε τὰ ὄπλα τῇ συναίνεσει τῶν Ἐνετῶν καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρκισθῶσι πίστιν εἰς τὸν ἀντάρτην, ἀλλὰ νὰ φροντίσωσι νὰ τὸν συλλάβωσιν καὶ νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Προσέτι δὲ ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία διεκήρυξεν ὅτι θὰ δώσῃ ὡς ἀμοιβὴν δέκα χιλιάδας ὑπερπύρων τῆς Μεθώνης, ἤτοι ἐνενήκοντα χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν, εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε συλλάβει καὶ παραδώσει ζῶντα τὸν Κλαδᾶν.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ πλέον ἐπέισθη περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν Ἐνετῶν, διέταξε τὸν μπέϋ τῆς Ρούμελης Βούμικον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Κλαδᾶ. Ὁ Βούμικος, ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, ἐστράτευσεν εἰς τὴν Μάνην τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1480· κυ-

ριεύσας δὲ τὸν πύργον τοῦ Τριγοφίλου, ἐβάδιζε πρὸς τὸ Οἴτυλον. Ἄλλ' ὁ Κλαδᾶς ἔδραμεν εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ καί, συγκροτήσας μηχανήν, ἐφόρευσε ὡς ἑπτακοσίους Τούρκους καὶ ἠνάγκασε τὸν Βούμικον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην κατηχυμένος. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ σουλτᾶνος ἀνεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἀπέστειλεν ἄλλον στρατηγόν, τὸν πασσᾶν Ἀχμέτ, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Κλαδᾶ.

Ὁ Ἀχμέτ, ἔλθων εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Καστανιὰν μετὰ δέκα χιλιάδων μαχητῶν. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν οἰοδὸν τοῦ Μαυροβουνίου, ἠδυνήθη πλέον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Μάνην τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1480. Προχωρῶν δὲ συνεπλάκῃ πρὸς τὸν Κλαδᾶν, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τι φρούριον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Καστανιάς. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀχμέτ, λαθὼν νέας δυνάμεις, ἐκυρίευσε χωρία τινὰ καὶ ἔπειτα ἐστρατοπέδευσε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους τῆς Καστανιάς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ ὁ Κλαδᾶς. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον, τρία πλοῖα τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Νεαπολέως Φερδινάνδου προσωρμίζοντο εἰς τὸ Πορτοκάγιο τοῦ Ταινάρου. Ἐντὸς δὲ τῶν πλοίων ἐκείνων εὐρίσκετο καὶ τις ἀδελφοποιητὸς τοῦ Κλαδᾶ, ὅστις ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν, ὅτι δύναται νὰ τῷ προσφέρῃ πᾶσαν βοήθειαν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως. Ἀφοῦ ὁ ἐπῆλθε συνενόησις περὶ τούτου, ὁ Κλαδᾶς ἐπέπεσε τὴν νύκτα εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀχμέτ καὶ ἐφόρευσε πολλοὺς τῶν Τούρκων τὴν δὲ πρῶιαν ἐπέβη ἀνενόχλητος εἰς τὰ πλοῖα μετὰ πεντήκοντα ἑταίρων καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Νεάπολιν.

Ὁ Κλαδᾶς, φθάσας εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔγεινε δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ σύνταξιν χρηματικὴν ἀρκετὰ μεγάλην. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἡσυχος ὁ φιλόπατρις ἐκεῖνος ἀνὴρ. Τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 1489 ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας μετὰ τεσσάρων πλοίων, τὰ ὅποια εἶχε χορηγήσει εἰς αὐτὸν ὁ Φερδινάνδος, καὶ ἀπέβη εἰς τὴν Ἠπειρον. Ἄμα δ' ἐνεφανίσθη ἐκεῖ, πεντήκοντα χριστιανικὰ χωρία ἐπανεστατήσαν καὶ ἐδίωξαν τοὺς Τούρκους. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλαδᾶς προσέβαλε μετὰ πολλῶν ἐπαναστατῶν τὸ φρούριον τῆς Χειμάρρας. Ὁ δ' ἐν αὐτῷ φρούραρχος, βλέπων ἄφρευκτον τὸν κίνδυνον, ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Αὐλώνι μπεῦν Σουλεϊμάν, ὅστις ἀμέσως τῷ ἀπέστειλε τρισχιλίους ἀνδρας. Ἄλλ' ὁ Κλα-

θᾶς, περικυκλώσας αὐτοῦ, ἐν τινι κλεισοῦρα, ἐφρόνευσε καὶ ἠχμαλώ-
τισε περὶ τοὺς χιλίους, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπέστρεψαν περίφοβοι εἰς τὴν
Αὐλῶνα. Ὁ φρούραρχος, μαθὼν τὴν φοβερὰν ἤτταν τῶν ὁμοφύλων
του καὶ βλέπων τὰ περίξ ὄρη κατειλημμένα ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν,
ἐγκατέλιπε τὸ φρούριον καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Εὐθὺς δὲ
μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ, ὁ Κλαδᾶς κατέλαβε καὶ τὸ ἐγκαταλειφθὲν
φρούριον καὶ τὸ τοῦ Παπάλου ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου.
Ἐκεῖ δὲ μετὰ τινα ἔτη ἀπέθανεν ὁ Κορκὸδεῖλος, γενόμενος ὁ τρόμος
τῶν Τούρκων.

Βησσαρίων.

Ὁ Βησσαρίων ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι ἐκ πατρὸς χειρῶνακτος
περὶ τὸ 1402. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι του.
Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ, ἐνδύθεις τὸ
μοναχικὸν ἔνδυμα τῷ 1425, ἐγένειεν ὑποτακτικὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου
Δοσιθεοῦ τοῦ Δωριεῶς, ὅστις διεκρίνετο ἐπὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ. Ὁ ἐνά-
ρτος ἐκεῖνος Δωριεὺς, βλέπων τὴν ἔκτακτον εὐφυίαν τοῦ ὑποτακτι-
κοῦ του, ἔστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας, ὅστις
ἐδίδασκε τὸν Βησσαρίωνα τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὑστε-
ρον δὲ ὁ Βησσαρίων ἀπῆλθεν εἰς τὸν Μισθρᾶν τῆς Λακωνικῆς καὶ
ἠκρόασθη ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν Γεώργιον Πλήθωνα, ὅστις ἦτο ὄχι
μόνον ἐξοχος φιλόλογος καὶ φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ πολὺπειρος πολιτικός.
Τῷ δὲ 1437 ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος τῆς Νικαίας καὶ τὸ ἀκόλου-
θον ἔτος ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Ἰωάννην Παλαιολόγον καὶ τὸν πα-
τριάρχην Ἰωσήφ τὸν Β', οἵτινες μετέβαινον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως
ἐπιτύχωσι τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Κατὰ δὲ τὰς συνεδρίας
τῆς συνόδου, ἧτις συνεκροτήθη ἐν Φερράρα, ὁ Βησσαρίων διεκρίθη
διὰ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δεινότητα καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀνε-
δείχθη ὑπέρμαχος τῆς ἐνώσεως. Ἡ ἔνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ἐγένειεν
ὀψωδῆποτε, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ κλήρου μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν
Ἑλλήνων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ δὲ 1440 ὁ Βησσαρίων
προσεκλήθη εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ', ὅστις εἶχε
διορίσει αὐτὸν καρδιάλιον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Ὁ Βησσαρίων, δεχθὲς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πάπα, μετέβη εἰς τὴν

Ῥώμην· διότι ἤθελε νὰ χρησιμεύῃ ὡς μεσίτης μεταξύ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ ὠφελεῖ ἐκ τῆς νέας ταύτης θέσεως τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ δ' ἐξέμαθε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ παιδείαν καὶ τὴν διαλεκτικὴν τέχνην. Ὡστε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Ε' τῷ 1455, ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐκλεχθῆ καὶ πάπας, ἂν εἰς τῶν ψηφοφόρων καρδινάλιων δὲν ἤμπόδιζε τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, παραστήσας ὅτι ἦτο ἄτοπον καὶ ἐπικίνδον νὰ γείνη ἀρχηγὸς τοῦ καθολικοῦ κόσμου Ἕλληνας, πρόφρων σχισματικός. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁ Βησσαρίων δὲν ἐστερήθη τὴν εὐνοίαν τῆς παπικῆς αὐλῆς, ἥτις ἀπέστειλεν αὐτὸν ὡς πρεσβευτὴν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ εἰς τὴν Βενετίαν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ὁ Βησσαρίων εἰργάσθη μετὰ μεγάλου ζήλου πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ πάπα Πίου Β' (1458—1464), ὅτε ἐστάλη πρέσβυς εἰς τὴν Βενετίαν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν· διότι ἐκεῖ μετέβη, ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων καὶ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιχειρήσωσι σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ σκοπὸς τῶν πρεσβειῶν ἐκείνων ἀπέτυχεν, ἀλλ' ὁ Βησσαρίων δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνεργῆ παρὰ τῷ Πίῳ Β' ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θέρος λοιπὸν τῷ 1464 παρὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων παρεσκευάσθησαν τὰ τῆς σταυροφορίας. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Πίου, ὅστις ἐπῆλθεν αἰφνης τὴν 14 Αὐγούστου, ἐματαίωσε τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην, ἂν καὶ ὁ Βησσαρίων ἐπέμενεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ φιλέλληνος ἐκείνου πάπα, ὁ Βησσαρίων, ἐπειδὴ εὔρισκε πανταχοῦ ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον τῆς σταυροφορίας ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ Τούσκλον, τοῦ ὁποῦ ἦτο ἐπίσκοπος.

Ὁ Βησσαρίων, μένων ἐν Τούσκλῳ, ἠσχολεῖτο εἰς τὰς πλατωνικὰς μελέτας καὶ ἐπιστάτει εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν κειμένων. Οὕτω λοιπὸν ὑπῆρξεν εἰς τῶν κυριωτάτων αἰτίων τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Ὁ Βησσαρίων δὲν ἐπέδειξε μόνον τὴν φιλοδοξίαν του ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀνεδείχθη καὶ βοηθὸς καὶ σωτὴρ Ἑλλήνων αἰχμαλώτων· διότι ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἐκ τῆς τουρκικῆς δουλείας, ἐπρό-

κισεν ἀπόρους Ἑλληνίδας" καὶ διεκόσμησε φιλοκάλως τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἱερά μνημεῖα τῆς περιοχῆς του.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Β' (1471), ὁ Βησσαρίων καὶ πάλιν ἐπροτάθη ὑποψήφιος πάπας· περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὑπῆρχεν ἐν Ῥώμῃ. Ἄλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὁ καρδινάλιος Ὀρσίνης προέτεινεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ τῷ ἐδίεε τὸν ψῆφόν του, ἂν τῷ ὑπέσχετο, γενόμενος πάπας, νὰ ἐπικυρώσῃ οἰκογενειακά τινα προνόμια. Ὁ Βησσαρίων ἀπέριψε τοιαύτην πρότασιν καὶ οὕτως ἐξελέχθη διὰ τῆς ψήφου τοῦ Ὀρσίνη ὁ Σιζτος Δ', ὅστις εἶχεν ἀποδεχθῆ αὐτήν. Ἐν τούτοις ὁ φιλόπατρις Βησσαρίων δὲν ἐστερήθη τὴν εὐνοίαν τοῦ πάπα Σιζτου, ἀλλ' ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ πρέσβυς εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπως πείσῃ τὸν βασιλεῖα Λουδοβίκον ΙΑ' νὰ σταυροφορήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ἡ διχόνοια, ἣ ὅποια ὑπῆρχεν ἐν τῷ βασιλικῷ ἐκείνῳ οἴκῳ, ἠνάγκασε τὸν Βησσαρίωνα ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῶν Παρισίων ἄπρακτος. Ἐπιστρέφων δὲ εἰς Ῥώμην, ἀπέθανεν ἐν Ῥαβέννῃ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1472, ἀφήσας μέγα πλῆθος συγγραφῶν, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Δύσιν.

Ἱερεμίας Β'.

Ὁ Ἱερεμίας, ὁ ἐπικαλούμενος Τρανός, ἐγεννήθη ἐν Ἀγγιᾷ τῆς Θράκης τῷ 1539. Ἐπειδὴ δ' ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πλείστων ἀρετῶν, πρῶτον ἐχειροτονήθη, μετὰ τὴν ἐκπαίδευσίν του, μητροπολίτης Λαρίσης, καὶ ἔπειτα προσεκλήθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὡς διάδοχος τοῦ Μητροφάνους Γ', ὅστις εἶχε παραιτηθῆ (1572). Ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνέλαβε τὴν πατριαρχίαν, συνεκρότησε σύνοδον καὶ ἀπηγόρευσε μετ' αὐτῆς ἐπὶ ποινῇ καθιέρσεως τὴν διὰ χρημάτων χειροτονίαν. Ἐπειτα δὲ ἠκοδόμησεν ἐν τῷ πατριαρχείῳ πολλὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς καὶ διεκόσμησε τὸ τέμενος τῆς Παμμακαρίστου, ἀνεγείρας σὺν ἄλλοις καὶ τὸν ἐν τῷ ναῷ πατριαρχικὸν θρόνον.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1575 οἱ λουθηρανοὶ θεολόγοι τῆς Βιττεμβέργης ἔστειλαν εἰς τὸν Ἱερεμίαν τὴν «Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν», διὰ ν' ἀναγνώσῃ αὐτὴν καὶ, ἂν τῷ φανῇ ἀρεστή, νὰ στέρξῃ τὴν

ἔνωσιν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς λουθηρανικῆς. Ὁ δὲ πατριάρχης ἀπεκρίθη εἰς τὰ κεφάλαια τῆς ὁμολογίας ἐκείνης τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἐν τῇ ἀποκρίσει παρήνεσε τοὺς λουθηρανούς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Μετὰ πατριαρχεῖαν δ' ἑπτὰ ἐτῶν καὶ ἕξ μηνῶν ὁ Ἱερεμίας καθρέθη καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Μητροφάνης, ὅστις τὸν ἕνατον μῆνα ἀπέθανε.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους, ὁ Ἱερεμίας ἀνέβη πάλιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 1580. Ἀφοῦ δὲ ἀνέλαθε τὴν πατριαρχεῖαν, συνεκρότησε δευτέραν σύνοδον τῷ 1583 καὶ ἀπέριψε δι' αὐτῆς τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, τὸ ὅποιον πρὸ ὀλίγου εἶχεν εἰσαχθῆ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΓ' ἀντὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἄλλ' ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μητροφάνους Θεόληπτος, ὅστις ἦτο μητροπολίτης Φιλίππουπόλεως, δὲν ἔπαυε μετ' ἄλλων κληρικῶν δυσηρεστημένων νὰ συκοφαντῇ τὸν Ἱερεμίαν ὡς συνωμότην κατὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς συκοφαντίας ταύτης ὁ Ἱερεμίας ἐβλήθη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ μόλις ἀπεφυλακίσθη τῇ μεσιτείᾳ τῶν πρέσβειων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Βενετίας. Ἄλλ' ἅμα ἠλευθερώθη καὶ ἀμέσως ἄλλος ὑποψήφιος τοῦ θρόνου παρουσιάσθη.

Παχώμιός τις ἱερομόναχος ἐκ Λέσθου, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Θεολήπτου καὶ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, κατάρθωσε νὰ ἐξορισθῇ ὁ Ἱερεμίας εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ν' ἀναβῆ αὐτὸς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἄνευ συνοδικῆς ἐκλογῆς. Ἄλλ' ὁ Παχώμιος δὲν ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ πατριαρχείᾳ· διότι οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἱερεμίου, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς περιοδείας ἐκείνου εἰς τὴν Βλαχίαν, κατάρθωσαν νὰ ἐκδοθῇ σουλτανικὸν διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπελύθη ὁ Παχώμιος τῷ 1585. Τότε δὲ προσεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἱερεμίας καὶ ἀνέβη τὸ τρίτον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη μετέβη εἰς τὴν Μόσχαν καὶ ἐχειροτόνησε τὸ πρῶτον πατριάρχην τῆς Ῥωσσίας τὸν μητροπολίτην τῆς πόλεως ἐκείνης Ἰώβ. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνεκρότησε τρίτην σύνοδον, ἥτις ἀνεγνώρισε τὸ πατριαρχεῖον τῆς Ῥωσσίας, καὶ τῷ 1594 ἀπέθανεν, ἀφήσας διαφόρους ἐπιστολάς καὶ πραγματείας φιλοσοφικὰς.

Θεόδωρος Μπούας.

Ὁ Θεόδωρος Μπούας ἦτο περίφημος ἀρματωλὸς τῆς Βονίτισης καὶ τοῦ Ξηρομέρου. Ἐπειδὴ δὲ συχνὰ ὑπεκινεῖτο ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας, ὕψωσε τῷ 1585 τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Αἰτωλίᾳ καὶ ἔσφαξεν ἐν μιᾷ νυκτὶ τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἦσαν ἐν τῇ Βονίτιση καὶ ἐν τῷ Ξηρομέρῳ. Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἀρματωλοὶ τῆς Ἠπείρου, Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὴν Ἄρταν καὶ ἐβάδισαν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων, φονεύοντες καθ' ὁδὸν ὅν τινα Τούρκον συνήντων. Ἄλλ' οἱ ἐπαναστάται προσβλήθησαν ἐκ δύο μερῶν· οἱ μὲν Τούρκοι τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἰωαννίνων, ὃ δὲ πασσᾶς τῆς Ναυπάκτου ὄρμησεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ. Ὁ Θεόδωρος Μπούας ἔδραμε τότε εἰς τὸν ποταμὸν Ἀχελῶν καί, συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν πασσᾶν τῆς Ναυπάκτου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, λαβὼν πολλὰς πληγὰς.

Ἀφοῦ δὲ κατέλαβε τὰς κλεισοῦρας τῶν παρακειμένων ὄρεων, παρήγγειλεν εἰς τὸν ἐν Ἠπείρῳ ἀδελφόν του Γκῖνον ἢ Γκῖνην νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἀνέμενε τὴν προσδοκωμένην ἐπικουρίαν, ἔμαθεν ὅτι οἱ ἐν Ἠπείρῳ ἐπαναστάται ἠττήθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν καὶ ὅτι ὁ ἀδελφός του, διωκόμενος ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων, ἔφθασεν εἰς τὴν Περατιάν, ἐνθα ἔπεσε μαχόμενος γενναίως. Ὡστε ὁ Θεόδωρος, ἔχων ἔμπροσθέν του τὸν πασσᾶν τῆς Ναυπάκτου καὶ κινδυνεύων νὰ προσβληθῇ ἐκ τῶν ὀπισθεν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἠπείρου ἐρχομένων ἐχθρῶν, ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντισταθῇ ὅθεν ἐπέρασε μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐκεῖ δὲ ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει, πολεμῶν πρὸς τὸν πασσᾶν τῆς Ναυπάκτου.

Μελέτιος Πηγᾶς.

Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ μεταξὺ τοῦ 1535 καὶ 1540 ἐκ γονέων ἐπισήμων. Πρῶτον ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι του τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Βλαστῷ· ἔπειτα δὲ ἠκρόασθη μαθήματα ἀνώτερα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου τῆς Ἰταλίας Ἀφοῦ δ' ἐπεράτωσεν ἐκεῖ τὰς σπουδὰς του, ἐπανῆλθεν

εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἔγεινε μοναχὸς εἰς τὴν ἐπίσημον καὶ ἀρχαίαν μονὴν τῆς Ἀγγοράθου, τῆς ὁποίας ἡγούμενος τότε ἦτο ὁ Σίλβεστρος ὁ μετέπειτα πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Ἐκεῖθεν δ' ἐξῆλθε μετ' ὀλίγον καὶ ἐκήρυττε καθ' ὅλην τὴν νῆσον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Μετὰ τινα δ' ἔτη ἀπῆλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν καὶ προήχθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου αὐτῆς Σωφρονίου εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρωτοσυγγέλου. Ἐπειδὴ δ' ἔπασχεν ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος τὰ πάνδεινα τῷ 1585—1586, ὁ Μελέτιος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς τοποτηρητῆς αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ διέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Ὁ δὲ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σίλβεστρος, φθάσας εἰς βαθύ γῆρας, προσεκάλεσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μελέτιον, διὰ νὰ τὸν διορίσῃ διάδοχον τῆς πατριαρχείας. Ὁ Μελέτιος ἠρνήθη τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἔπειτα ἐπέισθη ὑπὸ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τοῦ ἐναρέτου ἐκείνου γέροντος νὰ δεχθῆ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Ὁθεν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1590, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Σίλβεστρος, ἐχειροτονήθη ὁ Μελέτιος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφάνους τοῦ Ἀθηναίου, προσεκλήθη ὁ Μελέτιος εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῷ 1597. Ἀφοῦ δ' ἐπατριαρχευσεν εὐδοκίμως ἐπὶ δύο περίπου ἔτη, παρητήθη τὴν πατριαρχίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ὅπου ἀπέθανεν τῷ 1602. Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὑπῆρξεν ἐνάρετος καὶ ἐνθερμος ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας.

Λιβέριος Γερακάρης.

Ὁ Λιβέριος, ὅστις εἶνε γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Λιμπεράκης, ἐγεννήθη ἐν Μάνη περὶ τὸ 1650 ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κοσμαδῶν. Νεὸς δ' ἐτάχθη εἰς τὸν ἐνετικὸν στόλον καὶ ὑπηρετεῖ ὡς κωπηλάτης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Μιχαῆλης Λεμηθάκης ἐκ τῆς μερίδος τοῦ Στεφανοπούλων ἤρπασε τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, ἧτις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀντίθετον μερίδα τῶν Ἰατραίων, ὁ Λιμπεράκης ἀφῆκε τὴν θέσιν του καὶ ἔγεινε φοβερὸς πειρατῆς, διὰ νὰ ἐκδηκηθῆ τὸν ἀντίζηλόν του. Τέλος δέ, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ἄλλ' ὁ σουλτάνος ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἀδαμάστους Μανιάτας διὰ

τοῦ φοβεροῦ τούτου πειρατοῦ ὅθεν ἀπέλυσε τὸν Γερακάρην ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Μάνην μετὰ πολλῆς στρατιᾶς καὶ χρημάτων πολλῶν.

Ὁ Γερακάρης, πνέων ἐκδίκησιν κατὰ τῆς μερίδος τῶν Στεφανοπούλων, ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς πόλεμον φοβερόν. Ἐπὶ τέλους δὲ τὴν μὲν Μάνην ὑπέταξεν εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν Ἰωάννην Στεφανόπουλον ἠνάγκασε νὰ φύγη ἐκεῖθεν μετὰ ἑπτακοσίων ἐξήκοντα προσώπων καὶ νὰ μεταικήσῃ εἰς τὴν νῆσον Κορσικὴν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ μὲν Μανιάται ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ Λιμπεράκης ἐτράπη πάλιν εἰς τὸν πειρατικὸν βίον. Ἀφοῦ δὲ συνελήφθη δευτέραν φοράν, μετηνέχθη τῷ 1682 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἐκεῖ φυλακὰς. Ἀλλ' ὁ σουλτᾶνος βλέπων, ὅτι οἱ Ἐνετοὶ ἐνίκων ἐν Ἑλλάδι τὸν τουρκικὸν στρατὸν πρὸ πάντων διὰ τῆς βοήθειας τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτῶν διὰ τοῦ Γερακάρη. Πρὸς τοῦτο ἀπέλυσε τὸν Γερακάρην τῷ 1689 καὶ τὸν διώρισε μπεύν, ἦτοι ἡγεμόνα, τῆς Μάνης.

Ὁ Λιμπεράκης, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου μπεύς τῆς Μάνης, ἐκίνησεν μετὰ πέντε χιλιάδων Τούρκων καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὰς Θήβας ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῆς ὁποίας προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν σουλτᾶνον καὶ ὑπέσχετο πλήρη ἀμνηστίαν τῶν πεπραγμένων. Μετὰ δὲ τὴν προκήρυξιν, ὁ Λιμπεράκης ἐπορεύθη πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Νικήσας δ' ἐν τῷ ἰσθμῷ τοὺς Ἐνετοὺς κατέλαβε τὴν Κόρινθον καὶ ἐπροχώρησε νικητῆς μέχρι τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ Ναυπλίου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Μέγαρα. Ἐκεῖ δ' ἔμαθεν ὅτι οἱ ἀρματωλοὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, διώξαντες τοὺς Τούρκους, εἶχον ἤδη κηρυχθῆ αὐτοκέφαλοι ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ ἕνεκα λοιπὸν τούτου ἐστράτευσεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη.

Ὁ Γερακάρης, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ Καρπενήσιον, ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ἐκεῖνης νὰ πληρώσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς φόρους. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρχισε νὰ στρατολογῇ ἐγγωφεῖρους διὰ πολλῶν δώρων καὶ ὑπεσχέσεων, διορίσας καὶ πρωτοπαλλῆκαρόν του, ἦτοι ὑπάσι-

στήν, τὸν ἀρματωλὸν Κώσταν Ῥάβδαν. Ἐπειτα δέ, χάριν τοπικῆς δυνάμεως, συνῆψε καὶ γάμον μετὰ τινος νεάνιδος, ἣτις ἀνῆκεν εἰς τὸν ἰσχυρότατον οἶκον τῆς Εὐρυτανίας· καὶ τέλος ἤρχισε νὰ κτίζη ἰδίαν δαπάνη ἐκκλησίας, ἐκ τῶν ὁποίων μία εἶνε ἡ σημερινὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Καρπενησίῳ. Τότε δὲ οἱ Ἐνετοὶ ἐδοκίμασαν νὰ προσελκύσωσιν εἰς ἑαυτοὺς τοὺς αὐτοκεφάλους ἀρματωλοὺς· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦτο, ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν εἰς συνενόησιν μετὰ τοῦ μπιῦ τῆς Μάνης διὰ τοῦ λοχαγοῦ Ἰωάννου Λάμπη, ὅστις ἦτο ἀνὴρ πολυμαθῆς καὶ φίλος τοῦ Λιμπεράκη. Ὁ Λάμπης, ἐλθὼν εἰς τὸ Βραχώρι, ὅπου διέτριβεν ὁ μπιῦς, κατέδειξεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπιστίαν τῶν Τούρκων καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, ἐνούμενος μετὰ τῶν Ἐνετῶν.

Ὁ Γερακάρης ἠρνήθη τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῶν Ἐνετῶν καὶ ἐξήκολούθησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ ἐνεργῆ ὑπὲρ τῶν μουσουλμάνων. Ἀλλ' ἔπειτα, ἀφοῦ ἠττήθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν ἀρματωλῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀπέτυχε δὲ νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατέφυγε πλεον εἰς τοὺς Ἐνετούς, ὅτινες διὰ τοῦτο ὠνόμασαν αὐτὸν ἰππότην τοῦ ἀγίου Μάρκου, τῷ ἐχάρισαν σταυρὸν ἀδάμαντοκόλλητον καὶ τὸν διώρισαν τοπάρχην τῆς Ροῦμελῆς (1696). Τότε δὲ οἱ ἀρματωλοὶ αὐτῆς ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Λιμπεράκη, ὅστις, διελθὼν τὴν Φθιώτιδα καὶ τὴν Εὐρυτανίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ἐλεηλάτησεν ἀπανθρώπως τὴν Ἄρταν. Μετὰ δὲ τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως ταύτης, ὁ Γερακάρης, εἴτε ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, εἴτε θέλων νὰ θεραπεύσῃ ποδάγραν, ἣτις ἠνώχλει αὐτὸν μεγάλως, μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ὁ πολῦτροπος ἐκεῖνος ἀνὴρ.

Κύριλλος Λούκαρις.

Ὁ Κύριλλος ὑπῆρξεν εἰς τῶν περιφημοτάτων πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1572 ἐν Χανίοις ἢ ἐν Ἠρακλείῳ τῆς Κρήτης καὶ ὠνομάσθη κατὰ τὴν βάπτισιν Κωνσταντῖνος. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι του· ἔπειτα δὲ ἀπῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ ἐπιδοθῆ εἰς ἀνωτέρας σπουδὰς. Εἰδικώτερον δ' ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ καὶ ἐν Βενετίᾳ, ἀκού-

σας τούς ἐπίσημοτάτους διδασκάλους τῶν πόλεων ἐκείνων. Μετὰ δὲ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, ὁ Κωνσταντῖνος Λούκαρις περιῆλθεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Τέλος δέ, μετὰ μακρὰν περιοδείαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐκέθην μετέβη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἦτο πατριάρχης ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Μελέτιος Πηγάς. Ἐκεῖ δ' ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Κύριλλος καὶ μετὰ τινα καιρὸν ἐχειροτονήθη μητροπολίτης.

Ὁ Κύριλλος ὡς μητροπολίτης συνώδευσε τῷ 1595 τὸν πατριάρχην Μελέτιον, ὅστις μετέβαινεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς τοπορητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ διεκρίθη ἐκεῖ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ὁ Κύριλλος ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον, ἣτις εἶχε συγκροτηθῆ ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐν τῇ Λιθουανίᾳ τῆς Πολωνίας. Σκοπὸς τῆς συνόδου ἐκείνης ἦτο ἡ ἔνωσις τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς παπικῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχθη καὶ ὁ Κύριλλος μόλις διεσώθη ἐκ τοῦ καταδιωγμοῦ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μελετίου Πηγά, ὁ Κύριλλος ἐξελέχθη τῷ 1602 πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Ἀφοῦ δ' ἐπατριάρχευσεν εὐδοκίμως ἐπὶ δεκαεννέα ὅλα ἔτη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, προσεκλήθη τῷ 1621 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ ν' ἀναβῆ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον.

Ἡ πατριαρχία τοῦ Κυρίλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρξε πλήρης περιπετειῶν διὰ τὸ μῖσος, τὸ ὅποιον εἶχον κατ' αὐτοῦ οἱ Ἰησουῖται. Τέσσαρας φορές ἐξεθρονίσθη διὰ ποικίλων ἐνεργειῶν τῶν Ἰησουιτῶν καὶ διὰ μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πέντε φορές ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τέλος δὲ οἱ Ἰησουῖται ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των τῷ 1638, δαπανήσαντες μέγα χρηματικὸν ποσόν. Ὁ Κύριλλος, διαβληθεὶς εἰς τὴν Πύλην ὡς παρασκευαζῶν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ σουλτάνου, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τούρκοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἀτελέσωσι δημοσίᾳ τὴν θανατικὴν ἀπόφασιν, φοβούμενοι τὸ πλῆθος, ἐπέβιβασαν τὸν πρόμαχον τῆς ὀρθοδοξίας εἰς πλοῖον ὡς ν' ἀπέστειλλον αὐτὸν εἰς ἔξορίαν. Ἀλλ', ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, παρεδῶκαν τὸν

Κύριλλον εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημίων, οἵτινες ἐξετέλεσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τὴν 27 Ἰουνίου 1638.

Παναγιώτης Νικουσίος.

Ὁ Παναγιώτης Νικουσίος, ὁ μέγας διερμηνεύς, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1613 ἐκ γονέων ἀσήμεων. Ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τοῦ Μελετιίου Συρίγου τὴν ἑλληνικὴν, παρ' ἄλλων δὲ διδασκάλων τὴν περσικὴν, τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν. Μετὰ δὲ τὴν ἐκμάθησιν τῶν γλωσσῶν τούτων, ὁ Νικουσίος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔμαθεν ἐν τῷ Παταβίῳ τὴν λατινικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Τοσοῦτον δὲ εὐδοκίμησεν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον κλάδον, ὥστε ἐκτὸς τῆς μεγάλης τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἀπέλαυεν ὡς ἀστρονόμος παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ἰθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὡς προγινώσκων τὰ μέλλοντα.

Ὁ Νικουσίος, ἐπανελθὼν ἐκ Παταβίου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διωρίσθη διερμηνεύς τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας, ἐπειτα δὲ καὶ τῆς Πύλης. Τὰ διπλᾶ δὲ ταῦτα καθήκοντα ἐξετέλεσε μετὰ μεγάλης δεξιότητος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1666 περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν τουρκικὴν ὑπηρεσίαν καὶ μετὰ τρία ἔτη προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ μεγάλου διερμηνέως. Ὁ Νικουσίος, διατελὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτάνου, δὲν ἔλησμονεῖ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ. Ὁφείλησε πολυειδῶς τοὺς ὁμογενεῖς του Ἕλληνας καὶ ἀνεδείχθη ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, κατωρθώσας ν' ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτὴν οἱ ἅγιοι τόποι τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπέθανε δὲ ὁ Παναγιώτης Νικουσίος τῷ 1673 καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεομήτορος, τῇ κειμένη ἐν τῇ Χάλκῃ.

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1636 ἐκ γονέων πλουσίων, τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Ῥωξάνδρας Ἀφού ὃ' ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Φαναρίου, τὸ ὁποῖον εἶνε συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὅπου τῷ 1662 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν του ὁ Ἀλέ-

Ξανδρος επέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Φαναρίου, μετερχόμενος συγχρόνως καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπεθύμει ἀνώτερον ἐπέγγελμα, ἤρχισε νὰ μανθάνῃ ξένας γλώσσας. Ἀφοῦ δ' ἐξέμαθεν, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, τὰς ὁποίας ἤδη ἐγίνωσκε, τὴν τουρκικὴν, τὴν περσικὴν, τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, παρέλαβεν αὐτὸν ὁ Παναγιώτης Νικουσίος ὡς γραμματεῖα μυστικὸν καὶ ὡς μεταφραστὴν (1671).

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Νικουσίου, ὁ Μαυροκορδάτος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀχμέτ Κιουπριλῆ μέγας διερμηνεὺς τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας τῷ 1673. Μετ' οὗ πολὺ δὲ ὠνόμασεν αὐτὸν τὸ πατριαρχεῖον καὶ μέγαν λογοθέτην. Ὁ Μαυροκορδάτος διεχειρίσθη τὸ περισπούδαστον ἐκεῖνο ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ μεγάλης δεξιότητος. Ἀλλὰ τῷ 1684, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀφοῦ δὲ ἀπεφυλακίσθη μετὰ ἓν ἔτος, διωρίσθη πάλιν μέγας διερμηνεὺς. Ὡς τοιοῦτος ὑπέγραφε τὴν συνθήκην, ἣ ὁποία συνωμολογήθη τῷ 1698 ἐν Καρλοβιτσιῷ μεταξύ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας καὶ τόσον εὐχαρίστησε τὰ δύο ἐκεῖνα ἔθνη, ὥστε ὁ μὲν σουλτάνος ἐτίμησε τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἀξιώματος, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὠνόμασεν αὐτὸν κόμιστα τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μαυροκορδάτος ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου τῷ 1709 εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα τριῶν, διατάξας νὰ γένωσι τὰ τῆς κηδείας του ἄνευ πολυτελείας καὶ θορύβου.

Διονύσιος ὁ Τρίκκης.

Ὁ ἀείμνηστος Διονύσιος ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Τρίκκης τῆς Θεσσαλίας ἐν ἀρχῇ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος. Ἀλλ' ἐκεῖθεν ἐξεδιώχθη τῷ 1611 ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης, ὅτι δῆθεν ἠργυρολόγει καὶ μετῆρχετο τὸν μάντιν καὶ τὸν προφήτην ἐν τῇ ἐπισκοπῇ του. Τότε δὲ μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐστάλη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας εἰς τὴν Ἠπειρον, διὰ νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὸν λαὸν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀφοῦ δ' ἐγκατέστη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου Διχούνη ὡς ἀπλοῦς μοναχός,

ἤρχισε νὰ παρασκευάζῃ τὴν μελετωμένην ἐπανάστασιν, περιερχόμενος τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις.

Ὅθεν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1612 ὁ φιλελεύθερος ἱεράρχης, συλλέξας ὀκτακοσίους περίπου χωρικούς καὶ ὀπλίσας αὐτούς κατὰ τὸ πλείστον διὰ ποιμενικῶν βάρδων, ἕνεκα ἑλλείψεως ὀπλων, ἐξῆλθε μετ' αὐτῶν ἐκ τῆς μονῆς καὶ πρῶτον μὲν διεσκορπίσε τοὺς Τούρκους τῶν παρακειμένων χωρίων, ἔπειτα δὲ νύκτα τινὰ εἰσήλασεν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Σφάζας δὲ πολλοὺς τῶν Τούρκων, προσέβαλε καὶ αὐτὸ τὸ μέγαρον τοῦ διοικητοῦ Ὁσμάν πασσᾶ. Ἄλλ' ὕστερον, καταπολημηθεὶς ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων, οὔτινες συνῆλθον εἰς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ πρώτου τρόμου, ἔφυγεν ἐκ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐκρύφθη εἰς σπηλαιὸν τι. Ἐκεῖ δὲ μετ' ὀλίγον ἀνεκαλύφθη καὶ, συλληφθεὶς, ὠδηγήθη δέσμιος εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου παρεδόθη εἰς τὴν τουργικὴν ἀρχὴν καὶ ἐξεδάρη ζῶν.

Δασκαλογιάννης ἢ Ἰωάννης Δασκαλάκης.

Ὁ Δασκαλογιάννης, ὁ κινήσας τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἀνωπόλει τῶν Σφακιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο εἰς τῶν ἐξοχωτάτων καὶ νοσημονεστάτων καὶ πλουσιωτάτων τῆς Κρήτης, ἀπῆλθε χάριν μαθήσεως εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖ δ' ἔκοψεν, ὡς λέγεται, ἴδιον χρυσοῦν νόμισμα, τὸ ὅποιον μέχρι τοῦδε φέρουσιν αἱ Σφακιαναὶ γυναῖκες ὡς κόσμημα. Ἀφοῦ δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κρήτην, παρεκινήθη τῷ 1766 ὑπὸ Ῥώσων ἀπεσταλμένων νὰ κινήσῃ τοὺς Κρήτας εἰς ἐπανάστασιν. Ὁ Δασκαλογιάννης λοιπὸν ἐνήργησε δραστηρίως, ἐπρομηθεύθη δι' ἰδίων χρημάτων ὄπλα καὶ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1770 ὑψώσεν ἐν τῇ Ἀνωπόλει τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπειτα δέ, κηρυχθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς αὐτῆς, παρήγγειλεν εἰς τὸν πασσᾶν τοῦ Ἡρακλείου νὰ παραδώσῃ τὰς κλεῖδας τοῦ φρουρίου. Περιμένων τὴν βοήθειαν, τὴν ὅποιαν οἱ Ῥῶσοι ἀπεσταλμένοι τῷ εἶχον ὑποσχεθῆ, κατέλαβε θέσεις τινὰς ἐπικαίρους καὶ προσεκάλει ἐκεῖθεν τοὺς χριστιανούς τῆς Κυδωνίας, τοῦ Ἀποκορώνου, καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ὁ Ῥώσσιος στόλος, ὅστις τότε ἦτο εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσσηνίας, ἀντὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Κρήτην, ἐπλευσε πρὸς τὴν

τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἀφῆκεν οὕτω τοὺς Κρήτας εἰς τὴν τύχην αὐτῶν.

Τότε λοιπὸν ὁ μέγας τουρκικὸς στρατὸς προσέβαλε τοὺς εὐαριθμοὺς Σφακιανούς, οἵτινες ἐστρατοπέδευον ἐν τῇ Κράτῃ, καί, νικήσας αὐτοὺς μετὰ ἥρωικὴν ἀντίστασιν, εἰσῆλθεν εἰς τὰ Σφακιᾶ τὴν 25 Ἀπριλίου. Οἱ ἐπαναστάται μετὰ πολλὰς ἄλλας μάχας, μὴ δυνάμενοι ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ὄρμην τοῦ ἐχθροῦ, διεσκοπίσθησαν εἰς τὰ ὄρη. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μουσουλμᾶνοι ἠγμκλώτισαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδια αὐτῶν, ἔκαυσαν τὴν Ἀνώπολιν καὶ ἐπροχώρησαν καιόντες καὶ λεηλατοῦντες μέχρι τῆς Ἀγίας Ρούμελης. Ὁ Δασκαλογιάννης, βλέπων ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλπίς ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως, παρεδόθη εἰς τὸν πασσᾶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν ἀμνηστίας. Ἄλλ' ἡ ὑπόσχεσις αὕτη δὲν ἐτηρήθη καὶ ὁ Δασκαλογιάννης ὑπέστη ἐν Ἡρακλείῳ τὸν μαρτυρικώτατον τῶν θανάτων, ἐκδάρεις ζῶν διὰ πυροπετρῶν. Τότε δὲ οἱ ἐπιζήσαντες Σφακιανοὶ ὑπέκυψαν εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ χαρατσίου, ἧτοι τοῦ κεφαλικοῦ φόρου.

Ῥήγας ὁ Φεραῖος ἢ Βελενστιλῆς.

Ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη τῷ 1757 ἐν ταῖς ἀρχαίαις Φεραῖς, ἧτοι τῷ σημερινῷ Βελεστίνῳ τῆς Θεσσαλίας. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐπαίδευσεν ἐν Ζαγορᾷ παρὰ τοῦ σχολάρχου Κωνσταντίνου, ὅστις κατ' ἐξοχὴν ἐκαλεῖτο λογιώτατος. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς ὁ Ῥήγας ἐν τῷ χωρίῳ Κισσῷ καὶ διὰ τῆς εὐφρίας του ἀνεδείχθη πολὺ ἀνώτερος τοῦ διδασκάλου. Ἀλλὰ δὲν μετῆλθεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα· διότι, ὡς φιλελεύθερος, δὲν ἠδύνατο νὰ συζῆ μετὰ τῶν Τούρκων τῆς Θεσσαλίας. Ὄθεν ὁ Ῥήγας ἀπῆλθεν εἰς τὴν Δακίαν, ἧτις τότε ἦτο τὸ μόνον καταφύγιον τῶν λογίων καὶ ἐλευθεροφρόνων Ἑλλήνων. Ἀφοῦ δὲ ἤκουσεν ἐν Βουκουρεστίῳ ἀνώτερα μαθήματα, τόσον διεφημίσθη ὡς λόγιος, ὥστε τὸ 1786 διορίσθη γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Νικολάου Μαυρογένους. Ἄλλ' ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἧτις ἐξεράγη μετὰ τρία ἔτη (1789), ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν τόσῃν ἰσχυρᾷ ἐντύπωσιν,

ὄσπν ἄλλοτε εἶχε προζενήσει εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου.

Ἐκτοτε ὁ φιλόπατρις Ῥήγας συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ εἰργάσθῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετὰ θαυμαστῆς δραστηριότητος. Ἰδρυσε συνωμοτικὴν ἐταιρείαν καὶ ἰκατέστησε μέλη αὐτῆς κλέφτας, ἀρματωλοὺς, ἀρχιερεῖς προεστῶτας τῆς Ἑλλάδος, ἐμπόρους πλουσίους, τὸν περιφημον μπέυν τοῦ Βιδινίου τῆς Βουλγαρίας Πασβάνογλου καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς Τούρκους καὶ Ἀλβανούς. Ἐχάραξεν ἰδιοχείρως τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἰς δώδεκα μεγάλα φύλλα· καὶ τέλος συνέταξε στρατιωτικὸν ἐγκόλπιον, πολιτικὸν κανονισμὸν πρόσκαιρον καὶ ὕμνους θευρίους, διὰ νὰ φωτίσῃ περισσύτερον τὸ πνεῦμα τῶν ὁμογενῶν του καὶ ἐξάψῃ τὸ φρόνημα αὐτῶν.

Τῷ 1796 ὁ Ῥήγας μετέβη εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ ἐκδώσῃ διὰ τοῦ τύπου τὰ συγγράμματά του. Ἐκεῖ δ' ἔμαθεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ναπολέων Βοναπάρτης κατέλυσε τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν καὶ ἐκήρυττεν ὅτι θὰ καταλύσῃ καὶ τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ ὅτι θ' ἀνεγείρῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ νέον ἑλληνικὸν βασιλείον. Ὁ Ῥήγας, ἐλπίζων εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ διὰ Τεργέστης εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ ν' ἀρχίσῃ ἐκεῖθεν τὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλ' ὅτ' ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τῆς φιλοτουρκοῦ Αὐστρίας μετὰ ἑπτὰ ἄλλων Ἑλλήνων τὸν Νοέμβριον τοῦ 1797. Οἱ συλληφθέντες ἀνεκρίθησαν καὶ ἔπειτα παρεδόθησαν εἰς τὸν πασσᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Ἡ πρώτη ἀπόφασις ἦτο νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώσθη ὅτι ὁ μπέυν τοῦ Βιδινίου εἶχε καταλάβει πάσας τὰς ὁδοὺς, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἐταῖρόν του Ῥήγαν, ἐκρίθη ἀσφαλέστερον νὰ θανατωθῶσιν εἰς τὸ Βελιγράδιον. Τὴν ἄνοιξιν λοιπὸν τοῦ 1798 ὁ Ῥήγας καὶ οἱ ἑπτὰ ἐταῖροι αὐτοῦ ἐστραγγαλίσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς πόλεως ἐκείνης. Οἱ δ' ἐλευθεροὶ Ἕλληνες, τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἠθνομάρτυρος Ῥήγα, ἔστησαν τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ τῷ 1871 παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1726 ἐκ γονέων, οἱ ὅποιοι ἀνήκον εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐπειδὴ δ' ἔθραυμάζετο διὰ τὴν πολυμαθειαν, τὴν μεγάλην φρόνησιν καὶ τὴν πολιτικὴν δεξιότητα, διορίσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῷ 1774 μέγας διερμηνεὺς τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἄν καὶ διέμενεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο τριάκοντα πέντε μόνον ἡμέρας, ἐν τούτοις ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα σπουδαιότατην ὑπηρεσίαν. Ὁ σουλτάνος εἶχε ἀποφασίσει τότε νὰ διατάξῃ τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς εὕρισκομένους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ Σπυραῖ Ἑλλάδι, νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας, οἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσῃ διὰ βωσσικῆς ἐνεργείας καὶ εἶχον ἠττηθῆ ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Ἕλληνισμὸς ἐκινδύνευεν, ὁ Ὑψηλάντης ἔσωσεν αὐτόν. Οὗτος, ἔχων βοηθὸν καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, ἔπεισε τὸν σουλτάνον νὰ μεταβάλλῃ γνώμην καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθησαν ἄπειροι κεφαλαὶ ἀπὸ τῆς σπάθης τῶν δημίων.

Μετὰ δὲ τὴν σωτήριον ταύτην ὑπηρεσίαν, ὁ Ὑψηλάντης διορίσθη ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας καὶ ἀνεδείχθη λίαν φιλόπατρις. Ἀπήλλαξε τοὺς ὑπηκόους του ἐκ τῶν πιέσεων, τὰς ὁποίας ὑπέφερον ἕως τότε ἐπροστάτευσε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν πτωχείαν, ἰδρύσας πάμπολλα σχολεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα· καὶ τέλος συνέστησε μόνιμον στρατὸν ἐκ λόχων ἐξήκοντα, τῶν ὁποίων οἱ μὲν πενήκοντα ὀκτὼ ἐσχματίζοντο ἐξ Ἑλλήνων μόνον, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ἐκ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Ὑψηλάντης περιέπεσε εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου· διότι οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Δημήτριος, ἠθέλησαν μετὰ τινῶν Ἑλλήνων ἀξιοματικῶν νὰ ὑψώσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ προτροπὴν τῆς Ῥωσσίας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐγνώσθη ἐγκαίρως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ μὲν Κωνσταντῖνος καὶ Δημήτριος ἐδραπέτευσαν εἰς τὴν τὴν Τρανσυλθανίαν, ὁ δὲ φιλόπατρις ἡγεμὼν ἔστειλεν εἰς τὴν Πύλην τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτόν. Ἀλλὰ τοιαύτη δικαιολόγησις δὲν ἦθε-

λε σώσει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἂν ὁ μέγας βεζύρης δὲν συνηγόρει ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνθέρμως παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ Πύλη ἐξετίμα πολὺ τὴν ἱκανότητα τοῦ Ὑψηλάντου, διώρισεν αὐτὸν πάλιν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας τῷ 1796. Ὁ Ὑψηλάντης καὶ τότε ἐκυβέρνησε τὴν χώραν πατρικῶς, ἀλλ' ἤναγκάσθη μετὰ δύο ἔτη νὰ παραιτηθῇ τὸν βλαχικὸν θρόνον καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔζη ὡς ἰδιώτης. Τότε δὲ προσε- κλήθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ὁ σουλτάνος ἐξέλαβε τὸν Κωνσταντῖνον ὡς συνηνοούμενον μετὰ τῶν Ῥώσσιων καὶ ἐπομένως διέταξε τὴν φυλάκισιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὁ γέρον Ὑψηλάντης ἐφυλακίσθη, ἐβασανίσθη πολυειδῶς καὶ ἐπὶ τέλους ἐκατατομήθη τῷ 1807, ἡ δὲ περιουσία αὐτοῦ, ἥτις ἀνήρχετο εἰς πέντε ἑκατομμύρια γροσίων, ἤρπάγη καὶ κατετέθη εἰς τὸ σουλτανικὸν ταμεῖον. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυμαθεστάτων καὶ μεγαλοφροεστάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡγεμονεύων ἐν Βλαχίᾳ, ἐξέδωκε κώδικα, τὸν ὁποῖον συνέλεξε κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν νόμων καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ κατέστησε τοιοῦτοτρόπως τὸ Βουκουρέστιον ἀληθινὴν ἑδραν τῶν γραμμάτων.

Λάμπρος Κατσώνης.

Ὁ Λάμπρος, ὁ πολυθρύλητος θαλασσομάχος, ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ περὶ τὸ 1752. Ἐπειδὴ δὲ τῷ 1769 ἐδιώχθη ἐκ τῆς πατρίδος του, μετέβη εἰς τὸ Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον οἱ Ῥῶσοι εἶχον ἐκλέξει ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ κατετάχθη εἰς τὸ λεγόμενον σῶμα τῶν κυνηγῶν. Μετὰ τοῦ σώματος τούτου ἐπολέμησε κατὰ τῶν μουσουλμάνων καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1774 καὶ διέπρεψεν εἰς πολλὰς μάχας. Ἀφοῦ δὲ συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας τῷ 1774, ὁ Κατσώνης ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κριμαίαν καὶ κατόκησεν εἰς τὴν κώμην Γενι-Καλέ, ἡ ὁποία εἶχε παραχωρηθῆ ὑπὸ τῶν Ῥώσσιων εἰς τοὺς Ἕλληνας. Διαμένων δ' ἐκεῖ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἑλληνικὸν τάγμα, τὸ ὁποῖον ἰδρύ-

θη τότε υπό τῆς αὐτοκρατείας τῆς Ῥωσσίας Αἰκατερίνης Β'.

Ὁ Λάμπρος ὡς ἀξιωματικὸς ἠκολούθησε τὸν πρίγκιπα Ποτεμκίνον εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Περσίας. Ἐπειδὴ δὲ ἠρίστευεν ἐν αὐτῷ, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Ὅτε δ' ἐξερράγη νέος πόλεμος μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, μετέβη εἰς τὴν Τεργέστην τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1788 καὶ ἠγόρασε δι' ἐράνων τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τρεῖς πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ὀνόμασεν « Ἀθηνᾶν τῆς Ἀρκτου ». Ἀφοῦ δ' ἐξώπλισεν αὐτά, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Τεργέστης εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν τουρκικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα συνήντα κατὰ τὸν πλοῦν. Ἀφοῦ δὲ συνέλαβε ἐξ αὐτῶν δώδεκα, ἔπλευσε μετ' αὐτῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Λυκίας, ὅπου ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον τοῦ Καστελλορρίζου καὶ ἐκρήμνισεν αὐτὸ ἐκ θεμελίων.

Τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἐπροξένησαν μεγάλην ταραχὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὅθεν ὁ τουρκικὸς στόλος ἔσπευσε τὸν Αὐγούστον νὰ καταδιώξῃ τὸν τολμηρὸν ἐκείνον θαλασσομάχον. Συνήντησε τὸν Λάμπρον παρὰ τὴν Κάρπαθον καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν μεγάλην καὶ πολύωρον ναυμαχίαν, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β', ἅμα ἔμαθε τὴν νίκην ταύτην τοῦ Λάμπρου, ἐπροβίβασεν αὐτὸν εἰς ὑποχιλιάρχον καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ὀνομάσῃ τὴν ναυτικὴν του μοῖραν « στόλον τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας ».

Ὁ Λάμπρος, ὡς ὑποχιλιάρχος, συνεπλάκη πάλιν πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον παρὰ τὸ Δυρράχιον τὴν 15 Ἀπριλίου 1789 καὶ ἐνίκησεν αὐτόν. Τὴν ἐπιούσαν κατέστρεψε τοὺς προμαχῶνας τοῦ Δυρραχίου διὰ τῶν τηλεβόλων καὶ διεσκόρπισε δώδεκα χιλιάδας Ἀλβανῶν, οἵτινες ἦσαν ἐκεῖ συνηθροισμένοι. Ἐπειτα δ' ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν καὶ ἔφθασε νικητὴς καὶ τροπαιούχος μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου. Τέλος δὲ προσωρμίσθη εἰς τὴν Κέα, φέρων καὶ ἑπτὰ ἐχθρικά πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχε συλλάβει. Ὁ δὲ σουλτάνος, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἡσυχίαν διὰ τὰ γινόμενα, ἔγραψε πρὸς τὸν Λάμπρον καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν μεθ' ὄρκου ὅτι, ἐὰν παύσῃ τὰς ἐπιθέσεις του, θέλει συγχωρήσει καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του καὶ θέλει χαρίσει μίαν τῶν νήσων τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, ὁποῖαν ἤθελεν ἐκλέξει αὐτός, διὰ νὰ γείνη ἡγεμὼν αὐτῆς ἀφορολόγητος. Ἀλλ' ὁ

ήρωος τῆς Λεβαδείας δὲν κατεδέχθη οὐδὲ ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸν σουλ-
τάνου καὶ ἐπομένως ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Μεταξὺ Μυκόνου καὶ
Σύρου συνήντησε τὸν τουρκικὸν στόλον, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ δεκαο-
κτῶ μεγάλων πλοίων, καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν πάλιν εἰς φυγὴν μετὰ τριῶ-
ρον ναυμαχίαν, πληγώσας καὶ αὐτὸν τὸν ναύαρχον εἰς τὴν σιαγόνα.
Μετὰ δὲ τὴν νίκην ἐκείνην ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κέα καὶ ἐπιδιώρθωσε
τὰ πλοῖά του. Ἐπειτα δ' ἐξηκολούθησε νὰ διαπλῆ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ
Ἴόνιον πέλαγος καὶ κατέστη ὁ τρόμος τῶν Τούρκων ἐν τῇ Μεσογείῳ.

Ὁ Λάμπρος τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 1790 παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ
τὸν διάσημον ἀρματωλὸν τῆς Ρούμελης Ἀνδρίτσον μετὰ πεντακο-
σίων κλεφτῶν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Τένεδον. Ἀφοῦ δὲ ἀπέστειλε ἐκείθεν
πλοῖα τινα πρὸς λαφυραγωγίαν, ἐπλευσεν αὐτὸς μετὰ ἑννέα πλοίων
εἰς τὴν Κέα, ὅπου κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἐμελλόν νὰ ἔλθωσι καὶ τὰ
ἀποσταλέντα. Ἐν ᾧ δ' ἐναυλόχει ἐν τῇ Κέῳ, ἔμαθεν ὅτι ἐπῆρχοντο
κατ' αὐτοῦ δύο στόλοι, ὁ μὲν εἰς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ
ἄλλος ἐκ τοῦ Ἀλγερίου. Ἐν τούτοις ὁ Κατσώνης δὲν εἰδίστασε νὰ
ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος τῆς Κέας μετὰ τῶν ἑννέα πλοίων του καὶ νὰ ναυ-
μαχήσῃ κατὰ τῶν δύο ἐκείνων στόλων, οἵτινες ἠρίθμουν τριάκοντα
καὶ ἑπτὰ μεγάλα πλοῖα. Ἡ ναυμαχία ἐκείνη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέ-
ρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἔτρεψε τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους δις ἢ τρίς εἰς
φυγὴν καὶ τοὺς ἔβλαψε μεγάλως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠττήθη ὑπὸ τοῦ
ἀριθμοῦ καὶ ἀπώλεσε τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων του. Ἐπειτα δέ,
καύσας καὶ τὸ περίφημον πλοῖόν του τὴν « Ἀθηναίαν τῆς Ἀρκτοῦ »,
διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἐπέβη εἰς τὸ πλοῖον
τοῦ συντρόφου του Κωνσταντίνου Παταρακῆ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Μή-
λον. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, μαθοῦσα ταῦτα, ἐπροβίβασε
τὸν Λάμπρον εἰς χιλιάρχον καὶ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν
παράσημον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ δὲ ἥρωος τῆς Λεβαδείας δὲν ἀπέβηκε τὸ θάρρος ἐκ τοῦ ἀτυ-
χήματος ἐκείνου διὰ τοῦτο ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἰθάκην καί, ἀφοῦ ἐκεῖ
ἐξώπλισε στόλον ἐξ εἰκοσιτεσσάρων πλοίων, διενεχθή ὄχι μόνον νὰ
καταστρέψῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, ἀλλὰ καὶ νὰ διαπλεύσῃ καὶ αὐτὸν
τὸν Ἑλλήσποντον, Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξύ συνωμολογήθη ἰκτά-
μνος ἀνακωχὴ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ὁ Λάμπρος ἠναγκά-

σθη νὰ παύσῃ τὰς ἐπιδρομὰς του. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐστενοχωρεῖτο μεγάλως διὰ τὴν ἀπραξίαν, ἐσκέφθη νὰ παρασκευάσῃ γενικὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦλθε τὸν Μάρτιον τοῦ 1791 εἰς τὸ Πορτοκάγιο τοῦ Ταινάρου καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο, συνεννοούμενος μετὰ τῶν Μανιατῶν περὶ κοινῆς ἐνεργείας καὶ μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας περὶ χρηματικῆς βοήθειας. Ἄλλ' ἢ Ῥωσσία ὄχι μόνον δὲν ἔδωκε ταιαύτην βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ συνωμολόγησε μετὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1792 εἰρήνην ἐν τῷ Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Λάμπρος, μετὰ τὴν ἐν Ἰασίῳ συνθήκην, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ῥώσσου στρατηγοῦ Ταμάρρα νὰ παύσῃ πλέον τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Οὗτος δὲ ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς : « Ἄν ἡ αὐτοκρατορίσσα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην τῆς, ὁ Κατσώνης δὲν συνωμολόγησεν ἀκόμη τὴν ἰδικὴν του ». Καὶ ἀμέσως ἐξέδωκεν ἔντονον διαμαρτυρίαν ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας, ἣτις παρέβλεψε τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ συνθήκῃ, καὶ διεκήρυξεν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον, μέχρις οὐ λάβωσι τὰ δίκαιά των. Τὸν Μαῖον λοιπὸν τοῦ ἔτους ἐκείνου παρέλαβε πάλιν τὸν Ἀνδρῖτσον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Πορτοκάγιο τῆς Μάνης, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐκεῖθεν τὰς ἐπιδρομὰς του. Ἐκεῖ δὲ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἐβοηθεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ἀντίστη γενναίως, ἀλλὰ, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ μπεῦ τῆς Μάνης Τζανέτου Γρηγοράκη, τὸν ὁποῖον ἡ Πύλη κατέστησε ὑπεύθυνον διὰ τὰ ἐν αὐτῇ γινόμενα, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ Ἀνδρῖτσου. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρῖτσος διέβη εἰς τὴν Ρούμελην μετὰ τῶν περισθεθέντων κλεφτῶν του, διελθὼν ἠρωικῶς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κατσώνης ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, μνησικακοῦσα διὰ τὴν διαμαρτυρίαν, δὲν ὑπεδέχθη τὸν Λάμπρον, ὡς ἔπρεπεν, ἀλλ' ὁ διάδοχος αὐτῆς Παῦλος Α', ἐκτιμῶν τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ἐπαξίως, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν μέγα χρηματικὸν ποσόν. Ἐπειτα δὲ ὁ Λάμπρος, ζητήσας καὶ λαβὼν τὴν ἄφεσιν του ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἦλθεν εἰς τὴν Κριμαίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1804 εἰς ἡλικίαν πενήντα δύο ἐτῶν.

Ζαχαριᾶς.

Ὁ Ζαχαριᾶς ἦτο περίφημος ἄρματωλός καὶ κλέφτης τῆς Λακεδαιμόνος, γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῆς Μπαμπίτσα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Τὸ πρῶτον ἐτάχθη ὡς μισθοφόρος τοῦ ἰσχυροῦ Τούρκου Μεχμέτμπεῦ καὶ ἐπέδειξεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐκείνῃ μεγάλην δεξιότητα περὶ τὰ ὄπλα καὶ ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ ταχύτατος εἰς τοὺς πόδας, προέτεινε ποτε εἰς τὸν κύριόν του νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὸν πολεμικὸν αὐτοῦ ἵππον εἰς δρόμον· καὶ ἂν μὲν ὁ μπεῦς, ἱππεύων, ἤθελε καταφθάσει αὐτόν, νὰ τὸν ἀποκεφαλίξῃ, ἄλλως δὲ νὰ τῷ χαρίξῃ ὡραῖόν τι ὄπλον, τὸν σαρμᾶν. Ὁ Ζαχαριᾶς ἐνίκησεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκείνον καὶ ὁ μπεῦς τῷ ἔδωκεν ὄχι μόνον τὸν σαρμᾶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀσημένια πιστόλιά του καὶ χρήματα πολλά.

Λέγεται δὲ ὅτι ὁ μπεῦς τοσοῦτον ἐθαύμασε τὴν λεβεντιὰν τοῦ μισθοφόρου του, ὥστε τῷ εἶπεν «Ὑπαγε, Ζαχαριᾶ, νὰ γείνης κλέφτης· διότι δὲν σοῦ ἀρμόζει νὰ διατελῆς μισθοφόρος, ἀφοῦ εἶσαι τοιοῦτος λεβέντης». Ὁ Ζαχαριᾶς, ἀποχαριετίσας τὸν μπεῦν καὶ εὐχαριστήσας αὐτόν, μετέβη εἰς τὸ ἐν Μάνῃ Σκουφομύτη καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ πύργους, τῶν ὑποίων τὰ ἐρείπια σώζονται ἀκόμη ὑπὸ τὸ ὄνομα «τοῦ Ζαχαριᾶ τὰ χαλάσματα». Ἀπὸ τούτων δὲ ὀρμώμενος, ἐπολέμει διαρκῶς ἐναντίον τῶν Τούρκων· καὶ πότε μὲν ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ἐμισθοδοτεῖτο ὑπ' αὐτῆς ὡς ἄρματωλός, πότε δὲ ἀπεστάτει ἀπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἐπάλαιε πρὸς αὐτούς ὡς κλέφτης ἡρωικῶς. Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Λάμπρου Κατσώνη τῷ 1792, ὁ Ζαχαριᾶς συνώδευσε μετὰ τῶν παλληκαριῶν του τὸν Ἀνδρῆτσον ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου, ἀνδραγαθήσας καθ' ὁδὸν ἐπανειλημμένως. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἀπέθανεν ὁ περίφημος ἐκείνος κλέφτης καὶ ἄρματωλός, δολοφονηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Βουροῦσι τῆς δυτικῆς Λακωνίας.

Φῶτος Τζαδέλλας.

Ὁ Φῶτος ἦτο υἱὸς τοῦ περιφήμου ὀπλαρχηγοῦ Λάμπρου Τζαδέλλα καὶ τῆς ἡρώιδος Μόσχως, γεννηθεὶς ἐν Σουλίῳ. Τῷ 1792

συνελήφθη αὐτός καὶ ὁ πατήρ του διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀπήχθησαν ἀμφότεροι δέσμοι εἰς τὰ Ἰωάννινα. Τότε ὁ Ἀλῆ πασσᾶς προέτεινε εἰς τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν λαμπρὰς ἀμοιβὰς καὶ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς διοικητοῦ τῆς Ἀλβανίας, ἂν ἔστεργε νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Σουλίου. Ὁ Τζαβέλλας ἀπήντησεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ζητούμενον, ἂν ἐπέτρεπετο εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς πατριώτας του. Ὁ πασσᾶς συνήνεσεν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐκράτησεν ὡς ὄμηρον τὸν Φῶτον. Οὕτω λοιπὸν ὁ Λάμπρος ἀπελύθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου. Ἀντὶ ὅμως νὰ παρακινήσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν πασσᾶν, παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ ἐκδικηθῶσιν αὐτόν, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι τὸν υἱὸν του.

Ὁ δὲ Ἀλῆς, ἅμα ἔμαθε τοῦτο, διέταξε τὸν υἱὸν του Βελῆν νὰ ψήσῃ ζωντανὸν τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ πατρὸς του. Ὁ Βελῆς ἀνήγγειλεν εἰς αὐτόν τὴν φοβερὰν ἐκείνην διαταγὴν. Ἀλλ' ὁ Φῶτος ἀπήντησεν ὅτι δὲν φοβείται τὸν θάνατον· διότι ὁ πατήρ του θὰ τὸν ἐκδικήσῃ μίαν ἡμέραν. Ἡ ἥρωικὴ αὐτῆ ἀπάντησις ἐπίσειε τὸν Ἀλῆ πασσᾶν νὰ μὴ προβῇ εἰς τὸν φόνον τοῦ γενναίου Σουλιώτου. Ἀλλ' ὁ πασσᾶς, ἀγανακτῶν διὰ τὸν δόλον τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα, ἐστράτευσε μετὰ ὀκτὼ χιλιάδων Ἀλβανῶν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἦσαν χίλιοι τριακόσιοι, καὶ ἐβίασεν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Ἐκεῖ δὲ οἱ Σουλιῶται ἐπολέμησαν ἐπὶ δέκα ὥρας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς Ἀλβανούς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Σούλι. Μετ' ὀλίγα ὅμως λεπτὰ τῆς ὥρας ἡ χαρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ μετεβλήθη εἰς λύπην καὶ τρόμον· διότι αἱ γυναῖκες τῶν Σουλιωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς μητρὸς τοῦ Φῶτου Μόσχως ὤρμησαν, ὡς ἄλλαι Ἀμαζόνες, κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, μὲ ἀπόφασιν ἢ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα των, ἢ ν' ἀποθάνωσιν ἐλευθεραί. Οἱ Ἀλβανοὶ, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ὄρμην τῶν Ἀμαζόνων τούτων, ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔφευγον δρομαίοι. Ὡστε ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Ἰωάννινα κατεσπευσμένως καὶ ἐπρότεινε εἰς τοὺς νικητὰς εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη νὰ κάμῃ πολλὰς παραχωρήσεις εἰς αὐτοὺς καὶ ν' ἀπολύσῃ καὶ τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν.

Ὁ Φῶτος, ἀπολυθείς, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν πατρικόν του οἶκον, ἀλλ' ὁ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων, βαρέως φέρων τὴν ἥτταν ἐπολιόρ- κησε τὸ Σοῦλι μετὰ δέκα χιλιάδων Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων τὸν Ἰού- νιον τοῦ 1800. Τότε ὅμως ἦτο ἀρχηγός τῶν Σουλιωτῶν ὁ Φῶτος Τζαβέλλας, ὅστις εἶχεν ἤδη ὀρκισθῆ ὄρκον αἰωνίας ἐχθρας κατὰ τῶν μουσουλμάνων, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σπαθὶ πάντες οἱ συμπολιταὶ του ὠρκίζοντο. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιθέσεις τῶν πολιορκητῶν πᾶσαι ἀπε- κρούοντο, ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλλῃ τὴν πολιορκίαν εἰς ἀποκλεισμόν. Πρὸς τοῦτο κατεσκευάσε πύργους ὄχυρους κατὰ τὰς διεξόδους τῶν ὀρέων καὶ ἠρήμωσε τὰ περίξ τοῦ Σουλίου, διὰ νὰ κατα- στήσῃ τὴν προμήθειαν τῶν τροφίμων ἀδύνατον εἰς τοὺς Σουλιώτας. Συγχρόνως δ' ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τοὺς γείτονας πασσάδας καὶ μπέυδᾶς, Ἐκ τούτων ὁ πασσᾶς τοῦ Βεραιτίου Ἰμπραϊμης προσέβαλε τὸ Κουρίλον, τὸ ὁποῖον ἦτο θέσις ὄχυρά καὶ ἀπέιχεν ἀπὸ τοῦ Σου- λίου τέσσαρα μίλια. Ἀλλ' ὁ Φῶτος ἔδραμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ ἀπέκρουσε τὸν ἐχθρὸν μετὰ μεγάλης ζημίας.

Ὁ χαιμῶν ἤγγιζε καὶ τὸ Σοῦλι δὲν εἶχεν ἀκόμη ὑποταχθῆ. Τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον ἐμάστιζε πείνα καὶ ἀσθένεια, οἱ δὲ μπέυδες τῆς Παραμυθίας καὶ τοῦ Μαργαριτίου ἤρχισαν νὰ συμπαθῶσι πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου ὁ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἠναγκάσθη νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Φῶτον εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ στείλῃ εἰς αὐτὸν εἰκοσιτέσσαρας ἡμέρους. Ὁ Φῶτος ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διότι καὶ οἱ Σουλιῶται ἐπάσχον τὰ πανθὲνα ἐκ τῆς πείνης. Ἀλλ' ὁ πασσᾶς, ἅμα ἔλαβε τοὺς ἡμέρους, ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἔκαμε γνωστὸν εἰς τὸν Φῶτον, ὅτι ἤθελε τοὺς φονεύσει, ἂν δὲν ὑπετάσσετο ἀμέσως. «Φόνευσον», ἀπεκρίθη ὁ Φῶτος καὶ ἀμέσως ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη.

Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1801 οἱ πλείστοι τῶν μπέυδων ἀπεστά- τησαν ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ ὄχι μόνον ἐπρομήθευσαν εἰς τοὺς Σουλιῶτας τροφὰς καὶ ἐφόδια τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ συνεμάχησαν μετ' αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ἡ δύναμις τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ διέτρεχε μέγαν κίνδυνον. Ἀλλ' ὁ πανοῦργος ἐκεῖνος πασσᾶς ἠδυνήθη ν' ἀποτρέψῃ αὐτόν, διεγείρας ταραχὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν μπέυδων, οἵτινες εἶχον ἀπο- στατήσῃ καὶ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ἀφοῦ δὲ τοιοῦτο-

τρόπως κατέστησεν αὐτοὺς ἀβλαβεῖς, ἐπανάλαβε τὸν ἀποκλεισμόν μετὰ μεγαλειτέρας δραστηριότητος. Ὅθεν δὲν ἤργησε νὰ ἐνσκήψῃ καὶ πάλιν ἡ πείνα εἰς τοὺς πολιορκουμένους· μετ' οὐ πολὺ δ' ἔλειψεν ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸ ὕδωρ· διότι αἱ πηγαὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν. Ὡστε οἱ Σουλιῶται τὴν μὲν πείναν ἐθεράπευον, βράζοντες δρᾶκα ἀλεύρου μετὰ χόρτου καὶ ῥιζῶν, τὴν δὲ δίψαν ἐσβενον, λαμβανοντες τὸ ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκοντο εἰς τὰς βωγμάς τῶν βραχῶν, διὰ σπόγγων, τοὺς ὁποίους κατεβίβαζον ἐκεῖ διὰ σχοινίων. Καὶ ἐν τούτοις τὸ φρόνημα αὐτῶν ἔμενον ἄκαμπτον πρὸς τὰ τοιαῦτα δεινά. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, ἐπειδὴ διετάχθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῶν ἀνδρείων Σουλιωτῶν, ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἐξορίσῃ τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν. Οἱ Σουλιῶται ἐδέχθησαν τὸν ὅρον τοῦτον· διότι τότε εἶχεν ἐπισκιάσει τὸν Φῶτον μοναχός τις ὀνομαζόμενος Σαμουήλ, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἐπίστευεν ὡς θεόπεμπτον.

Ὁ Φῶτος προσεπάθησε νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν Σουλιωτῶν, ἐξηγήσας εἰς αὐτοὺς τὸν δόλον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Τότε, προειπὼν εἰς αὐτοὺς τὴν μέλλουσαν συμφορὰν, ἔκαυσε τὸν πατρικόν του οἶκον, διὰ νὰ μὴ τὸν βεβηλώσωσιν οἱ ἐχθροί, καὶ ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ Σουλίου μετὰ δακρύων. Ὁ δὲ Ἀλῆ πασσᾶς, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐξορίαν τοῦ Φώτου, διέκοψε τὰς μετὰ τῶν Σουλιωτῶν διαπραγματεύσεις καὶ ἐπανάλαβε τὸν πόλεμον. Ἐπειτα δέ, ἐλκύσας τὸν Φῶτον εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ μεγάλων προσφορῶν, προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ὑποτάξῃ τοὺς πατριώτας του. Ὁ Φῶτος ἠρνήθη κατ' ἀρχάς, προβάλλων παντοίας προφάσεις, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸ ζητούμενον παρὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ νὰ ὑποσχεθῇ, ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἤθελε δυνηθῆν νὰ πείσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ὑποταχθῶσιν. Ἀλλ', ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὸ Σούλι, ἔσπευσε ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὸν δόλον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ νὰ ἐξορκίσῃ αὐτοὺς νὰ μὴ κάμωσι μετ' αὐτοῦ καμμίαν συνθήκην, ἐὰν δὲν λάθωσιν ἀσφαλῆ ἐγγύησιν περὶ τῆς πίστεώς του.

Οἱ Σουλιῶται παρεκάλεσαν τὸν Φῶτον νὰ μείνῃ ἐν τῷ Σουλίῳ καὶ νὰ γείνη ἀρχηγὸς αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Φῶτος δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπα-

κούση εἰς τὴν παράκλησιν τῶν μεταμεληθέντων πατριωτῶν του διότι εἶχε δώσει τὴν τιμὴν του ὡς ἐχέγγυον εἰς τὸν πασσᾶν. Ὅθεν ἐπανήλθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐρίφθη εἰς τὴν εἰρκτὴν ὑπὸ τοῦ ἐξωργισμένου πασσᾶ. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ὁ πασσᾶς δὲν ἐπέτυχε διὰ τοῦ Φῶτου, τὸ ἐπέτυχε διὰ τοῦ Πηλίου Γιούση. Ὁ Ἐφιάλης οὗτος τοῦ Σουλίου ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς ὠδήγησε διὰ τῶν στενωπῶν εἰς τὸ Σοῦλι νύκτα τινὰ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1803 διακοσίους Ἀλβανούς καὶ ἔκρυψεν αὐτοὺς εἰς μέρος τι ἀπόκρυφον. Ὅτε λοιπὸν τὴν πρωίαν ὁ Βελῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, διέταξεν ἔφοδον κατὰ τοῦ Σουλίου, οἱ κεκρυμμένοι ἐξώρμησαν ἐκ τῆς κρύπτῃς των καὶ προσέβαλον ἐκ τῶν νώτων τοὺς εὐαριθμούς Σουλιώτας. Οἱ Σουλιῶται μετὰ μάχην αἱματηρὰν ἠνυχάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν, ὅπου ἦτο ὁ μοναχὸς Σαμουήλ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πασσᾶς δὲν ἤθελε νὰ φέρῃ τοὺς πολιορκουμένους εἰς ἀπελπισίαν, ἀπέλυσε τὸν Φῶτον ἐκ τῆς εἰρκτῆς ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παρακινήσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ παραδώσωσιν ἐκουσίως τὰ ὄπλα καὶ νὰ μετοικήσωσιν ὅπου ἤθελον.

Ὁ δὲ Φῶτος, ἀντὶ νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Σοῦλι, μετέβη εἰς τὴν Πάργαν, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Παργίους νὰ δεχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν των τὰ ἄμαχα μέλη τῶν Σουλιωτῶν, ἦτοι τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γέροντας. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχέδιόν του ἐπροδόθη εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν, δὲν τῷ ἔμενε πλέον ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς πατριώτας του. Ἀφοῦ δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν, ἠγωνίσθη ἐκεῖ μετ' αὐτῶν, μέχρις οὗ κατέστη ἀδύνατος πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις. Ὁ Βελῆς, θεωρῶν μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἥρωικὴν ἀνδρείαν τῶν Σουλιωτῶν, ἐδέχθη ν' ἀφήσωσι τὸ Σοῦλι ἐπὶ τῇ βάσει συνθήκης. Ὅθεν οἱ Σουλιῶται τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1803 ἀφῆκαν τὴν πατρίδα των, διαιρεθέντες εἰς τρία σώματα· καὶ τὸ μὲν κύριον σῶμα ὑπὸ τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν ἐτράπη πρὸς τὴν Πάργαν, τὸ δὲ δευτέρον πρὸς τὸ Ζάλογγον καὶ τὸ τρίτον πρὸς τὴν Ῥασιάσαν.

Ὁ δὲ καλόγηρος Σαμουήλ ἔμεινεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Παρασκευῇ μετὰ πέντε συναγωνιστῶν, διὰ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην· πρὸς τοῦτο μετέβη ἐκεῖ ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ μετὰ δύο Τούρκων. Ἐπειδὴ ὅμως ἠπειλήθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως, ἐκένωσε τὸ πιστόλιόν

του εις τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος καὶ ἔθραψεν ὑπὸ τὰ εἰρήπια τῆς Ἁγίας Παράσκευης ἑαυτὸν καὶ πάντας τοὺς ἄλλους.

Ἄλλ' ἡ ἥρωικὴ αὐτῆ πράξις τοῦ καλογήρου ἐχρησίμωσεν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν ὡς πρόφασις, ὅπως θεωρήσῃ ἄκυρον τὴν συνθήκην, καὶ καταδιώξῃ τοὺς φεύγοντας. Μόνος δὲ ὁ Φῶτος Τζαβέλλας, ὅστις ὑπόπτευε τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἐπετάχυνε τὴν πορείαν καὶ κατώρθωσεν οὕτω νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Πάργαν, χωρὶς νὰ πάθῃ πολλὰς ζημίας. Ἄλλ' ὅσοι κατέφυγον εἰς τὸ Ζάλογκον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐκεῖ θὰ ἠσφαλίζοντο, διότι ἐκεῖτο καὶ τοῦτο, ὡς τὸ Σουλι, ἐπὶ κρημνοῦ ὑψηλοῦ, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἐκεῖ δ' ἐπολέμησαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὅτ' ἔλειψαν ἀπ' αὐτῶν αἱ τροφαί. Τότε αἱ μὲν Σουλιώτιδες ἤρχισαν νὰ χορεύωσι τὸν συρτὸν καί, ἄδουσαι τὸ πολεμικὸν ᾄσμα τῆς φυλῆς των ἐκρήμνισαν ἑαυτάς ὅλαι ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν κάτω εἰς τὸν Ἀχέροντα ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Οἱ δὲ ἄνδρες ἐπεχείρησαν νυκτερινὴν ἐφοδὸν, καθ' ἣν διεσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐκ τῶν ὀκτακοσίων. Ἐκεῖνοι δέ, οὔτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ῥανιάσαν, ἀντέστησαν μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1804, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν, χιλίων ὄντων, μόλις διεσώθησαν εἰς Πάργαν τεσσαράκοντα πέντε. Ἐπειτα δὲ ὁ Τζαβέλλας μετὰ τῶν περισηθέντων Σουλιωτῶν διέβη ἐκ τῆς Πάργας εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

Εὐθύμιος Βλαχάδας ἢ κοινότερον Παπαθύμιος.

Ὁ Εὐθύμιος ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματωλοῦ Ἀθανασίου Βλαχάδα. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε προωρισθῆ διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, εἰσῆχθη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς μονὴν τινα καὶ ἐκεῖ σὺν τῷ χρόνῳ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς. Ἀλλὰ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἔφυγεν ἐκ τῆς μονῆς καὶ ἔγεινε κλέφτης· διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ὁ Παπαθύμιος διωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης ἀρματωλὸς τῶν Χασίων τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ γενναῖος, ἀπέβη ἐντὸς ὀλίγου πανίσχυρος εἰς τὸ ἀρματωλικίόν του.

Ἄφου δὲ ὁ Ῥωσσικὸς στόλος ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ὁ Βλα-

χάβας ἦλθεν εἰς τὴν Σκίαθον μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν, οἵτινες εἶχον πολεμῆσαι μετὰ τῶν Ῥώσων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν τῇ νήσῳ δ' ἐκείνῃ οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐξώπλισαν στόλον καὶ ἐκείθεν παρέπλεον τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ κατέστρεφον ὅσα τουρκικὰ πλοῖα συνήντων (1806). Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέισθησαν εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ συνεχωρήθησαν ὑπὸ τῆς Πύλης, διέλυσαν τὸν στόλον καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρεσκευάσαν ἄλλην ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἀνεκηρύχθη ὁ Παπαθύμιος. Ὡς ἡμέραν δὲ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ὤρισαν τὴν 29 Μαΐου 1808, ἣτις ἦτο ἐπέτειος τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἐν ᾧ τὰ πάντα ἔβαινον κατ' εὐχὴν πρὸς τὸν ποθητὸν σκοπὸν, εἰς τῶν συνωμοτῶν, ὁ ἀρματωλὸς τοῦ Μετσόβου Δεληγιάννης, ἐπρόδωκε τὸ σχέδιον εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν. Οἱ ἄλλοι συνωμοταὶ ἐκ τῶν Ἡπειρωτῶν ἀνήγγειλαν ἀμέσως εἰς τὸν Βλαχάβαν τὸν κίνδυνον, ὅστις ἐπέκειτο ἐκ τῆς προδοσίας. Ἀλλ' ὁ Βλαχάβας, ἐπειδὴ ἦτο ἀκράτητος, ὕψωσεν ἐν Χασίοις τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 5 Μαΐου. Ἐπειτα, καταλαβὼν μετὰ ἐξακοσίων συνωμοτῶν τὴν Καλαμπάκκην, ἀπέκοψε πᾶσαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἡπέρου καὶ ἀνήγγειλε τὰ γενόμενα δι' ἐκτάκτων πεζοδρόμων εἰς τοὺς ἐπιλοίπους ἀρματωλοὺς, προσκαλῶν αὐτοὺς εἰς βοήθειαν. Συγχρόνως δ' ἐζήτησε καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν ἐν Τρικκάλοις Τούρκων, γράψας εἰς αὐτοὺς: «Νὰ κάμωμε τὸ ἕνα μας καὶ Τούρκοι καὶ βραγιάδες, τὸν τόπο νὰ παστρέψωμε ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες». Οἱ Τούρκοι οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἐδέχθησαν νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ, διότι ἐμίσουν καὶ αὐτοὶ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ. Ἀλλ' ὕστερον μετέβαλον γνώμην καὶ ἀπήντησαν εἰς τὸν Βλαχάβαν ὅτι: «Εὐρῆκαν ὅλοι τὸ καλλίτερον νὰ σκοτωθῶνε, ἢ τὸν Παπαθύμιον σήμερα νὰ μὴ παραδοθῶνε».

Οὕτω λοιπὸν ὁ Παπαθύμιος ἔμεινε μόνος. Τότε ἀφῆκεν ἐν τῇ Καλαμπάκκῃ ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον, αὐτὸς δ' ἔδραμεν εἰς τὸν Ὀλυμπον, διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἔλευσιν τῆς ζητηθείσης συνδρομῆς. Ὁ δὲ ἄλλος ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ Δημήτριος, κατέλαβε μετὰ τριακοσίων ἐπαναστατῶν ἐπίκαιρά τινα χωρία παρὰ τὸν Πηνειόν, διώξας ἐκείθεν τοὺς Τούρκους. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἔστειλε τὸν υἱόν

του Μουχτάρ μετὰ πέντε χιλιάδων μουσουλμάνων ἐναντίον τῶν ἐν Καλαμπάκᾳ ἀντάρτων. Οἱ ἀντάρται ἐκείνοι ἐπολέμησαν ὡς λέοντες, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσον πάντες τὴν 8 Μαΐου. Μετὰ δύο ὥρας ἐφάνη ὁ Παπαθύμιος, φέρων βοήθειαν πεντακοσίων περίπου Ὀλυμπίων, ἀλλὰ, μαθὼν τὴν καταστροφὴν, δὲν ἠθέλησε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες τότε ἀνήρχοντο εἰς δέκα χιλιάδας. Ὁθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ὀλυμπον, θρηνῶν τὴν ἀπώλειαν τοσοῦτων συγγενῶν καὶ καταρώμενος τοὺς προδότες.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Παπαθύμιος μετέβη εἰς τὴν Κασσάνδραν καὶ ἐπέρασεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σκόπελον, ὅπου ἠνώθη μετὰ τοῦ Νικοτσάρα καὶ ἄλλων ἀρματωλῶν τοῦ Ὀλύμπου. Ἀφοῦ δ' ἐκεῖ συνεκρότησεν ἀξιόλογον στόλον, ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὰ τουρκικὰ πλοῖα μετὰ τοσαύτης μανίας, ὥστε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀπεκάλει αὐτὸν *Διαβολόπαπας*, Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἠὔζανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βλαχάβα, ἡ Πύλη ἠναγκάσθη νὰ περιποιηθῇ αὐτόν. Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδετο ἀμνηστία εἰς τὸν Παπαθύμιον καὶ εἰς πάντας ἐκείνους, οἵτινες μετ' αὐτοῦ εἶχον ἐπαναστατήσῃ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ· συγχρόνως δὲ διετάσσετο καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς νὰ παύσῃ πᾶσαν καταδιώξιν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πατριάρχης ἔγραψεν εἰς τὸν Βλαχάβαν, ὅτι ἔλυεν αὐτὸν ἀπὸ πᾶσαν προηγουμένην ἀμαρτίαν καὶ ἐξώρκιζεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ σάδιον, τὸ ὁποῖον προσάπτει μῶμον εἰς αὐτόν καὶ ὡς χριστιανὸν καὶ ὡς ἱερέα. Ὁ Βλαχάβας λοιπὸν ἐπέισθη ἐπὶ τέλους εἰς ταῦτά καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀρματωλικίον του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνελήφθη διὰ δόλου παρὰ τὴν Καλαμπάκαν ὑπὸ Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἀπήχθη εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὑπέστη θάνατον μαρτυρικόν, ἀποθανὼν δεδεμένος εἰς πάσσαλον.

Νῆος Τσάρας ἢ κοινῶς Νικοτσάρας.

Ὁ Νικοτσάρας ἦτο ἀρματωλὸς τῆς Ἐλασσῶνος ἐν τῇ βορείῃ Θεσσαλίᾳ καὶ διετήρει ἐκεῖ τὸν ἐλληνισμόν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀρματωλοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ἀφῶ κατέστρεψε τοὺς Σουλιώτας τῷ 1804, ἐστράφη κατὰ τῶν ἐν Ὀλύμπῳ ἀρματωλῶν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο διὰ τῶν ὄπλων νὰ παγιώσῃ τὴν ἐξουσίαν του ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, κατέφυγεν εἰς τὸ ἄτιμον μέσον

τῆς δολοφονίας καὶ τῆς ἀλληλοκτονίας. Ὅθεν εἴλκυσε τινὰς τῶν ἐν-
τοπιῶν διὰ χρημάτων καὶ διώρισε αὐτοὺς ἀρματωλοὺς παρὰ τὰ εἰ-
θισμένα, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταστρέψωσιν, ἢ νὰ διώξωσιν ἐκεί-
νους, τοὺς ὁποίους ἡ Πύλη εἶχε διορίσει ἀρματωλοὺς.

Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἀρματωλὸς διορίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὁ
Βλαχοθόδωρος ἀντὶ τοῦ Νικοτσάρα. Ἔνεκα τούτου ὁ Νικοτσάρας
ἔγεινε κλέφτης καὶ διέτρεχε τὴν Θεσσαλίαν, κακοποιῶν τοὺς ἐν αὐτῇ
Τούρκους καὶ Ἀλβανούς ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐπὶ τέλους δ' ἐξώπλισε
μικρὸν τινα στόλον καί, ἀποβαίνων συχνὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Θεσ-
σαλίας, ἐβίαζε τοὺς κατοίκους αὐτῆς, χριστιανοὺς καὶ μωαμεθανούς,
νὰ στείλωσιν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ προσ-
κλαυθῶσιν εἰς τὸν σουλτάνον κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὅστις ἦτο ἀνί-
κανος νὰ διατηρήτῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζεν.
Ἐκλέξας δὲ ὡς ἔδραν τῶν ἐνεργειῶν του τὰς νήσους Σκιάθον καὶ Σκό-
πελον, ἐξέτεινε τὰς ἐπιδρομάς του μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐ-
πέριπτε πᾶσαν εὐθύνην εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν. Ὅτε δὲ τῷ 1806 κα-
τεδιώχθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, κατέφυγεν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἀ-
φοῦ δ' ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐκεῖ ὑποπροξένου τῆς Ἰονίου πολιτείας Λα-
ζάρου Ἀ. Κουντουριώτου διαβατήριον, ὅτι ἦτο ὑπήκοος αὐτῆς, με-
τέβη εἰς τὴν Ἐπτανήσον, διὰ νὰ παραχειμασῇ ἐκεῖ.

Ὁ Νικοτσάρας ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἐπτανήσου εἰς τὴν Ὑδραν τὴν
ἀνοιξιν τοῦ 1807 καὶ ἔλαβεν ἐπίσημον διαβατήριον παρὰ τῆς
ὑδραϊκῆς κοινότητος, ὅτι μετέβαινεν εἰς τὰς Σποράδας νήσους, διὰ
νὰ στρατολογήσῃ. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τούτον ὁ ναύαρχος τῆς Ῥωσ-
σίας Σινιάβιν, ὅστις εὕρισκετο ἐν Τενέδῳ, προσεπάθησε νὰ προσκει-
ωθῇ τὸν τολμηρὸν ἐκεῖνον πειρατὴν, γράψας ἐπανειλημμένως πρὸς αὐ-
τόν. Ὁ Νικοτσάρας, μετ' ἀνταλλαγῆν διαφόρων ἐπιστολῶν, ἦλθεν
εἰς τὴν Τένεδον καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ῥῶσον ναύαρχον ἐκστρατείαν
λίαν παράτολμον, ἥτοι νὰ μεταβῇ διὰ ξηρᾶς μετὰ πολλῶν ἀρμα-
τωλῶν καὶ κλεφτῶν εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν καί, ἀφοῦ ἐνω-
θῇ μετὰ τοῦ ἐκεῖ Ῥωσικοῦ στρατοῦ, νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν
Σερβίαν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, οἵτινες ἐπολέμουν τότε ὑπὲρ
τῆς ἐλευθερίας των κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ δὲ Σινιάβιν, γνωρίζων τὴν
ἀνδρείαν τοῦ Νικοτσάρα, ἐθάρρυνεν αὐτὸν εἰς τὸ σχέδιον ἐκεῖνο, ὑπα-

σχεθείς ὅτι ἤθελε παραπλῆει τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, διὰ νὰ διευκολύῃ τὴν ἐκστρατείαν ἢ παραλάβει αὐτὸν ἐν ἀποτυχίᾳ.

Μετὰ δὲ τὴν ὁμολογίαν ταύτην ὁ Νικοτσάρας ἐπέρασεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς ἀρματωλοὺς τὸ ἥρωικὸν αὐτοῦ σχέδιον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Ῥώσσου ναυάρχου. Οὕτω δ' εὔρε προθύμους εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην πεντακοσίους πεντήκοντα ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας, οἵτινες καὶ ὠρκίσθησαν πάντες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ὁ στρατὸς ἐκείνος συνηθροίσθη εἰς τὴν Σκόπελον. Τὴν δὲ 23 Ἰουλίου 1807 ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπέβη εἰς τὴν Κατερίναν τοῦ Ὀλύμπου, ὅθεν ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας. Ἀφοῦ δ' ἔτρεψεν εἰς φυγὴν πάντα τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν κατ' αὐτοῦ, ἔφθασε νικητῆς μέχρι τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ῥοδόπης. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι τότε κατέλαθον ὄλας τὰς διόδους καὶ ἠνάγκασαν τὸν Νικοτσάραν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ὄρος Μενοικέα. Πολιορκηθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ τεσσάρων χιλιάδων μουσουλμάνων, ἠγωνίσθη ἥρωικώτατα ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια καὶ ἐπὶ τέλους ἐξῆλθε ξιφῆρης καί, διασχίσας τοὺς ἐχθροὺς, διηυθύνθη πρὸς τὸ ὄρος Ζίχναν. Ἄλλ' ὁ δερβέναγας Ἰουσοῦφ μπέης, διώκων τὸν Νικοτσάραν κατὰ πόδας, ἐπολιορκήσεν αὐτὸν ἐν τῇ Ζίχνῃ μετὰ δεκαπέντε χιλιάδων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν.

Ὁ Νικοτσάρας καὶ ἐν τῇ Ζίχνῃ ἐπολέμησε καρτερικώτατα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, περὶ δὲ τὰ χαράγματα τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐξῆλθε ξιφῆρης καί, διελθὼν οὕτω διὰ τῶν πολεμίων, κατέβη εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὔρεν ἐκεῖ τὸν ῥωσικὸν στόλον, ὡς ἠλπίζεν, εἰσῆλθε διὰ τῆς παραθαλασσίας ὁδοῦ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον καὶ ἐσώθη εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἁθω, ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σκόπελον διὰ πλοίων μετὰ δέμηνον περίπου ἀπουσίαν (20 Σεπτεμβρίου).

Ὁ Νικοτσάρας, κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην ἐκστρατείαν καὶ ἐπιστροφὴν, ἀπώλεσε τριακοσίους ἐβδομήκοντα ἄνδρας, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ περισσώτεροι τῶν περισωθέντων ἔφερον πολλὰς πληγὰς. Ἄμα δ' ἔμαθεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Νικοτσάρα, τοσοῦτον ὠργίσθη, ὥστε ἠπειλήσεν ὅτι θὰ πνίξῃ τὸν Ὀλυμπον εἰς τὸ αἶμα. Ὅθεν ἀμέσως ἔστειλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀλβανικὰ στίφη, τὰ ὁποῖα ἐπε-

τέθησαν κατά τῶν χριστιανῶν ἀρματωλῶν. Οὗτοι δέ, ἀφοῦ ἐπάλαι-
σαν ἡρωικώτατα ὑπὲρ τῆς χώρας των, ἐνέδωκαν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν
ὑπέρτερον ἀριθμὸν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Σκιαθον. Ἐκεῖ δ' ἐλθόντες
καὶ ἄλλοι ἀρματωλοὶ ἄλλων μερῶν, ἐξώπλισαν στόλον ἐξ ἑβδομήκον-
τα περίπου πλοίων καὶ ἐξέλεξαν νάυαρχον μὲν τὸν Σταθᾶν, ὑποναύ-
αρχον δὲ τὸν Νικοτσάραν. Οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι ἥρωες ἐνέβαλον τοιοῦ-
τον τρόμον εἰς τὴν Πύλην, ὥστε αὕτη ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ μετ'
ἀπειλῆς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν νὰ παύσῃ τὴν καταδίωξιν τῶν ἀρματωλῶν
καὶ ν' ἀποσύρῃ ἀμέσως τοὺς Ἀλβανοὺς ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἀπὸ
τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ δὲ ἀρματωλοὶ, ἐπειδὴ παρεκινήθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ
οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, διελύθησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας
των κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1807, πλὴν τοῦ Νικοτσάρα,
ὅστις πρочеρίμασεν ἐν Σκοπέλῳ. Ὁ δὲ Νικοτσάρας τὸ ἐπόμενον ἔ-
τος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Παπαθύμιου Βλαχάδα καὶ
μετ' ὀλίγον ἀπέθνηεν ὁ τολμηρότατος ἐκεῖνος ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης.

Κατσαντώνης.

Ὁ Κατσαντώνης ἦτο υἱὸς ἀρχιποιμένος καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ χω-
ρίου τῆς Ἡπείρου Βασταβέτσι. Ἐνοικιαστὴς δὲ τις τῶν βοσκῶν τοῦ
Ἀλῆ πασσᾶ ἐσυκοφάντησεν αὐτόν, ὅτι τοῦ ἔκλεπτε πρόβατα καὶ ὅτι
εἶχε συγγενεῖς ληστές. Ὡς ἐκ τούτου συνελήφθη ὁ Κατσαντώνης
καὶ ὁ πατήρ του, οἵτινες, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ
πληρώσωσι μέγα χρηματικὸν ποσόν. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὑπῆρ-
ξεν ἀφορμὴ εἰς τὸν Κατσαντώνην νὰ παραιτήσῃ καὶ πατέρα καὶ ποί-
μνιον καὶ νὰ γείνη κλέφτης. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλῆ πασσᾶς,
πρὸς τιμωρίαν, συνέλαβε πάλιν τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς
τὴν φυλακὴν, ὅπου ἐχάσθη, ἐδήμεισε δὲ καὶ τὰ ποίμνιά του, τότε ἠ-
κολούθησαν τὸν Κατσαντώνην οἱ ἀδελφοὶ του Κώστας Λεπενιώτης
καὶ Γεώργιος Χασιώτης καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν συγγενῶν. Ὁ Κα-
τσαντώνης, ἀφοῦ ἠϋξήσεν οὕτω τοὺς ὀπαδοὺς του, ἤρχισε νὰ κατα-
διώκῃ τοὺς ἐχθροὺς του, οἵτινες ἦσαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας
ἐξουσίαζεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς.

Ὁ πασσᾶς, πληροφορηθεὶς ταῦτα, διέταξεν ἀμέσως τοὺς δερβε-
ναγάδες του καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς του νὰ φονεύσωσιν τὸν Κατσαντώ-

ναι ἢ νὰ συλλάβωσιν αὐτόν. 'Αλλ' οὗτοι οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι τοῦτο· διότι ὁ Κατσαντώνης εἰς πάσας τὰς συμπλοκάς ἀνεδεικνύετο νικητὴς καὶ τροπχιούχος. Τέλος δὲ ὁ 'Αλῆ πασσᾶς ἐβιάσθη καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτόν τὴν ἄδειαν νὰ γείνη καπετᾶνος τοῦ ἀρματωλικίου τῶν 'Αγρᾶφων. 'Αλλ' ὁ Κατσαντώνης μετεβίβασε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰς τὸν πελώριον αὐτοῦ ἀδελφόν, τὸν Λεπενιώτην, αὐτὸς δ' ἐξηκολούθησε μέχρι θανάτου τὸν κλέφτικον βίον, τὸν ὅποιον ἐδόξασε διὰ τῶν κατορθωμάτων του καὶ τῆς μεγάλης του συνέσεως.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ Κερκυραῖος Ἰωάννης Καποδίστριας, ἐπειδὴ εἶχε τὴν συνδρομὴν τῆς Ῥωσσίας, ἤρχισε νὰ παρασκευάζῃ εἰς τὴν Στερεᾶν Ἑλλάδα ἐπανάστασιν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἀρματωλῶν αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ προσεκλήθη εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ὁ Κατσαντώνης, ὅστις, ἐλθὼν ἐκεῖ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1808, ἀνεκηρύχθη ὑπ' ὄλων τῶν ἀρματωλῶν πολέμαρχος. 'Αλλὰ τὸ κίνημα ἐκεῖνο ἐματαιώθη· διότι μετ' ὀλίγον ὁ Παπαθύμιος Βλαχάβας συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη. Τότε δὲ καὶ ὁ Κατσαντώνης προσεβλήθη ὑπὸ εὐλογίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἠσθένησε βαρέως, "Ἐνεκα τούτου ἐπανῆλθεν εἰς τὰ 'Αγρᾶφα καί, διαλύσας τὸ πολυάριθμον σῶμα τῶν ὁπαδῶν του, ἀπέσφρη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χασιώτου καὶ τεσσάρων ἄλλων ἐμπίστων εἰς ἀπόκρυφόν τι σπήλαιον πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου ἐκείνης. Τὸ καταφύγιον τοῦτο ἐγνώριζεν εἰς μόνος βοσκός, ὅστις ἐπρομήθευεν εἰς αὐτοὺς τροφάς. Ὁ δὲ 'Αλῆ πασσᾶς, μαθὼν τὴν ἀσθένειαν τοῦ Κατσαντώνη, ἀπέστειλεν ἐπτακοσίους μουσουλμάνους πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Μετὰ πολλὰς δ' ἐρεύνας ἀνεκαλύφθη ὁ βοσκός ἐκεῖνος, ὅστις, βασιανισθεὶς τρομερώτατα, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ μαρτυρήσῃ τὸ καταφύγιον τοῦ φοβεροῦ κλέφτου. Τότε πλείον ὁ μὲν Χασιώτης, θέσας εἰς τοὺς ὤμους του τὸν ἀσθενῆ ἀδελφόν του, οἱ δὲ τέσσαρες σύντροφοι, σύραντες τὰ ξίφη των, ἐξώρμησαν ὅλοι ἐκ τοῦ σπηλαίου καί, διασχίσαντες τὸν στρατὸν τοῦ 'Αλῆ πασσᾶ, ἔφευγον. 'Αλλὰ μετὰ ἐπτάωρον καταδίωξιν συνελήφθησαν, διότι ἐπέπεσον εἰς στενωπάτην τινὰ θέσιν, καὶ ἀπήχθησαν δέσμοι εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου πάντες κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ τοῦ τροχοῦ θάνατον.

Γρηγόριος Ε'.

Ὁ Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1745 ἐκ τοῦ Ἰωάννου

Ἀγγελοπούλου καὶ τῆς Ἀσημίνας καὶ κατὰ τὴν βάπτισιν ὠνομάσθη Γεώργιος. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι του. Ὅτε δ' ἔγεινεν εἴκοσι ἐτῶν, ὁ Γεώργιος μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐμαθήτευσεν ἐπὶ δύο ἔτη παρὰ τῷ Δημητρίῳ Βόδα. Τῷ δὲ 1767 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ διήκουσε τὰ μαθήματα τῆς ἐκεῖ εὐαγγελικῆς σχολῆς. Μετὰ τινα δ' ἔτη ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Στροφάδας νήσους καὶ ἐνεδύθη ἐν τῇ μονῇ αὐτῶν τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, μετονομασθεὶς Γρηγόριος. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πάτμον, ὅπου ἠκροάσθη τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἔγεινεν ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου. Τῷ δὲ 1784, ὅτε ὁ Προκόπιος ἔγεινε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Γρηγόριος διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ μητροπολίτης τῆς Σμύρνης. Ὡς τοιοῦτος διετέλεσεν ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη καὶ διεκρίθη διὰ τὸν ζῆλόν του πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρὸς τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν καὶ τὴν ἀφιλοκέρδειαν καὶ τέλος τὴν περιφρόνησιν τῶν κινδύνων χάριν τοῦ καθήκοντος. Τῷ δὲ 1798, ὅτε παρητήθη ὁ πατριάρχης Γεράσιμος Γ', ἐξελέχθη εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ὁ Γρηγόριος.

Ὁ Γρηγόριος, παραλαβὼν τὴν πατριαρχεῖαν, ἔπραξε πολλὰ ἔργα, τὰ ὅποια ὠφέλησαν τὸ ἔθνος. Ἐπεσκεύασε τὸ σεσαθρωμένον πατριαρχεῖον καὶ ἀνίδρυσεν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ τυπογραφεῖον, τὸ ὅποιον, ἰδρυθὲν ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἔθεσε περιορισμοὺς τινας εἰς τὴν χειροτονίαν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων· διότι πλεῖστοι ἀμαθεῖς καὶ ἀνίκανοι ἐχειροτονοῦντο. Εἰσήγαγεν αὐστηρὰν τάξιν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ ἐφρόντιζε μετὰ ζήλου περὶ συστάσεως νέων σχολείων καὶ περὶ τελειοτέρου ὀργανισμοῦ αὐτῶν καὶ τῶν παλαιῶν. Ἐπειδὴ ὅμως διεβλήθη εἰς τὴν Πύλην ὡς βίαιος καὶ ἀνίκανος νὰ διατηρῆ τοὺς χριστιανοὺς εἰς ὑποταγήν, ἐξωρίσθη εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος μετὰ πατριαρχεῖαν δεκαοκτῶ μηνῶν. Ἀλλὰ τῷ 1806 προσεκλήθη πάλιν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, παραιτηθέντος τοῦ Καλλινίκου Ε'.

Ὁ Γρηγόριος καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας εἰργάσθη μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη καθρέθη πάλιν ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ, διατρίψας μῆνας τινας εἰς τὴν νῆσον Πρίγκιπον, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου διέμεινε περὶ τὰ

δέκα ἔτη. Διατρίβων δ' ἐκεῖ ἔμαθε τὴν σύστασιν τῆς Φιλικῆς ἐταιρείας, ἡ ὅποια σκοπὸν εἶχε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἠύχθη τὴν εὐδῶσιν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου σκοποῦ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ γείνη ἑταῖρος, διότι ἐφοβεῖτο, μήπως ἐκ τούτου πάθῃ τὸ ἔθνος. Τέλος δὲ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1818 ὁ Γρηγόριος ἐξελέχθη τρίτην φοράν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τῇ προστασίᾳ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Σούτσου.

Ὁ Γρηγόριος, ἀναλαβὼν τὸ τρίτον τὴν πατριαρχεῖαν, συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ταμεῖον τοῦ ἐλέους πρὸς περιθαλψιν τῶν ἀπόρων χριστιανῶν ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν τοῦ πατριαρχείου, τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας καὶ τῶν πλουσιῶν ἰδιωτῶν. Αἱ δὲ μέριμναι αὐταὶ τοῦ πατριάρχου ἦσαν προεόρτια τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὅστις εἶχε διορισθῆ γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς ἐταιρείας, ὕψωσε τὴν 24 Φεβρουαρίου 1821 ἐν τῷ Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν εἰδοσιν ταύτην ὁ μέγας βεζύρης προσεκάλεσε τὸν πατριάρχην Γρηγόριον καὶ τὸν μέγαν διερμηνεῖα Κωνσταντῖνον Μουρούζην καὶ ἠρώτησεν αὐτούς, ἂν ἔχουσι γινῶσιν τινα τῶν παρασκευαζομένων κατὰ τῆς Πύλης. Ὅτε δὲ οὗτοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν ἐγνώριζον τίποτε, ὁ μέγας βεζύρης τοῖς εἶπεν, ἂν ἐγγυῶνται περὶ τῆς ἡσυχίας τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων. Ὁ πατριάρχης ἀπεκρίθη ὅτι ἐγγυώμεθα, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἀρμοδιώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς εἶνε οἱ κατὰ τόπους διοικηταί, οἵτινες ὀφείλουσι ν' ἀγρυπνώσι, φροντίζοντες περὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας. Ὁ μέγας βεζύρης, ἀκούσας ταῦτα, ἔδωκεν εἰς αὐτούς τὴν ἀδειαν ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας των.

Ὁ πατριάρχης, φθάσας εἰς τὸ πατριαρχεῖον, συνεκρότησεν ἀμέσως συμβούλιον ἐκ τῶν συνοδικῶν καὶ ἐξ ὄλων τῶν προκρίτων. Ἐν αὐτῷ ἀπεφασίσθη νὰ συνταχθῇ ἀναφορά, διὰ τῆς ὁποίας νὰ ὑπόσχωνται ἅπαντες ἀλληλεγγύως. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἐνεχείρισεν αὐτοπροσώπως ὁ πατριάρχης εἰς τὸν μέγαν βεζύρην. Οὗτος δὲ ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. « Ἐγεννήθην ἐν Δημητσάνῃ τῆς Πελοποννήσου ὑψηλότατε », ἀπήντησεν ὁ πατριάρχης. « Ἀπελθε εἰς τὸ πατριαρχεῖον », εἶπεν ὁ θηριώδης βεζύρης, « ἀλλὰ πρόσεξε περὶ

τοῦ κλήρου». Τὴν 20 Μαρτίου 1821 διετάχθη ὁ πατριάρχης ν' ἀναγνώσῃ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τὴν ἀμνηστίαν, ἣ ὅποια εἶχε δημοσιευθῆ ὑπὸ τῆς Πύλης ἑλληνιστί καὶ τουρκιστί, καὶ συγχρόνως ν' ἀφορίσῃ τὸν Ὑψηλάντην καὶ ὅλους τοὺς ὄπαδούς του. Ὁ Γρηγόριος ἔπραξε ταῦτα, ἀλλ' οὐδόλως ὠφελήθη ἐξ αὐτῶν. Τὴν ἐσπέραν τῆς 3 Ἀπριλίου ἤλθεν ἡ εἰδῆσις, ὅτι ἐξεργάγη ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἀπεκεφαλίσθη ὁ φιλογενέστατος μέγας διερχόμενος Κωνσταντῖνος Μουρούζης· μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ ἀπηγχοίσθησαν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες, πρὸ πάντων δὲ Πελοποννήσιοι.

Τὴν δὲ 10 Ἀπριλίου, μετὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Πάσχα, ἀπηγχοίσθη ὁ αἰοίδιμος Γρηγόριος Ε' ἐν τῇ μεσαίᾳ πύλῃ τοῦ πατριαρχείου. Τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ ποιμενάρχου ἔμεινε κρεμάμενον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς ἔπαθε πολλὰς κακώσεις ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν τῆς τρίτης ἡμέρας ἐρρίφθη τὸ ἱερόν λείψανον εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τὰ κύματα αὐτῆς τὸ παρέδωκαν εἰς τὸν Κεφαλλῆνα πλοίαρχον Ἰωάννην Σκλάβον, ὅστις τὸ μετέφερεν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἐκεῖ δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου ἐτάφη τὸ ἱερόν λείψανον τοῦ ἔθνομάρτυρος Γρηγορίου μετὰ μεγάλης πομπῆς. Τῷ δὲ 1871 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπεκόμισε τὰ ὀστά τοῦ πατριάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔστησε τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἄδαμάντιος Κοραΐς.

Ὁ Ἄδαμάντιος Κοραΐς ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1748 ἐκ τοῦ Ἰωάννου Κοραΐ, καταγομένου ἐκ Χίου, καὶ τῆς Θωμαΐδος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ εὐαγγελικῇ σχολῇ. Ἀφῶ δ' ἐκληρονόμησε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μητροπάτορός του Διαμαντῆ Ῥουσίου, ὅστις ἦτο περίφημος διδάσκαλος, ὁ Ἄδαμάντιος ἔδειξε τότε μεγάλην κλίσιν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα καὶ πρὸ πάντων ἐπεθύμησε νὰ μάθῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ κατανοῇ τὰ συγγράμματα τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης. Πρὸς εὐτυχίαν δὲ αὐτοῦ συνέπεσε νὰ εἶνε ἱερεὺς τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὀλλανδικοῦ προξενείου ὁ Βερνάνδος Κεῦνος, ὅστις ἐδί-

δαξε τὸν Ἀδαμάντιον τὴν λατινικὴν, διδασκόμενος συγχρόνως ὑπ' αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπειδὴ μετῆρχετο τὸ ἐμπόριον τῶν σπρικών (μεταξωτῶν) ὑφασμάτων καὶ ἤθελε νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐμπόρων τοῦ Ἀμστελοδάμου τῆς Ὀλλανδίας, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν του εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, σταλεῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς τὸ Ἀμστελοδάμον, ἔφθασεν ἐκεῖ τῷ 1772, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἐκτὸς ἄλλων καὶ συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κεύου πρὸς τὸν σοφὸν ἱερέα Ἀδριανὸν Βούρτ, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν λογικὴν τέχνην. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται ὁ φιλολογικὸς βίος τοῦ Κοραῆ. Ὁ Κοραῆς διέτριψεν ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἕξ ἔτη καὶ ἠγάπα περισσότερον τὰς Μούσας παρὰ τὸν Κερδῶον Ἑρμῆν. Διὰ τοῦτο παρεκάλεσε τοὺς γονεῖς του νὰ τοῦ δώσωσι τὴν ἄδειαν νὰ σπουδάσῃ ἐν Γαλλίᾳ τὴν ἰατρικὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρικήλσις του δένε ἰσηκούσθη, ὁ Κοραῆς ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Ἀμστελοδάμου καί, ἀφοῦ διεχείμασεν ἐν Βιέννῃ καὶ Βενετία, ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1779.

Ἄλλ' ὁ Ἀδαμάντιος, ἐπειδὴ ἐστενοχωρεῖτο νὰ ζῆ μετὰ τῶν Τούρκων, περιέπεσεν εἰς μελαγχολίαν, τὴν ὅποιαν δισκέδαζεν ὀπωσοῦν διὰ τῆς συναναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Κεύου. Ἐπὶ τέλους δὲ οἱ γονεῖς του συνήνεσαν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ νὰ σπουδάσῃ ἐκεῖ τὴν ἰατρικὴν. Ὅθεν ὁ Κοραῆς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Σμύρνης καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1782 ἦτο εἰς τὸ Μομπελλιέ. Ἀφοῦ δ' ἐφοίτησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἐξητάσθη καὶ ἀνηγορεύθη μετὰ πολλῶν ἐπαίνων διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς.

Ὁ Κοραῆς, λαβὼν τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς τῷ 1786, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τοὺς Παρισίους· διότι οἱ φιλόστοργοι γονεῖς του εἶχον ἤδη ἀποθάνει ἀπὸ τοῦ 1783 μέχρι τοῦ 1784. Ὅθεν μετέβη εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας, τὸν Μάϊον τοῦ 1788. Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐξερράγη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἣτις διεκήρυττεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐλευθερίαν. Ἐκτοτε ὁ Κοραῆς ἀφιέρωθη εἰς τὴν ἀπελευθερωσιν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τῷ 1798 ἐδημοσίευσεν τὴν «Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδασκε τοὺς Ἕλληνας τὴν εἶναι ἐλευθερία καὶ ποῖα εἶναι

τά καλὰ αὐτῆς. Τῷ δὲ 1803 ἐξέδωκε τὸ «Πολεμιστήριον Σάλπισμα», ἐν τῷ ὁποίῳ ἔγραφε πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Πολεμήσατε, φίλοι καὶ ἀδελφοί, τοὺς ἀπανθρώπους καὶ σκληροὺς Τούρκους. Ὅχι ὅμως ὡς Τούρκοι, ὄχι ὡς φονεῖς, ἀλλ' ὡς γενναῖοι στρατιῶται τῆς ἐλευθερίας, ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς ἱεράς ἡμῶν θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος. Χύσατε χωρὶς εὐσπλαγχνίαν τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν, ὅσους εὗρητε ἐξωπλισμένους κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐτοιμοὺς νὰ στερήσωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἄλλ' ὅμως εὐσπλαγχνισθῆτε τὸν ἤσυχον Τούρκον, ὅστις ζητεῖ τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς, ἢ εὐχριστεῖται νὰ μένη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑποτασσόμενος εἰς νόμους δικαίους».

Ὁ Κοραῆς, πλὴν τῆς «Ἀδελφικῆς Διδασκαλίας» καὶ τοῦ «Πολεμιστηρίου Σαλπίσματος», ἐξέδωκε καὶ ἄλλα πολλὰ συγγράμματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεδείχθη μέγας ἀναμορφωτῆς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς παιδείας. Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀπέθανε τὸν Μάρτιον τοῦ 1833 καὶ ἔθρηνήθη ὑπὸ τοῦ σοφοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ νεκρὸς τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ ἐκηδεύθη μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Παρισίων. Ἄλλ' ἡ κόνις αὐτοῦ μετεκομίσθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1877 εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐνθα ἀνηγέρθη λαμπρὸν μαυσωλεῖον πρὸς αἰώνιον δόξαν τῶν εὐγνωμονούντων Ἑλλήνων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Διευτὴρον Ἐκπαιδευθῶρον

Ἐχόντες ὑπὸ ψῆφον τὸν νόμον ΒΤΠ τῆς 12 Ἰουλίου 1898 περὶ δι-
δακτικῶν βιβλίων τῆς Μέσης καὶ Ἀρθροτικῆς Ἐκπαίδευσως καὶ τὸ Βασί-
λειον Διάταγμα τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1898 καὶ τὴν ἐκθεσὶν τῆς οἰκείας
Ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν εἰς τὰ Ἑλληνικά
ὀχλοεἶα εἰσακτέων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίθηεν ἡ γνῶμη τῆς Ἐπι-
τροπῆς ταύτης, καθ' ἣν τὸ ὑπέτερον σύγγραμμα ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ
ΛΙΑΒΩΝ, τὸ κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον ἐγκριθέν, εἶναι καλῶς καὶ κατὰ
νόμον ἐκτετατωμένον. Σηφῶντως δὲ τῇ γνῶμῃ τῆς ἐπιτροπῆς ῥηθῆσθαι
τιμὴν αὐτοῦ ῥαχμῆν ἡμίαν καὶ λεπτὰ δέκα (1.10⁰⁰) δι' ἕκαστον ἀντι-
νοτυ

Ὁ ὑπογράφων

Α. Γ. ΠΕΡΙΔΗΣ

Γ. Οἰκονομολόγος

Αριθ. Πρωτ. 10589
Διεκπ. 6353

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἰουλίου 1896.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Δημήτριον Παπαθεοδώρου,

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν νόμον ΒΤΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895 περὶ δι-
δακτικῶν βιβλίων τῆς Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ Βασι-
λικὸν Διάταγμα τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1895 καὶ τὴν ἐκθεσὶν τῆς εἰκείας
Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ
σχολεῖα εισακτέων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπι-
τροπείας ταύτης, καθ' ἣν τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ
ΑΝΔΡΩΝ, τὸ κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον ἐγκριθέν εἶναι καλῶς καὶ κατὰ
νόμον ἐκτετυπωμένον. Συμφῶως δὲ τῇ γνώμῃ τῆς ἐπιτροπῆς ὀρίζομεν
τιμὴν αὐτοῦ δραχμὴν μίαν καὶ λεπτὰ δέκα (1,10/100) δι' ἕκαστον ἀντί-
τυπον.

Ὁ Ὑπουργὸς
Δ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Γ. Οἰκονομόπουλος